

GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER
OG RETSSTATSPRINCIPPET

Nationale udviklinger set ud fra et civilsamfundsperspektiv, 2020-2021

september 2022

Det Europæiske Økonomiske
og Sociale Udvalg

EØSU's gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet
GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER OG RETSSTATSPRINCIPPET
Nationale udviklinger set ud fra et civilsamfundsperspektiv, 2020-2021

Tabel

- Forord ved EØSU's formand
- **Indledning**
- **Arbejdsmarkedets parter grundlæggende rettigheder**
- **Forenings- og forsamlingsfrihed**
- **Ytringsfrihed og mediefrihed**
- **Retten til ikkeforskelsbehandling**
- **Retsstatsprincippet**
- **Konklusion**

Bilag

- Landerapporter
 - Danmark (21.-22. december 2020)
 - Tyskland (21.-22. april 2021)
 - Irland (28.-29. juni 2021)
 - Tjekkiet (30. september-1. oktober 2021)
 - Spanien (14.-15. oktober 2021)
 - Cypern (25.-26. november 2021)
 - Litauen (15. og 17. december 2021)
- Regeringernes bemærkninger

Forord

Europa står over for alvorlige udfordringer inden for grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet. Det organiserede civilsamfund og borgerne efterspørger konkret handling, navnlig for at udrydde korruption, for at sikre retssystemernes uafhængighed, kvalitet og effektivitet, for at garantere mediernes pluralisme og frihed og for at sikre en meningsfuld høring af relevante interessenter inden for politikudformning.

Globale kriser skåner ikke Europa. Hvem ville for to et halvt år siden have troet, at vi ud over de skræmmende udfordringer ved klimaændringerne også skulle konfronteres med den største pandemi, som menneskeheden har oplevet i et århundrede, og endnu en brutal krig på vores kontinent?

Stillet over for så mange kriser er nogle lande blevet fristet til at søge mere autoritære svar og give køb på friheder eller rettigheder for at opnå en illusion af effektivitet. I virkeligheden klarer autoritære stater sig ikke bedre i kriser, som det kunne ses under covid-19-pandemien.

I EØSU tror vi derimod på styrken i et organiseret civilsamfund og på dialog. Vi mener, at staters politikker er mere effektive, hvis de er et resultat af den fulde inddragelse af civilsamfundet. Vi er også overbevist om, at grundlæggende rettigheder, retsstatsprincippet, demokrati og beskyttelse af mindretal vedrører os alle på tværs af landegrænser. I sidste ende vil tilbageskridt i én medlemsstat altid berøre andre lande, ikke blot på grund af vores samfund og økonomiers indbyrdes afhængigheder, men også – og måske endnu vigtigere – fordi vi alle deler den samme fremtid som europæere.

Da spørgsmål om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet kræver særlig opmærksomhed, har EØSU i 2018 oprettet et særligt organ, der skal fungere som en stemme for det organiserede civilsamfund og kortlægge og behandle udfordringer på europæisk plan (gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet).

Denne rapport omfatter syv landebesøg, der blev gennemført af medlemmerne af gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet i 2020-2021, samt nogle få billeder af civilsamfundets syn på udviklingen inden for grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet. Disse billeder bør tages, som de er: ikke en film, der på én gang dækker alle EU's medlemsstater, ikke en bog, der muliggør en dybdegående videnskabelig analyse, men et billede af centrale tendenser i et givent land på et givent tidspunkt. Det kalejdoskopiske syn, der er resultatet, peger på nogle få bekymrende tendenser, et stort antal udfordringer og kun få positive udviklinger. Under alle omstændigheder viser disse tendenser, at vi som organiseret civilsamfund og med henblik på vores legitimitet bør være meget opmærksomme på det, som sker i alle EU-medlemsstaterne, for at kunne hjælpe hinanden med at håndtere tendenserne og opbygge bedre samfund.

Christa Schweng, formand for EØSU

Indledning

Denne rapport indeholder en oversigt over de landebesøg, som EØSU's gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet har organiseret i 2020 og 2021. Den behandler syv landebesøg: til Danmark, Tyskland, Irland, Tjekkiet, Spanien, Cypern og Litauen¹. Rapporten følger den første sammenfattende rapport, der blev udgivet af gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet i juni 2020, og som dækkede de første syv landebesøg, der fandt sted i løbet af de første to år af gruppens eksistens (2018-2019) med Rumænien, Polen, Ungarn, Østrig, Frankrig, Bulgarien og Italien² som destination.

EØSU-gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet

Gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet blev oprettet i 2018 som et horisontalt organ under Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg. Den fik til opgave at øge det organiserede civilsamfunds bidrag til styrkelsen af grundlæggende rettigheder, demokrati og retsstatsprincippet og at reagere på indskrænkningen af råderummet for civilsamfundsorganisationer. Dens arbejde er struktureret omkring en tilgang, som dækker områder, der anses som særlig vigtige og relevante for EØSU's arbejde: arbejdsmarkedets parter grundlæggende rettigheder, forenings- og forsamlingsfrihed, ytringsfrihed og mediefrihed, retten til ikkeforskelsbehandling og retsstatsprincippet³.

I denne rapport

Ud over andre centrale aktiviteter såsom arbejdet med EØSU's udtalelser og organisering af konferencer og høringer er en af måderne, hvorpå gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet gennemfører sin mission om at række ud til civilsamfundet, via landebesøg. Gruppens mål er at besøge alle 27 medlemsstater, og det betyder, at denne rapport markerer indsatsens midtvejspunkt.

Landebesøgene fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet blev forsinket af covid-19-pandemien. Derfor gik der et år mellem den første sammenfattende rapports sidste landebesøg (Italien, december 2019) og denne rapports første besøg (Danmark, december 2020). Konfronteret med de udfordringer, som sundheds- og rejserestriktioner stiller, var gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet stadig aktiv og udførte nogle af sine besøg (til Danmark, Tyskland, Irland, Litauen) virtuelt, men bevarede personlige møder som sin standardinteraktionsmåde, når situationen tillod det.

¹ Som følge af covid-19-situationen var besøgene til Danmark, Tyskland, Irland og Litauen virtuelle besøg. Besøgene til Tjekkiet, Spanien og Cypern fandt sted personligt.

² EØSU, Fundamental rights and the rule of law – National developments from a civil society perspective, 2018-2019, juni 2020, <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-20-156-en-n.pdf>. Denne rapport findes på de besøgte landes sprog på <https://www.eesc.europa.eu/da/sections-other-bodies/other/ad-hoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>.

³ Der findes flere oplysninger om arbejdet af gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet i gruppens webafsnit: <https://www.eesc.europa.eu/da/sections-other-bodies/other/ad-hoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>.

På trods af disse begrænsninger har gruppens metodologi for landebesøg ikke ændret sig. Landebesøg varer to dage, hvor en delegation på seks medlemmer af EØSU mødes med forskellige interessenter såsom arbejdsmarkedets parter, repræsentanter for civilsamfundsorganisationer og aktører fra medier og retsvæsenet for at drøfte gruppens fem centrale interesseltemaer på lige så mange møder. Drøftelserne finder sted ifølge Chatham House-reglen, og det betyder, at gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet bruger de modtagne oplysninger, men at hverken deltagernes identitet eller tilknytning fremlægges i den landebesøgsrapport, som følger af drøftelserne. Gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet mødes også systematisk med myndighederne under besøget. Efter besøget tildes regeringen i det besøgte land en ret til udtalelse ("bemærkninger"), der knyttes til den pågældende rapport).

Som det fremgår af den første sammenfattende rapport fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet, er alle synspunkter, som udgør indholdet af landerapporterne og denne sammenfattende rapport, videregivet i god tro og er *ikke* et udtryk for EØSU's holdning eller dennes vurdering af en situation. Denne rapport har ikke til formål at tilvejebringe en juridisk analyse eller en videnskabelig sammenligning, men nærmere at viderebringe civilsamfundets synspunkter om centrale tendenser i Europa. Der kan heller ikke udledes noget af valget af de syv lande, der er fremhævet i denne rapport. Den eneste grund til, at de betragtes samlet, er at opnå geografiske balance. Et eksempel på en tendens, der beskrives i forbindelse med et givent landebesøg, er ikke ensbetydende med, at et sådant fænomen kun findes i dette land. Omvendt, hvis tilstedeværelsen af et fænomen i et andet land ikke er nævnt, betyder det ikke, at en sådan udfordring ikke er til stede i det pågældende land. Men samlet giver disse eksempler et overblik over nogle af de centrale udfordringer under udvikling i Europa, og som kræver en koordineret national og europæisk reaktion.

Skønt metodologien for besøg fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet ikke har ændret sig, har gruppen søgt at styrke sin rolle med opfølgninger på landebesøg. Siden juni 2021 opfordres interessenter, der har mødtes under besøget, til at lave opfølgende bidrag via [den særlige side](#) i sektionen for gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet på EØSU's websted⁴. Via dette og via invitationen fra visse nationale interessenter til den årlige efterårskonference agter gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet at spille sin rolle i udviklingen af en fælles kultur af grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet – på nationalt plan ved at fremhæve tendenser og tilskynde til dialog mellem myndigheder og civilsamfundet og på europæisk plan ved at bidrage til åbne drøftelser af disse tendenser og mulige veje til kollektive løsninger.

⁴ EØSU, Fundamental Rights and the Rule of Law: trends in EU Member States, <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/group-fundamental-rights-and-rule-law/ftrl-trends-eu-member-states>.

1. Arbejdsmarkedets parter grundlæggende rettigheder

Det første møde, som delegationen fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet afholder under landebesøg, inddrager arbejdsgiverorganisationer og fagforeninger. Under dette møde rejser deltagerne generelt spørgsmål, der er tæt forbundet med beskyttelsen af arbejdsmarkedets parter grundlæggende rettigheder, såsom social dialog eller kollektive forhandlinger. I denne besøgs cyklus er det blevet tydeligt, hvilken rolle arbejdsmarkedets parter spiller for håndteringen af kriser såsom covid-19-pandemien og forskelsbehandling.

Social dialog og deltagelse

De arbejdsmarkedsparter, der deltager i landebesøg fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet, har beskrevet, hvad de overordnet betragter som **solide og velfungerende sociale dialoger** med variationer og specifikke udfordringer i hver specifikke landesituation.

- **Den faglige organisationsgrad** kan variere i et land, hvor der er geografiske opdelinger, f.eks. i *Cypern*, eller hvor der forhen var sådanne opdelinger, f.eks. i *Tyskland*. Nogle kategorier af arbejdstagere kan også være underrepræsenterede i en fagforening. I eksemplerne indgår udenlandske arbejdstagere i *Cypern* eller platformsarbejdstagere i *Tyskland* eller *Tjekkiet*. I *Litauen* var kun en meget lille procentdel af arbejdstagerne i den private sektor organiseret.
- Dækningen af **kollektive forhandlinger** blev anset for at være omfattende i *Danmark* og *Tyskland* (omend faldende), men temmelig lav i *Irland*. I *Tjekkiet* beklagede deltagerne, at arbejdsloven ikke i tilstrækkelig grad lettede forhandlingen af kollektive aftaler, der med årene er blevet færre. I *Spanien* beklagede fagforeningsrepræsentanter, at kollektive aftaler var svære at opnå inden for rammerne af små og mellemstore virksomheder (SMV'er), hvor fagforeningernes tilstedeværelse er svag. I *Cypern* blev det anset som et paradoks, at antallet af arbejdstagere, der er dækket af kollektive aftaler i den private sektor, var lavt, skønt fagforeningernes tilstedeværelse i landet var over gennemsnittet.
- Vurderingen af de **offentlige hørings** kvalitet varierede blandt landene. I *Cypern* mente deltagerne, at de rutinemæssigt blev hørt angående arbejdsrelaterede politikker og andre relevante områder, men de beklagede, at høringerne også til tider blev omgået. I *Litauen* følte deltagerne, at de ikke i tilstrækkelig grad blev hørt af myndighederne på trods af gode rammer og tilbud om adgang til politikudformning via et trepartsråd. Et positivt aspekt, der blev understreget i *Irland*, var, at den sociale dialog ikke kun inkluderede arbejdsmarkedets parter, men omfattede en bredere dialog med civilsamfundsorganisationer.

Social dialog som en modstandsdygtighedsfaktor: covid-19

I flere besøgte lande har arbejdsmarkedets parter anerkendt vigtigheden af en stærk social dialog i forbindelse med covid-19-krisen.

- I *Danmark* værdsatte deltagerne, at regeringen involverede arbejdsmarkedets parter i **drøftelserne angående foranstaltninger** til at imødegå krisen, hvilket førte til trepartsaftaler og

kompressionsordninger. I *Tyskland* havde deltagerne lignende kommentarer og bifaldt samarbejdet mellem myndigheder og arbejdsmarkedets parter om afbødende foranstaltninger såsom den midlertidige tilpasning af arbejdstid, men understregede også, at inddragelsen af arbejdsmarkedets parter i udformningen af foranstaltninger adskilte sig fra den ene forbundsstat til den anden. I *Tjekkiet* viste tilstedeværelsen af en stærk social dialog sig at være meget vigtig for at præcisere en række juridiske usikkerheder omkring de foranstaltninger, som skal gennemføres af arbejdsmarkedets parter såsom hjemmearbejde.

- I *Irland* følte deltagerne generelt, at den sociale dialog var blevet berørt af **finanskrisen i 2008 og af covid-19-krisen**. I *Spanien* mente deltagerne, at i modsætning til, hvad der var sket under finanskrisen, kunne en god social dialog gøre det muligt for arbejdsgivere, fagforeninger og regeringen at indgå aftaler om emner såsom mindsteløn, og det var med til at bevare arbejdspladser. I *Cypern* beklagede deltagerne, at en traditionel social dialog var blevet tilsidesat under den første del af pandemien. Men de følte også, at de var blevet tilstrækkeligt hørt om flere aspekter såsom sundhedsforanstaltninger, finansiel bistand og genopretnings- og resiliensplanen. I *Litauen* beklagede deltagerne, at høringerne om genopretnings- og resiliensplanen blev baseret på upræcise oplysninger, involverede for mange deltagere og afsatte for lidt tid til bidrag.

Arbejdsmarkedets parter som aktører i kampen mod forskelsbehandling

Et vigtigt punkt, der blev fremført af arbejdsmarkedets parter i flere besøgte lande, var vigtigheden af **en stærk social dialog for at imødegå forskellige samfundsmæssige ændringer såsom integration af migranter eller brexit**.

- I *Tyskland* blev det vurderet, at den proaktive holdning hos arbejdsmarkedets parter og kvaliteten af social dialog spillede en vigtig rolle i forbindelse med det høje antal asylansøgere, der var ankommet til landet i 2015-2016. Dette førte til forskellige foranstaltninger, der lettede **integrationen af asylansøgere** via arbejde. I *Danmark* fremhævede deltagerne spørgsmål om social dumping og sort arbejde og beklagede, at udenlandske arbejdstagere befandt sig i særligt komplicerede situationer, da de oftest arbejder i sektorer, hvor der både er færre kollektive aftaler, færre virksomheder og begrænset kendskab til den danske model. I *Tjekkiet* beklagede deltagerne, at fagforeningerne ikke integrerede nok migranter inden for deres rækker og for ofte forbandt dem med social dumping, og de følte også, at arbejdsgivere i mindre virksomheder mere så migranter som en mulighed for billig arbejdskraft end ud fra en positiv tilgang med fokus på mangfoldighed. I *Spanien* bifaldt deltagerne den positive indsats for at give migranter eller uregelmæssigt bosatte mennesker adgang til sundhedsydelser takket være et dekret fra 2018 om universel adgang til sundhedsydelser. I *Cypern* blev arbejdsmarkedets parter hørt angående den første nationale plan for integrationen af migranter, som de anså for en hårdt tiltrængt udvikling set ud fra den høje risiko for, at migranter udnyttes og bindes til stillinger, der kræver få kvalifikationer, og ud fra deres eksponering for hadefuld tale og forskelsbehandling.
- **Mangfoldighedscharteret** blev modtaget med glæde som et vigtigt initiativ i *Irland* og *Tjekkiet*, skønt ladedeltagerne i sidstnævnte beklagede, at det hovedsageligt blev anvendt på store virksomheder såsom multinationale selskaber. I *Irland* værdsatte arbejdsmarkedets parter deres omfattende inddragelse i strategierne for inklusion af LGBTIQ+, integration af romaer og

omrejsende og i høringerne vedrørende udviklingen af den nationale handlingsplan mod racisme. Inklusion af personer med handicap, når det drejer sig om arbejde med fokus på adgang til arbejdsmarkedet, incitamenter, subsidier og fleksible arbejdsordninger. I *Spanien* understregede deltagerne de besværligheder, som nogle arbejdstagere blev udsat for, navnlig unge arbejdstagere, der ikke kunne tjene en tilstrækkelig stor løn til at dække deres behov.

- I *Irland* understregede fagforeningsrepræsentanter, at afskaffelsen af retten til fri bevægelighed over grænserne mellem Republikken Irland og Nordirland som følge af **brexit**, udgjorde et væsentligt problem for arbejdstagere, navnlig for "grænsearbejdere". Irske arbejdstagere skulle have grænsetilladelse for at arbejde lovligt i Nordirland, men der var en alvorlig mangel på viden om lovkrav. En anden bekymring var risikoen for, at brexit kunne resultere i forskelle mellem arbejdstagernes rettigheder i Republikken Irland og Nordirland. De påpegede også en generelt mere fjendtlig holdning hos Storbritannien og Nordirland over for EU-migranter i forbindelse med brexit.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Deltagerne i landebesøgene fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet henlede opmærksomheden på generelt gode retlige rammer for beskyttelsen af civilsamfundsorganisationers aktiviteter, herunder forenings- og forsamlingsfrihed. Inden for disse generelt solide retlige rammer er der dog opstået specifikke udfordringer.

Deltagelse i det offentlige liv

Skønt procedurerne for høring af civilsamfundsorganisationerne og graden af høringer varierede blandt de forskellige lande, efterspurgte deltagerne generelt **mekanismer til at styrke inddragelse af civilsamfundsorganisationer** i håbet om større indflydelse på beslutningstagninger. De følte også, at civilsamfundsorganisationernes plads i den offentlige debat var udfordret.

- I *Irland* følte deltagerne, at de blev tilstrækkeligt hørt af myndighederne, men håbede, at en bredere social dialog kunne genoprettes som tidligere. I *Tyskland* beklagede deltagerne, at der ikke var noget statsligt organ med ansvar for civilsamfundet, og at der var få muligheder for deres **inddragelse i den politiske beslutningstagning**. I *Tjekkiet* følte deltagerne, at adgangen til beslutningstagning kunne forbedres, navnlig via en bedre gennemførelse af regeringens strategi om samarbejde med civilsamfundet, som de mente var en god strategi. I *Litauen* følte deltagerne, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne ofte blev informeret frem for at blive hørt, og de havde ikke haft tilstrækkelig tid til at forberede deres bidrag. I *Cypern* påpegede deltagerne en mangel på aktiv høring og beklagede, at myndighederne kun hørte arbejdsmarkedets parter vedrørende Cyperns genopretnings- og resiliensplan og ignorerede andre organisationer.
- Nogle deltagere – f.eks. i *Tjekkiet* – påpegede **en voksende mistillid til civilsamfundsorganisationerne i den brede offentlighed**. Nogle politikere bidrog til en konfrontationspræget indstilling ved at beskrive civilsamfundsorganisationer, som er aktive fortalere for menneskerettigheder og bekæmpelse af forskelsbehandling, som "politiske civilsamfundsorganisationer". I *Danmark* frygtede deltagerne, at tilliden til demokratiet var lavere blandt unge og mindretal på trods af en generelt høj grad af tillid i samfundet, fordi de politiske debatter er blevet hårdere og mere polariserede. I *Cypern* nævnte deltagerne, at nogle embedsmænd ofte ville bagtale bestemte organisationer, udelukkende fordi disse organisationer arbejdede med migranter eller havde forbindelse til organisationer fra området, der i praksis blev kontrolleret af det tyrkisk-cypriotiske samfund. Dette bidrog til et klima, hvor bestemte civilsamfundsorganisationer blev anset som modstandere af de offentlige myndigheder.

Forsamlingsfrihed

I nogle af de besøgte lande gav deltagerne eksempler på foranstaltninger, som kunne **begrænse forsamlingsfriheden**.

- I *Tjekkiet* var deltagerne enige om, at forsamlingsfriheden var godt beskyttet af loven. Men de sagde også, at mange tilfælde af **overdreven magtanvendelse fra politiets side** i de seneste år var blevet indbragt for retten. I *Tyskland* udtrykte deltagerne deres bekymring over politiets kontrol med demonstrationer. De frygtede også, at spændingen omkring protester mod foranstaltninger til bekæmpelse af covid-19 kunne bruges til at begrunde fremtidig indskrænkning af forsamlingsfriheden.
- I *Spanien* var deltagerne især bekymret over **loven om borgersikkerhed** fra 2015, som de frygtede kunne føre til omfattende sanktioner mod en lang række former for adfærd forbundet med protester og strejker. Deltagerne fandt, at nogle bestemmelser var problematiske – f.eks. bestemmelsen om alvorlig ulydighed mod autoriteter og bestemmelsen om respekt for sikkerhedsagenter – især fordi deres tvetydighed gav politistyrkerne meget frie hænder til at fortolke, hvordan de skulle håndhæves. Deltagerne kritiserede også politiets overdrevene magtanvendelse under demonstrationer, og de kritiserede den lave domsrate for politifolk, der retsforfølges for overdreven magtanvendelse.
- I *Litauen* forklarede deltagerne, at forskellige kommuner havde **afvist anmodninger** fra LGBTIQ+-samfundet og fra personer, der er imod ægteskab mellem personer af samme køn, om at organisere offentlige møder i september 2021. Førstnævnte fik dog til sidst tilladelse efter en retlig appel.

Indvirkningen af covid-19 på civilsamfundets spillerum

Deltagerne i de besøgte lande følte, at **covid-19-situationen** og de dermed forbundne begrænsninger komplicerede deres rolle som vagthund og deres aktiviteter med at række ud efter borgerne og skaffe midler.

- I *Danmark* mente deltagerne, at **begrænsningerne i forenings- og forsamlingsfriheden som følge af covid-19** holdt sig inden for grundlovens rammer og var rimelige. De værdsatte, at der f.eks. var indført undtagelser fra begrænsningerne for politiske eller andre vigtige møder. Der blev dog udtrykt bekymringer med hensyn til en mulig nedskæring i den tilgængelige finansiering til civilsamfundsorganisationer efter covid-19-krisen i et land, hvor der ellers havde været mulighed for en høj grad af offentlig finansiering. I *Irland* værdsatte deltagerne den kendsgerning, at forfatningen gav stærk beskyttelse til fredelige protester. Men de beklagede dog det, som de fremlagde som en tilfældig anvendelse af foranstaltninger, der begrænsede bevægelse og deltagelse i begivenheder i forbindelse med covid-19. I *Cypern* nævnte deltagerne, at covid-19-relaterede begrænsninger vedrørende offentlige demonstrationer var blevet fjernet meget senere end dem, der angik andre sociale begivenheder. Det betød, at folk fik bøder for at deltage i protester, mens de lovligt kunne have deltaget i andre sociale begivenheder såsom bryllupper.
- I *Litauen* mente deltagerne, at covid-19 var en udfordring for det organiserede civilsamfunds aktiviteter, idet fjernmøder var blevet den eneste mulighed. Deltagerne beklagede også den relativt lille andel af finansiering knyttet til de **nationale genopretnings- og resiliensplaner**,

som gavner civilsamfundsorganisationer. Deltagerne i andre landebesøg såsom *Tjekkiet* og *Danmark* beklagede, at de ikke var blevet ordentligt inddraget i udarbejdelsen af disse planer.

Adgang til finansiering

Adgang til finansiering var en generel bekymring, der blev rejst under alle landebesøg.

- I *Tjekkiet* forklarede deltagerne, at det var blevet vanskeligere for civilsamfundsorganisationerne at få adgang til finansiering, fordi størstedelen af det budget, som blev bevilget til civilsamfundsaktiviteter, gik uden om aktiviteter på området ikkeforskelsbehandling, menneskerettigheder og fortalervirksomhed, navnlig for "varme" emner såsom ligestilling mellem kønnene eller integration af romaer. I *Tyskland* mente deltagerne, at det var problematisk, at de undtagelser, der i henhold til forbundsskattelovgivningen gælder for en civilsamfundsorganisation, der betragtes som en "velgørenhed", kunne nægtes, hvis den pågældende civilsamfundsorganisations aktiviteter blev **anset for at være for politiske**.
- I *Irland* påpegede deltagerne de utilsigtede virkninger af valgakten for civilsamfundsorganisationerne. Skønt akten regulerede donationer til politiske partier, var reglen, der **begrænsede private og udenlandske donationer**, også gældende for civilsamfundsorganisationer, og det skabte forhindringer på området for adgang til finansiering. Organisationer med en generel mission såsom "beskyttelse af menneskerettigheder" blev ikke betragtet som velgørende organisationer, og det havde en negativ virkning på deres adgang til donationer og forhindrede donationer i at blive omfattet af skatteundtagelse.
- I *Cypern* følte deltagerne, at organisationer, der var mere kritiske over for regeringen, som regel havde sværere ved at få adgang til offentlig finansiering. De forklarede også, at lukningen af det nationale register for civilsamfundsorganisationer og erstatningen af det med regionale registre førte til lange **registreringsperioder** og usammenhængende regler vedrørende oprettelsen og funktionen af forskellige typer civilsamfundsorganisationer. I 2020 havde de cypriotiske myndigheder desuden udgivet en liste over 2.500 civilsamfundsorganisationer under proceduren for afregistrering pga. manglende opfyldelse af visse administrative forpligtelser – nogle organisationer var angiveligt blevet afregistreret, selv om de havde opfyldt deres forpligtelser inden for fristen på to måneder.
- I *Cypern* fremlagde deltagerne også klager om den lave tærskel for **revisionskrav** for civilsamfundsorganisationer, der stillede små organisationer med begrænset kapacitet eller ressourcer dårligere, når en sådan revision skulle udføres. I *Litauen* blev det skønnet, at de strenge krav om gennemsigtighed, der blev anvendt over for civilsamfundsorganisationer, kunne skade de mange belarusiske organisationer med base i Litauen, der ofte havde brug for beskyttelse og anonymitet af hensyn til deres medlemmers sikkerhed.

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

Mødet om ytringsfrihed og mediefrihed gav gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet mulighed for at høre civilsamfundsorganisationernes repræsentanters og mediefolks synspunkter om centrale udviklinger. Deltagerne i syv besøgte lande fandt generelt set, at ytringsfrihed og mediefrihed var godt beskyttet i juridisk henseende. Men der var alvorlige udfordringer på flere forskellige områder, f.eks. mediernes pluralisme, retten til oplysninger og journalisters individuelle situation.

Lovramme

Deltagerne i nogle af de besøgte lande udtrykte navnlig bekymring vedrørende juridiske udviklinger, som de følte kunne begrænse mediefriheden og ytringsfriheden.

- Det var f.eks. tilfældet, når det drejede sig om **sikkerheds**relaterede juridiske udviklinger. I *Spanien* mente deltagerne, at skønt ytringsfriheden var en forfatningssikret ret, var den i alvorlig grad blevet påvirket af loven om borgersikkerhed. De kritiserede de store bøder, der blev pålagt journalister for at optage billeder af politiet, samt at visse udtryksformer blev anset for at være en krænkelse af religion, den kongelige familie eller det spanske flag. I *Danmark* var deltagerne bekymrede over, at antiterrorlovgivningen kunne føre til, at websteder blev blokeret for hurtigt, og den kunne krænke journalisters rettigheder til at beskytte deres kilder.
- I *Irland* var en central bekymring for deltagerne den meget restriktive lov om **injurier** og de høje omkostninger ved bagtale, som de følte begrænsede medierne i deres rolle som vagthunde. I *Cypern* beklagede deltagerne strengheden i lovgivningen om kommercielle injurier, der gav domstolene mulighed for at forbyde medieforetagender at nævne specifikke virksomheder, personer eller organisationer i udgivelser. I *Tjekkiet* værdsatte deltagerne på den anden side den kendsgerning, at forfatningsdomstolen havde fastsat, at offentlige personer ikke kunne kræve den samme grad af beskyttelse mod injurier som private personer, og derved var risikoen for urimelige retssager mod journalister på dette grundlag blevet reduceret.
- Der var en generel bekymring omkring strategiske retssager mod offentligt engagement (SLAPP) i flere lande såsom *Litauen* og *Tjekkiet*. I *Litauen* mente deltagerne, at gennemførelsen af den generelle forordning om databeskyttelse (GDPR) til tider blev anvendt af de offentlige myndigheder som en undskyldning for at **holde oplysninger tilbage** for journalister, f.eks. under journalistiske undersøgelser. I *Danmark* mente mange af deltagerne, at paragraf 24 i offentlighedsloven er problematisk, fordi den begrænser aktindsigt i regeringens arbejde. I *Spanien* mente deltagerne, at loven om gennemsigtighed ikke var blevet korrekt gennemført, navnlig under covid-19, og at borgere og organisationer meget ofte skulle gå i retten for at få adgang til offentlige oplysninger.

Økonomisk model for journalistik og mediernes pluralisme

Deltagere i flere forskellige landebesøg var vagtsomme. De fremhævede, at der var et sundt mediemiljø, men opfordrede til at være forsigtig med at **koncentrere medier** og ændre økonomiske modeller.

- Skønt situationerne var forskellige i de besøgte lande, mente deltagerne, at man bør være opmærksom på den generelle tendens til **koncentration af medier**. I *Tjekkiet* følte deltagerne, at covid-19-krisen havde fremskyndet tendensen, som det fremgår af lukninger eller omstruktureringer af visse medieforetagender og journalisters øgede økonomiske usikkerhed. I *Cypern* værdsatte deltagerne, at lovgivningen indebar foranstaltninger til at bekæmpe koncentrationen af medieejerskab, f.eks. forpligtelsen til at oplyse alle aktionærer, som ejer mere end en lille andel af en medievirksomhed, og forbuddet mod at eje mere end en fjerdedel af aktierne. Men nogle deltagere mente, at sådanne foranstaltninger blev omgået af aktionærer, der handlede via tredjeparter.
- Spørgsmålet om ændring af **økonomisk model** blev regelmæssigt rejst i drøftelserne om mediefrihed. I *Irland*, *Litauen* og *Tjekkiet* beklagede deltagerne, at størstedelen af indtægterne fra reklamemarkedssektoren strømmede væk fra de traditionelle medieforetagende mod de sociale medieplatforme, og denne tendens var blevet fremskyndet med covid-19-krisen. I *Litauen* beklagede deltagerne, at statsstøtten til nationale public service-radio/tv-selskaber var større end summen for alle kommercielle tv-udbydere til sammen, og det skabte en ubalance på mediemarkedet mellem offentlige og private foretagender. I *Danmark* værdsatte deltagerne på den anden side tilgængeligheden af offentlig finansiering, som de anså for afgørende for at støtte journalistik af god kvalitet og mediernes mangfoldighed.
- Udviklingen af den økonomiske model var uløseligt forbundet med generelt mere besværlige arbejdsforhold for journalister. I *Tjekkiet* forklarede deltagerne f.eks., at mange journalister havde arbejdet under **ustabile ansættelseskontrakter**, mens antallet af medlemmer af journalisternes fagforeninger var faldet. Antallet af undersøgende journalister, der var i stand til at gennemføre langvarige undersøgelser, blev anset som meget lavt, og kun et lille antal unge valgte en sådan karriere.
- Deltagerne henledte opmærksomheden på bedre støtte til **journalisme af god kvalitet** som afgørende for at påvirke en sådan tendens. I *Irland* opfordrede deltagerne til mere uddannelse og støtte til unge med interesse i journalistik som karriere samt bedre beskyttelse af journalisters foreningsfrihed og ret til kollektive overenskomstforhandlinger. I *Litauen* bemærkede deltagerne en genkomst af journalistik af god kvalitet i form af undersøgende teams, som i øjeblikket er aktive i medierne.

Desinformation, påvirkning og selv censur

Den stigende desinformation og mere generelt vigtigheden af at sikre retten til oplysninger i forhold til risikoen for **påvirkning** og selv censur dukkede op som et centralt emne af betydning under drøftelserne med interessenter i de besøgte lande.

- Deltagerne støttede generelt myndighedernes tiltag for at tackle den stigende desinformation, men med forsigtighed for at undgå krænkelse af ytringsfriheden. I *Danmark* påpegede deltagerne risikoen for, at myndighedernes tiltag mod **desinformation** kan få en hæmmende virkning for ytringsfriheden. Der blev nævnt et eksempel på en udvidelse af anvendelsesområdet for lovgivningen om *spionage* for at assistere fremmede magter med at påvirke aktiviteter. I *Spanien* beklagede deltagerne, at landet ikke var udstyret med en specifik lovgivning vedrørende falske nyheder, men de bifaldt oprettelsen af en arbejdsgruppe om desinformation i afdelingen for national sikkerhed. I *Cypern* følte deltagerne, at falske nyheder var mere udbredte online end i de klassiske medieforetagender, der dog var mere tilbøjelige til at være forudindtagede, især omkring følsomme emner såsom Cypern-konflikten eller migration.
- I *Tjekkiet* mente deltagerne, at **politikeres påvirkning** af medierne, herunder fra højeste niveau, var særlig problematisk. De få vigtige medieejere i landet blev fremstillet som personer, der kombinerer virksomhedsfortjeneste med politisk påvirkning, herunder via udbredelse af falske nyheder. Deltagerne beklagede også forsøg på politisk indblanding i redaktionelt indhold fra medlemmer af medietilsynsorganer, som er valgt af parlamentet. I *Spanien* og i *Tjekkiet* påpegede deltagerne, at nogle journalister var blevet forhindret i at deltage i konferencer med regeringsrepræsentanter, til tider i forbindelse med covid-19-pandemien, men også ved dækning af diplomatiske møder på højt niveau.
- Flere deltagere i forskellige landebesøg beskrev en øget tendens til **selvcensur**, f.eks. i *Tyskland*, hvor nogle journalister bekræftede, at der var emner eller begivenheder, som de med vilje undgik, eller i *Tjekkiet*, hvor deltagerne mente, at selvcensur var en større risiko end de sjældne forsøg på tydelig censur, der var mislykket. I *Cypern* var en sådan tendens til selvcensur relateret til bestemte emner, der kunne have økonomiske konsekvenser for nyhedsmediet, eller som dækkede visse følsomme emner såsom opdelingen af øen eller migration. I *Danmark* ville selvcensur udvikle sig i forbindelse med stigende spændinger i offentlige debatter.
- Stigningen i **hadefuld tale** blev behandlet under flere landebesøg, både under drøftelserne på møderne om ytringsfrihed og mediefrihed, men også på møderne om retten til ikkeforskelsbehandling. I *Spanien* bifaldt deltagerne en positiv udvikling med vedtagelsen i 2021 af en protokol til bekæmpelse af hadefuld tale online på baggrund af inddragelsen af civilsamfundet, juridiske interessenter og internetvirksomheder. I *Cypern* forklarede deltagerne, at medieklagenævnet modtog flere klager angående racisme og fremmedhad. I *Litauen* blev det bemærket, at radio- og tv-kommissionen kunne forhindre genudsendelsen af udenlandske programmer, der indeholder hadefuld tale, uden dog at kunne dække internettet.
- Skønt deltagerne i de fleste besøgte lande mente, at journalister kan arbejde i et sikkert miljø, beskrev de også **miljøet** som i stigende grad **fjendtligt over for mediefolk**. I *Tyskland* og *Spanien* nævnte deltagerne f.eks. tilfælde af angreb på journalister, som i de fleste tilfælde fandt sted under protester. I *Irland* bemærkede deltagerne, at trusler mod journalister, navnlig på de sociale medier, ofte blev rettet mod kvindelige journalister. Desuden var der en stigning

i antallet af trusler mod journalister, der dækker Nordirland. I *Cypern* forklarede deltagerne, at nogle personer var blevet arresteret og tilbageholdt i ikkeregjeringskontrollerede områder for det, som de skrev på sociale medier, eller for at tale på tv.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Drøftelserne med deltagerne på møderne om retten til ikkeforskelsbehandling gav mulighed for bedre at forstå både de generelle tendenser omkring dette centrale spørgsmål vedrørende åbne samfund og mere specifikke udviklinger knyttet til bestemte grupper såsom migranter, personer fra etniske eller religiøse mindretal, kvinder, LGBTIQ-personer og personer med handicap – men også personer, der var udsat for forskelsbehandling på baggrund af social status eller alder.

Den generelle ramme for ikkeforskelsbehandling

Der var mere eller mindre udviklede rammer til håndtering af forskelsbehandling i alle de besøgte lande. Men deltagerne efterlyste generelt en større indsats med henblik på **gennemførelse af lovgivning**, tilsyn og dataindsamling, finansiering og adgang til afhjælpende foranstaltninger for ofre for forskelsbehandling.

- I *Irland* nævnte deltagerne, at **lovgivningen** om bekæmpelse af forskelsbehandling havde brug for en opdatering og rettidig gennemførelse på grundlag af tilstrækkelige ressourcer. I *Spanien* mente deltagerne, at landet manglede en omfattende lovgivning om ligestilling på nationalt plan rettet mod alle typer forskelsbehandling på alle områder. Deltagerne forklarede, at der fandtes flere institutioner til at tage sig af sager om forskelsbehandling, men der var brug for at forbedre deres arbejdsprocedurer. I *Tjekkiet* blev det bemærket, at stillingen som minister for menneskerettigheder og lige muligheder var forsvundet for nogle år tilbage, og at ombudsmandsinstitutionen tøvede med at arbejde for spørgsmål vedrørende mindretal, migranter og ligestilling mellem kønnene. I *Cypern* mente deltagerne, at gennemførelsen af en arbejdsmarkedslovgivningen stadig var et svagt punkt, navnlig fordi arbejdstilsynsorganet ikke havde tilstrækkeligt personale. I *Litauen* bemærkede deltagerne, at der ikke var noget separat ministerium for ligestilling, og at arbejds- og socialministeriet, der havde ansvaret for ikkeforskelsbehandling, ikke havde kapacitet til at håndtere sager om forskelsbehandling på en tilbundsående måde.
- Deltagerne efterlyste generelt også mere **retshjælp og erstatning til ofre for forskelsbehandling**, f.eks. i *Irland* og *Tjekkiet*, samt uddannelse i advokaterhvervet, navnlig inden for retsvæsenet. I *Tyskland* beskrev deltagerne, at det kunne være svært at søge om retshjælp for personer, der oplevede forskelsbehandling på arbejdspladsen, ikke blot fordi det var en udfordring at bevise, men også fordi der var ringe kendskab til retsbeskyttelse og ret til erstatning. Det blev også noteret, at det var meget svært at føre sager mod statsinstitutioner. I *Litauen* mente deltagerne, at de små konsekvenser for den tiltalte, hvis vedkommende blev dømt skyldig, ofte afholdt ofre fra at anvende retsmidler.
- Deltagere i flere landebesøg, f.eks. *Tyskland*, *Irland* og *Tjekkiet*, efterlyste en større indsats inden for kønsopdelt dataindsamling med dækning af alle områder af forskelsbehandling. Deltagerne var også generelt enige om, at der var brug for flere **ressourcer** til at støtte offentlige og private aktører inden for ikkeforskelsbehandling. I *Tjekkiet* blev der givet et eksempel med migranter, der måtte bruge private advokater, fordi der ikke var tilstrækkelig finansiering til civilsamfundsorganisationer, som tilbød en lignende hjælp gratis. Faktisk

stammede finansiering til civilsamfundsorganisationer, der arbejder med forskelsbehandling, f.eks. inden for migration og køn, mest fra EU frem for staten.

Migranter, herunder asylansøgere

Deltagerne følte generelt, at lovrammen for migration **skulle tilpasses** for fuldt ud at sikre respekt for migranternes rettigheder.

- I *Danmark* beskrev deltagerne, hvad de kaldte et "**paradigmeskift**" i den nationale politik over for migranter i løbet af de seneste år fra en integrationsorienteret tilgang til en returorienteret. Deltagerne kritiserede især lovudkastet om sikkerhed for alle danskere, der ville give myndighederne mulighed for at udvise personer fra specifikke områder baseret på det vagt definerede begreb adfærd og fremtoning, der skaber utryghed i det offentlige rum, som de mente ville ramme migranter og medlemmer af etniske mindretal uforholdsmæssigt. I *Cypern* nævnte deltagerne, at migranternes situation, herunder asylansøgere, var ret vanskelig, idet visse offentlige personer præsenterede flygtningespørgsmålet som en trussel mod landets nationale identitet. I *Spanien* mente deltagerne, at indvandringsbestemmelserne var forældede og uegnede i forhold til behovene hos migranter, der oplever usikkerhed, krænkelse af menneskerettigheder og begrænset adgang til offentlige tjenester. I *Irland* beklagede deltagerne, at en folkeafstemning i 2004 havde fjernet retten til, at børn født i Irland af udenlandske forældre kunne få irsk statsborgerskab ved fødslen.
- Spørgsmålet om **modtagelse og indkvartering af migranter**, herunder asylansøgere, var et centralt spørgsmål, der var blevet rejst af deltagerne under flere landebesøg. I *Danmark* fremlagde deltagerne situationen i udrejselejrene som meget barsk, bl.a. fordi der pålægges ubegrundede og uforholdsmæssige restriktioner. De kritiserede den overordnede tilgang med tilbageholdelse af afviste asylansøgere. I *Spanien* mente deltagerne, at der stadig fandtes tilbageholdelseslejre for migranter, hvor personer blev tilbageholdt i op til flere uger uden adgang til en advokat. I *Cypern* forklarede deltagerne, at migranter via et dekret havde forbud mod at leje bolig i et bestemt område ud fra et argument om, at foranstaltningen var nødvendig for at forhindre demografiske ændringer. I *Irland* bifaldt deltagerne offentliggørelsen af en hvidbog om indkvartering af asylansøgere, der fremlagde et perspektiv om en uafhængig inspektionsordning på centrene. De bifaldt også regeringens meddelelse om, at situationen med udokumenterede migrantbørn ville blive legaliseret. I *Litauen* gav deltagerne udtryk for, at statsinstitutioner ikke var udrustet til at håndtere tilstrømningen af migranter, hvoraf mange var børn og kvinder, og som var holdt tilbage ved grænsen mellem Belarus og Litauen. Erklæringen om krisetilstand i grænseområderne begrænsede midlertidigt adgangen til området for civilsamfundsorganisationer.

Etniske eller religiøse mindretal

Deltagerne i landebesøg beskrev tilblivelsen af et **klima af intolerance** over for mindretal generelt og navnlig etniske og religiøse mindretal.

- Stigningen i **hade fuld tale** over for personer med etnisk eller religiøs mindretalsbaggrund blev nævnt under flere landebesøg. I *Tyskland* blev den stigende romafjendtlighed og antisemitisme anerkendt af myndighederne selv i det, som de mente skulle være en øjenåbner for landet. Deltagerne rapporterede også, at repræsentanter for sproglige mindretal oplevede forskelsbehandling på arbejdspladsen.
- I *Danmark* påpegede deltagerne en fremherskende **strukturel forskelsbehandling** og henviste til eksemplet med den såkaldte "ghettolov". De beskrev, hvordan loven fastsætter tilsyneladende objektive kriterier for, hvornår myndighederne kan udpege et bestemt område til "ghetto", som i praksis kun henviser til områder, der befolkes af et flertal af "ikkevestlige" personer. Som i andre besøgte lande nævnte deltagerne også, at mindretal havde været udpeget som mål i debatter, herunder online, for angiveligt ikke at være tilstrækkeligt ansvarlige under covid-19-pandemien. I *Spanien* blev det forklaret, at migranter eller personer med etnisk mindretalsbaggrund i højere grad blev arresteret af politiet end resten af befolkningen.
- Situationen for **romaer** blev nævnt under de fleste landebesøg, og de var udsat for *de facto*-forskelsbehandling i forbindelse med adgang til bolig, sundhedsydelser, uddannelse og beskæftigelse. I *Spanien* mente deltagerne, at romaerne stadig var den mindretalsgruppe, der blev mest forskelsbehandlet, f.eks. ved etnisk profilering af politiet. Men de bifaldt oprettelsen af et udvalg i Deputeretkammeret til bekæmpelse af sintifjendtlighed med inddragelse af civilsamfundet. I *Tyskland* beklagede deltagerne, at skønt sintier og romaer havde boet i landet i 600 år, havde de stadig ikke samme borgerrettigheder som etniske tyskere. I *Tjekkiet* anerkendte deltagerne tilstedeværelsen af programmer til inklusion via arbejde, men de beklagede, at situationen for romaer generelt blev behandlet af myndighederne som et socialt spørgsmål og ikke som et spørgsmål om forskelsbehandling. Der var for nylig blevet vedtaget en lov for at kompensere romakvinder, der var ofre for tvunget sterilisering, men der var usikkerhed om, hvorvidt loven blev håndhævet korrekt pga. vanskeligheder med at fremlægge beviser for kompensationskomitéen eller med at anvende retsmidler uden et effektivt retshjælpssystem. I *Irland* fremlagde deltagerne de besværligheder, som romaer og irske rejsende havde haft med at få adgang til serviceydelser og passende bolig. Deltagerne bifaldt myndighedernes retlige anerkendelse for nogle år tilbage af irske rejsende som en etnisk gruppe, men de forklarede også, at pandemien i uforholdsmæssig grad havde ramt dem og romaerne, og at der var behov for en større indsats, navnlig inden for integration i uddannelse.

Kvinder

Deltagerne i landebesøgene beklagede generelt de **vigtige resterende udfordringer** inden for politisk, social og økonomisk inklusion af kvinder, som ikke var blevet bedre af covid-19-situationen.

- I flere lande, f.eks. *Tyskland* og *Tjekkiet* eller *Cypern*, forklarede deltagerne, at kvinder stadig var **underrepræsenterede** i den politiske sfære, og at løn- og pensionsforskellene stadig var meget store. I *Litauen* blev det bifaldt, at 50 % af den nyligt dannede regering bestod af

kvindelige repræsentanter. Men deltagerne mente, at den kønsbestemte lønforskel i de seneste år ikke var blevet mindre.

- I flere lande såsom *Spanien* forklarede deltagerne, at kvinder stadig var pålagt byrder og ansvar relateret til **familieomsorg** og var overrepræsenterede i usikre eller midlertidige job, og de havde højere arbejdsløshed og lavere løn. Deltagerne i flere landebesøg forklarede, at covid-19 havde medført ekstra opgaver, som kvinder typisk skulle tage sig af, f.eks. at forene hjemmearbejde med undervisning af børn i hjemmet.
- Den stigende **kønsbaserede vold** i forbindelse med nedlukninger blev også nævnt under flere landebesøg. I *Spanien* fremhævede deltagerne, at antallet af mord på kvinder i denne sammenhæng var steget væsentligt. I *Cypern* nævnte deltagerne, at statistiske data om forekomsten af vold i hjemmet stadig var sparsomme. I *Tjekkiet* beklagede deltagerne den manglende offentlige finansiering til organisationer, der arbejder med ligestilling mellem kønnene og kønsbaseret vold. I *Litauen* bemærkede deltagerne, at tværgående grupper, f.eks. kvinder med handicap, især var sårbare med hensyn til vold i hjemmet. I *Irland* følte deltagerne, at de serviceydelser, der blev tilbudt ofre for vold i hjemmet eller seksuel vold, var begrænsede i forhold til antallet af rapporterede tilfælde. De mente også, at der var behov for reformer af domstolssystemet for at undgå sekundær viktimering. I *Tyskland* nævnte deltagerne tilstedeværelsen af tvangsægteskaber i en ung alder, kønslig lemlæstelse af kvinder og handel med kvinder.
- I *Litauen* og *Tjekkiet*, hvor de to besøgte lande ikke havde ratificeret **Istanbulkonventionen om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet**, håbede deltagerne på en hurtig ratificering. Men de forklarede, at offentlige debatter om denne mulighed var anspændte. I *Tjekkiet* førte politikere en desinformationskampagne, der forbandt enhver aktivitet på dette område med en såkaldt "kønsideologi" under påvirkning udefra, og dette argument blev brugt til at begrænse finansiel og politisk støtte til aktiviteter på dette område. I *Litauen* mente deltagerne, at den katolske kirke indtog en radikal holdning imod Istanbulkonventionen, men også imod adgang til sikker abort og partnerskaber mellem personer af samme køn, og det havde stor indflydelse på politiske beslutningstagere.
- I *Cypern* nævnte deltagerne, at bistået **abort** havde været lovligt siden 2018. I *Litauen* forklarede deltagerne, at adgang til sikker abort var begrænset, og at politiske stemmer, herunder på højeste niveau, gik ind for at forbyde abort, bl.a. som følge af kirkens vægtige indflydelse.

LGBTIQ-personer

LGBTIQ-personers rettigheder var et af de sjældne områder, hvor deltagerne i de besøgte lande bemærkede **en generel positiv tendens** i de seneste år – og det var ikke ensbetydende med, at der ikke stadig var væsentlige eller stigende udfordringer, navnlig med hensyn til hadefuld tale.

- Deltagerne gav forskellige eksempler på væsentlige fremskridt, der var sket i de seneste år, navnlig for **ægteskab mellem personer af samme køn**, f.eks. i *Tyskland*, *Danmark*, *Irland*

og *Spanien*. I *Tjekkiet* forklarede deltagerne, at registrerede partnerskaber havde eksisteret for homoseksuelle siden 2006. De beklagede dog, at et lovforslag vedrørende lige ret til ægteskab var blevet bremset i parlamentet siden 2018 på trods af, at et komfortabelt flertal i den tjekkiske befolkning støttede lige ret til ægteskab. Skønt registrerede partnerskaber mellem personer af samme køn havde været lovligt i *Cypern* siden 2015, var et lovforslag om et sådant partnerskab blevet afvist i Parlamentet i *Litauen* i 2021.

- I alle besøgte lande henviste deltagerne til stigningen i **hadefuld tale**, navnlig online og meget ofte tilskyndet af det yderste højre. I denne henseende mente deltagerne i *Irland* og *Spanien*, at lovgivningen om hadforbrydelser ikke var blevet tilstrækkeligt opdateret til at bekæmpe hadefuld tale og hadforbrydelser mod LGBTIQ-personer. I *Irland* følte deltagerne, at der burde indføres mere uddannelse om forhold og seksualitet på baggrund af, at størstedelen af LGBTIQ-elever følte sig usikre i skolen. I *Spanien* og *Tjekkiet* forklarede deltagerne, at LGBTIQ-personer ikke meldte størstedelen af den oplevede hadefulde tale samt hadforbrydelser til politiet. I *Cypern* kunne det mærkes, at hadefuld tale mod LGBTIQ-personer var udbredt, men at myndighederne faktisk undersøgte sager.
- Resten af den situation, som deltagerne beskrev, var blandet. I *Danmark* var LGBTIQ-personers rettigheder blevet udvidet til adoption og retlig anerkendelse af køn. I *Tjekkiet* var et lovforslag om familiepleje for ugifte par blevet blokeret i de indledende parlamentariske faser. I *Tyskland* forklarede deltagerne, at blandt lesbiske par havde en kvinde ikke lige forældrerettigheder sammenlignet med sin partner med hensyn til børn, som sidstnævnte havde født. Undersøgelser viste også, at **transseksuelle** oplevede endnu større forskelsbehandling på arbejdspladsen, end homoseksuelle gjorde. I *Irland* blev det vurderet, at der var behov for et klart forbud mod omvendelsesterapi, og det var også gældende for fremskridt for anerkendelse af køn for personer under 18 år og ikkebinære personer. I *Tjekkiet* påpegede deltagerne, at landet stadig manglede at tilpasse sin lovgivning for at implementere en afgørelse fra Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder vedrørende transkønnede personer. I afgørelsen blev det fastsat, at den tjekkiske lovgivning krænkede transkønnede personers ret til sundhed ved at pålægge sterilisering, før de ændrede deres identitet på deres personlige dokumenter.

Personer med handicap

Det generelle billede vedrørende personer med handicap, der blev fremlagt under landebesøgene, var, at de overordnet set stadig stod over for **mange former for forskelsbehandling**, navnlig inden for sundhed, beskæftigelse, bolig og uddannelse.

- I *Irland* henviste deltagerne til det faktum, at disse **mange forskellige former for forskelsbehandling** førte til mere udbredte oplevelser af fattigdom og udelukkelse for personer med handicap. Som noget positivt blev oprettelsen i 2020 af et parlamentsudvalg om handicapspørgsmål bifaldt.
- I *Danmark* og *Litauen* blev det forklaret, at den retlige anerkendelse af princippet om **"tilpasning i rimeligt omfang"** for personer med handicap var gået for langsomt. I *Danmark*

var en nylig positiv udvikling, at skoler og institutioner ikke længere kunne forskelsbehandle med hensyn til adgang for personer med handicap, men dette gælder ikke for f.eks. restauranter og hoteller. I *Litauen* blev det vurderet, at myndighederne havde ventet for lang tid på at starte arbejdet med implementeringen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (CRPD). Indtil 2019 omfattede landets lovgivning f.eks. udtrykket "uarbejdsdygtig" med henvisning til en person med handicap.

- I forbindelse med flere andre typer udfordringer, som personer med handicap var stillet over for, beklagede deltagerne i *Irland*, at personer stadig blev anbragt i **institutioner** på trods af opfordringen til at afinstitutionalisere. I *Spanien* var deltagerne navnlig bekymret over de gennemtvungne uønskede medicinske behandlinger for personer med mentale handicap og det faktum, at det var umuligt for dem at få oplysninger om deres medicinske behandling.
- Med hensyn til **adgang til domstolsprøvelse** bemærkede deltagerne visse fremskridt i *Spanien* som et resultat af en reform af civillovbogen for at støtte personer med handicap på det retlige område. I *Cypern* forklarede deltagerne, at der ikke var nogen tilpasset klagemekanisme til klager fra personer med handicap. I *Danmark* nævnte deltagerne også det faktum, at det var mere besværligt for personer med handicap at få adgang til domstolsprøvelse sammenlignet med resten af befolkningen.

Social status og aldersbaseret forskelsbehandling

Formodentlig som et resultat af den kendsgerning, at covid-19-pandemien har bragt generationsmæssige udfordringer i fokus, blev **social forskelsbehandling**, navnlig over for unge og ældre, nævnt mere under denne besøgs cyklus end under den forrige.

- I *Irland* blev det nævnt, at **børnefattigdom** i uforholdsmæssig grad havde indvirkning på eneforsørgerfamilier, romaer og rejsende eller husholdninger med personer med handicap. Mere generelt havde covid-19 forværret de eksisterende former for fattigdom og navnlig fødevarefattigdom. I denne sammenhæng bifaldt deltagerne regeringens meddelelse om en revision af ligestillingspolitikken med henblik på at anerkende socioøkonomisk status som mulig baggrund for forskelsbehandling. Det blev nævnt, at hjemløshed kunne føre til øget forskelsbehandling og marginalisering. De fleste hjemløse befandt sig allerede i en marginaliseret situation, før de oplevede hjemløshed.
- I *Spanien* fremhævede deltagerne **ældres** vanskelige situation under covid-19-pandemien, hvor der var forekommet visse krænkelse af rettigheder på ældre hjem og -centre. Fremskyndelsen af den digitale adgang til serviceydelser pga. covid-19 blev også fremhævet i *Tyskland*, hvor deltagerne også nævnte de mere generelle aldersrelaterede forskelsbehandlinger, der fandt sted i rekrutteringsprocesser. I *Irland* beskrev deltagerne aldersstereotyper, og de efterlyste flere data om ældre samt en digital inklusionsstrategi.

5. Retsstatsprincippet

Møderne om retsstatsprincippet, som afholdes under landebesøg fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet, gør det muligt for delegationen at høre civilsamfundsaktører og aktører fra retsvæsenet vedrørende mange spørgsmål, der går ud over reform af retsvæsenet. Under de syv besøg, der dækkes i denne rapport, har deltagerne navnlig brugt tid på udfordringer relateret til magtens tredeling, og hvordan covid-19-situationen påvirkede den demokratiske beslutningsproces.

Magtens tredeling

Det centrale spørgsmål om **magtens tredeling** og retsvæsenets uafhængighed dukkede op under flere landebesøg.

- I *Tjekkiet* vurderede deltagerne retsstatsprincippets overordnede situation som god, men skrøbelig. De følte, at **retsvæsenets uafhængighed** var garanteret, og at den generelle situation med hensyn til retsvæsenet var bedre end i visse nabolande. Men de mente også, at en central bekymring var det pres, som den udøvende myndighed lagde på chefanklageren. Denne situation var særlig problematisk i forbindelse med undersøgelser af interessekonflikter på højeste niveau i staten.
- I *Litauen* var deltagerne bekymret over proceduren til **udvælgelse af dommere**, der gav republikkens præsident det sidste ord baseret på udvælgelse fra den særlige kommission til valg af dommere. De påpegede også de uklare regler om midlertidige overførsler af dommere uden deres samtykke. Deltagerne var også bekymret over den kendsgerning, at den øverste domstol og forfatningsdomstolen som følge af konflikter mellem politiske kræfter ikke havde fuld kapacitet. De mente, at denne situation forlængede retsprocesser, påvirkede afgørelsernes kvalitet og kompromitterede domstolenes omdømme.
- I *Spanien* klagede deltagerne også over **politiske stridigheders indvirkning på retsvæsenets funktion**, og de mente, at dette var en trussel mod dets uafhængighed. I fraværet af en aftale mellem de politiske partier i parlamentet har fornyelsen af retsvæsenets styrende organ (det generelle råd for den dømmende magt) været under behandling i de seneste tre år. Deltagerne har efterlyst en ændring i udnævnelsesproceduren for dette organ, som efter deres mening bør vælges direkte af dommere.
- I *Cypern* kritiserede deltagerne den kendsgerning, at statsadvokaten deltog i ministerrådet som en juridisk rådgiver for den udøvende magt og havde samtidig ansvaret for retsforfølgelsen. De mente, at en sådan **nærhed af udøvende og dømmende beføjelser** var en potentiel interessekonflikt, navnlig siden statsadvokaten på tidspunktet for besøget også tidligere havde været justitsminister.

Specifikke udfordringer

Flere besøgte lande havde **særlige udfordringer** inden for retsstatsprincippet i forbindelse med deres særlige historie eller mere globale udfordringer i nationale sammenhænge.

- I *Cypern* forklarede deltagerne, at de cypriotiske myndigheder efter begivenhederne i 1963 havde udviklet en "nødvendighedsdoktrin", der skulle have været midlertidig, men som havde været anvendt lige siden og ført til det, som deltagerne anså for en **koncentration af magten**. Deltagerne gav talrige eksempler på skønsmålinger, som fandtes inden for denne doktrins rammer. Et vigtigt spørgsmål vedrørende anvendelsen af loven var knyttet til landets opdeling, idet indbyggerne i det ikke-regeringskontrollerede område ikke havde samme adgang til deres EU-borgerrettigheder som i den sydlige del af øen. Deltagerne forklarede også, at der blev diskrimineret mod børn fra blandede ægteskaber med såkaldte "tyrkere fra hovedlandet".
- I *Cypern* beklagede deltagerne også, at retsprocesserne på trods af drøftelser vedrørende **reform af retsvæsenet** i løbet af det seneste årti stadig gik meget langsomt. De kritiserede også det, som de anså for at være fraværet af effektive midler, herunder effektive sanktioner, til sikring af håndhævelsen af retsafgørelser, som er truffet imod offentlige myndigheder. Deltagerne følte også, at uskyldsformodningen ikke blev tilstrækkeligt håndhævet, da der havde været tilfælde af civile domstole, som mente, at tilstedeværelsen af en kriminalundersøgelse var bevis på skyld, selv før nogen retsafgørelse i den pågældende sag var truffet.
- I *Litauen* var deltagerne bekymrede over udbredelsen af **ubegrundet hemmelig overvågning** af privatpersoner, der blev udført af retshåndhævende myndigheder, f.eks. antikorrupsionsagenturet, og dommeres *de facto* systematiske godkendelse af sådanne anmodninger. I *Danmark* blev det skønnet, at antiterrorlovgivningen manglede tilstrækkelige garantier om en retfærdig rettergang i forbindelse med de vidtrækkende bestemmelser, der giver politiet et vidt spillerum for fortolkning.
- I *Irland* mente deltagerne i fraværet af større retsstatsspørgsmål, at der var behov for forbedringer angående **adgang til domstolsprøvelse**, der var forbundet med høje sagsomkostninger. Retshjælp var begrænset af en for lav tærskel, og udelukkelser fra dækning var for brede. Også i *Danmark* nævnte deltagerne adgangen til retshjælp og retsvæsenet generelt, navnlig for medlemmer af marginaliserede grupper, som en central udfordring.
- I *Tjekkiet* nævnte deltagerne **manglen på et samlet retspraksissystem** i landet og problematisk forskellighed i strengheden af domstolenes afgørelser afhængigt af de geografiske placeringer af sagerne eller retsområdet.

Beslutningsprocesser, herunder i forbindelse med covid

Som i resten af EU rejste de presserende og ekstraordinære beslutninger, som blev pålagt af covid-19-krisen i de besøgte lande, spørgsmål om passende foranstaltninger.

- I *Tjekkiet* forklarede deltagerne, at nogle borgere havde anlagt sag mod staten for uforholdsmæssige, uklare eller uberettigede juridiske afgørelser i forbindelse med covid, og det havde ført til, at forfatningsdomstolen havde annulleret visse afgørelser på dette grundlag. Deltagerne følte, at der ikke havde været tilstrækkelig generel **debat om beslutningstagningen** som reaktion på krisen eller hensyntagen til visse former for legitim kritik fra civilsamfundet.
- I *Danmark* forklarede deltagerne, at selv om den oprindelige lovgivning, der blev vedtaget for at imødegå covid-19-epidemien, gav **vidtgående beføjelser** til sundhedsministeriet, blev der efterfølgende taget hensyn til civilsamfundsorganisationernes og det nationale Institut for Menneskerettigheders synspunkter, hvilket førte til en anden langt mere afbalanceret udgave af loven. De henledte dog opmærksomheden på tilfælde af ulovlige påbud, som myndighederne havde beordret i forbindelse med covid-19, vedrørende den omfattende aflivning af mink uden retsgrundlag og uden for denne sammenhæng vedrørende ordren om at adskille gifte og samboende par på asylcentre, hvor den ene af parterne var mindreårig.
- I *Litauen* forklarede deltagerne, at regeringen kun meget sent havde anmodet om **en forfatningsmæssig prøvelse** af covid-19-relaterede begrænsninger. Med hensyn til lovgivningsprocessen påpegede deltagerne, at parlamentet ofte havde vedtaget bestemmelser via hasteproceduren selv før covid-19-pandemien. Det blev skønnet, at pandemien havde forværret lovgivningsprocessen og skiftet magtbalancen fra den lovgivende til den udøvende side.
- I *Irland* beklagede deltagerne manglen på et menneskerettigheds- og ligestillingsudvalg i parlamentet, som de mente kunne have leveret en stringent **menneskerettighedsanalyse** af covid-19-relateret lovgivning, som de også skønnede var manglende.

Korruption.

Korruption var et af de emner, hvor opfattelsen varierede blandt deltagerne fra de lande, som var mest besøgte.

- I *Tyskland* og *Danmark* mente deltagerne, at korruption var **begrænset**, men det betød ikke, at emnet ikke skulle have opmærksomhed.
- I *Irland* mindede deltagerne om, at Mahon-domstolen, der blev oprettet i 1997 for at undersøge påstande om **korrupte betalinger** til politikere, havde fremsat henstillinger i 2012, som delvist var blevet implementeret. Der var blevet nedsat et udvalg til at føre tilsyn med interesseerklæringer, modtagne gaver og donationer til politiske partier og politikere. Men nogle henstillinger, f.eks. inden for forpligtelser, manglede stadig at blive gennemført.
- I *Tjekkiet* påpegede deltagerne risikoen for statskorruption, hvis **sager på højt niveau med interessekonflikter** ikke blev løst korrekt. Sådanne sager, kombineret med politikeres

påvirkning af medier og presset på det højeste niveau i retssystemet, kunne også medvirke til en langsigtet tendens til udhuling af offentlighedens tillid til institutionerne.

- I *Litauen* nævnte deltagerne, at der var blevet indført ændringer for at skabe ugunstige betingelser for **korruption** på det retlige område. Processen til udpegning af dommere til sager var f.eks. blevet computerstyret, og systemet var forbundet til databasen med erklærede interessekonflikter. Deltagerne efterlyste en styrket indsats fra antikorrupsionsagenturet, strammere lovrammer og større økonomisk uafhængighed af dommerne.
- I *Spanien* mente deltagerne, at korruption stadig var ret udbredt, navnlig inden for offentlige indkøb, på trods af **positive udviklinger** inden for retsforfølgelse og korruptionssanktioner. Deltagerne foreslog navnlig at styrke Revisionsrettens overvågningsbeføjelser, idet den styrede de offentlige udgifter.
- I *Cypern* mente deltagerne, at opfattelsen af korruption var udbredt. Efter fremkomsten af en korruptionsskandale i 2020 afsluttede Cypern det såkaldte "**gyldne pas**"-program, der gav regeringen mulighed for at give statsborgerskab til investorer.

Konklusion

Denne rapport indeholder en oversigt over anden cyklus af de landebesøg, som gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet gennemførte i 2020 og 2021. Hovedtendenserne, der kommer til udtryk i de lange drøftelser med hundredvis af repræsentanter for civilsamfundet, er meget informative.

Det er f.eks. interessant at bemærke, at **arbejdsmarkedets parter**, som mødtes under landebesøgene, delte en vision om grundlæggende rettigheder, der rækker ud over spørgsmålene om medlemskab af en fagforening eller kollektive forhandlinger – navnlig insisterede de på vigtigheden af fuld inddragelse i samfundsdebatter. I den henseende fandt de generelt, at graden af social dialog var god i de syv besøgte lande, men de efterlyste også en mere meningsfuld inddragelse i beslutningstagning på andre områder end arbejdsmarked. I alle besøgte lande mente arbejdsmarkedets parter, at social dialog var en væsentlig modstandsdygtighedsfaktor til at tackle en krise såsom covid. De efterlyste generelt større inddragelse i drøftelserne og gennemførelsen af genopretnings- og resiliensplanerne. Arbejdsmarkedets parter viste stor interesse i spørgsmål vedrørende ligestilling og ikkeforskelsbehandling og fremhævede deres nytte, men også flere udfordringer f.eks. inden for integration af migranter.

Repræsentanter fra civilsamfundsorganisationer, der blev hørt angående **forenings- og forsamlingsfriheden**, henledte også opmærksomheden i gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet på det centrale spørgsmål om deres deltagelse i det offentlige liv. I en sammenhæng hvor civilsamfundsorganisationer og navnlig dem, der arbejder med følsomme spørgsmål, er blevet mere og mere stigmatiserede eller diskrediterede som politiske modstandere, søgte de at bekræfte deres rolle som vigtige formidlere mellem stater og samfund. De opfordrede derfor til at styrke mekanismer, der inddrager dem i beslutningstagningen. Behovet for dette var blevet større, efter at covid-19 i alvorlig grad havde påvirket civilsamfundets spillerum og navnlig dets rolle som vagthund og aktiviteter, der rækker ud efter borgerne. I alle besøgte lande, selv hvor den offentlige finansiering var høj, blev det afgørende spørgsmål om adgang til finansiering rejst som en central bekymring for civilsamfundsorganisationernes repræsentanter.

Repræsentanter for civilsamfundsorganisationer og mediefolk var generelt enige om, at **ytringsfriheden og mediefriheden** var godt beskyttet i juridisk henseende i de besøgte lande, men de fremhævede også flere forskellige udfordringer på mange områder. Den økonomiske model for journalistik udvikler sig i sammenhæng med digitalisering og koncentration af medier, og det lægger pres ikke blot på mediernes pluralisme, men også på journalisters økonomiske og sociale status. Disse journalister konfronteres med et arbejdsmiljø med stigende usikkerhed samt et mistillidsklima, der nogle gange fører til fjendtlighed og had rettet mod enkeltpersoner. En sådan skrøbelighed for strukturen og aktørerne i medieverdenen bidrager til desinformation og påvirkning. Skønt eksplicit censur generelt er en praksis, der hører fortiden til, har selvcensur været stigende. En sådan udfordrende sammenhæng betyder dog ikke, at alt ser mørkt ud. Deltagerne i møderne om ytringsfrihed og mediefrihed har også påpeget løsninger, der kunne opsummeres som en støtte til journalistik af god kvalitet i form af finansiering, tilstrækkelig beskyttelse af journalisters arbejde og andre menneskerettigheder og beskyttende rammer, der f.eks. omfatter større overvågning af koncentration af medier og en indsats mod strategiske retssager mod offentligt engagement (SLAPP).

Møderne om **retten til ikkeforskelsbehandling** er bestemt dem, hvor gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet hørte fra de mest forskelligartede typer civilsamfundsorganisationer, og det gav generelt anledning til en generel drøftelse af tendenser med hensyn til forskelsbehandling og specifikke overvejelser vedrørende grupper såsom migranter, personer fra etniske eller religiøse mindretal, kvinder, LGBTIQ-personer eller personer med handicap. Et nyt element i denne cyklus af besøg er fremkomsten af socialt baseret (og navnlig aldersbaseret) forskelsbehandling i en sammenhæng, hvor covid-19-krisen er blevet forværet for grupper, der er mindre integrerede i den socioøkonomiske verden. Resultatet af disse drøftelser er en overbevisning om, at kampen mod forskelsbehandling ikke er ét emne blandt andre, men nærmere en central faktor, der er afgørende for fremtiden i vores samfund. Skønt alle besøgte lande havde retlige rammer og institutioner til at arbejde på forskelsbehandling, efterlyste deltagerne generelt en større indsats vedrørende gennemførelse af lovgivning, navnlig inden for overvågning, dataindsamling og adgang til retsmidler for ofre for forskelsbehandling. Ligesom andre af civilsamfundsorganisationernes repræsentanter, der blev hørt under møderne om forenings- og forsamlingsfrihed, efterlyste deltagerne generelt mere finansiering til civilsamfundet i en kontekst, hvor myndighederne til tider fristes til at begrænse offentlig finansiering til støtte for visse mindretal. Denne tendens afspejler en generel stigning i mistillid og hadefuld tale – bestemt den tendens, der var mest til stede på alle møderne – mod mindretal. Dette afdækker et behov for en større kollektiv indsats for at sikre ligestilling i praksis for alle enkeltpersoner og alle komponenter i samfundet, uanset deres baggrund.

Drøftelserne om **retsstatsprincippet** med civilsamfundsorganisationer og retsvæsenets aktører vedrørte en bred vifte af situationer, på hvis baggrund det ville være kunstigt at drage fælles konklusioner. Nogle besøgte lande havde meget solide og velgennemførte kontrolsystemer og afbalanceringer, men der var udfordringer på alle niveauer i alle besøgte lande. Et emne, der navnlig blev sat i fokus, var magtens tredeling, og det viste vigtigheden af en forsat indsats for at bevare retsvæsenets uafhængighed. Der blev dog også rejst spørgsmål vedrørende retsvæsenets effektivitet og navnlig behandlingstiden og adgang til retsmidler for alle. Denne cyklus af besøg, der var den første siden starten af covid-19-krisen, har også givet mulighed for at høre synspunkter fra civilsamfundsorganisationer og retsvæsenets aktører angående virkningen af presserende og ekstraordinære beslutninger, der blev taget under krisen. Skønt demokratiske systemer i besøgte lande generelt har udvist et godt niveau af modstandsdygtighed, er behovet for sikkerhedsforanstaltninger og effektive kontroller og afbalanceringer, herunder civilsamfundets rolle som vagthund, tydeligere end nogensinde.

Dette overordnede billede, der er baseret på det, som gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet har hørt fra repræsentanter for civilsamfundet under landebesøg, giver indsigt i tendenser i Den Europæiske Union. Det er berettiget at spørge, hvad forbindelsen er mellem Danmark, Tyskland, Irland, Tjekkiet, Spanien, Cypern og Litauen, og hvorfor de behandles samlet i en enkelt rapport. Svaret er enkelt: De er alle medlemmer af vores Europæiske Union og er dermed forpligtet til at beskytte og implementere EU's grundlæggende værdier som defineret i EU-traktatens artikel 2. Dette er i sig selv en god grund til at betragte dem samlet i en rapport om tendenser for grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet set fra civilsamfundets perspektiv.

De seneste kriser og den betydelige reaktion, som EU har tilbudt, har bestemt styrket følelsen af, at fremtidsmulighederne for indbyggerne på det europæiske kontinent er forbundne. Efterhånden som de europæiske aktører fokuserer mere på udviklinger inden for grundlæggende rettigheder og

retsstatsprincippet, er det også blevet mere og mere tydeligt, at rettighederne for en indbygger eller en økonomisk aktør i en nordlig, sydlig, vestlig, østlig eller central medlemsstat kan påvirkes af udviklinger i en anden medlemsstat eller tilmed på den anden side af kontinentet. Repræsentanter for civilsamfundet på nationalt plan er klar over dette, og de har generelt efterlyst et robust svar fra EU i form af rammer af høj kvalitet for civilsamfundets spillerum, finansiering, ytringsfrihed og mediefrihed (inklusive SLAPP'er og behovet for at bekæmpe hadefuld tale), forskelsbehandling osv. Set ud fra de nationale civilsamfunds perspektiv er der behov for en robust EU-reaktion på udfordringerne i forbindelse med grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for at støtte deres rolle som vagthund og tilskynde myndighederne til at handle for at hæve standarderne.

Gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet er overbevist om tilstedeværelsen af dette behov og merværdien ved fortsat at høre og formidle civilsamfundets stemme i alle medlemsstater, og den vil besøge de resterende tretten lande og fortsat rapportere derfra via landebesøgsrapporter og yderligere to sammenfattende rapporter.

EØSU's gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet

Cristian Pîrvulescu, formand

Helena De Felipe-Lehtonen, næstformand

Ozlem Yildirim, næstformand

Rapport om det virtuelle besøg i Danmark 21.-22. december 2020

Seks medlemmer deltog i det virtuelle besøg i Danmark. Delegationen mødtes med adskillige repræsentanter for civilsamfundet på den ene side, nærmere bestemt civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter, medier, og de danske myndigheder på den anden side. Formålet med denne rapport er at afspejle og gengive civilsamfundets synspunkter pålideligt.

1. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Deltagerne var enige om, at den **danske sociale model** er stærk og velfungerende. I denne model indgår arbejdsmarkedets parter kollektive overenskomster, som mange gange er grundlaget for trepartsaftaler, som derefter bliver til lov. De kollektive overenskomstforhandlinger er brede, og organiseringsgraden er stor, men dog med forskelle fra sektor til sektor. Generelt anses den sociale dialog for at være effektiv til at sikre sociale resultater som f.eks. fastsættelse af lønniveau.

Deltagerne nævnte, at myndighederne generelt ikke blander sig i den sociale dialog, og at ministerierne er let tilgængelige, både formelt og uformelt. Regeringens inddragelse af arbejdsmarkedets parter i forbindelse med **covid-19-krisen** blev betragtet som meget effektiv og havde ført til trepartsaftaler for at håndtere situationen. Arbejdsgiverne bekræftede, at erhvervslivet har lidt på grund af krisen, og at der er indført kompensationsordninger, og tilføjede, at virksomhederne ikke ønsker at være afhængige af offentlig finansiering efter krisen.

Et særligt område, der giver anledning til bekymring, er lige løn og ligebehandling, især for **ikke-danske arbejdstagere**, der kommer fra EU. En deltager pegede på social dumping og sort arbejde i sektorer som byggeri, landbrug og hotelbranchen. En fagforeningsrepræsentant opfattede situationen for udenlandske arbejdstagere som særlig kompliceret i de situationer, hvor der er et sammenfald mellem få kollektive overenskomster, få virksomheder og et lille kendskab til den danske model. Platformsarbejde betragtes som et andet område med udfordringer. Deltagerne mente, at det er nødvendigt med en kombination af regulering, dialog og ansvar fra arbejdsmarkedets parter side for at imødegå disse udfordringer. En deltager nævnte også regeringens ordre om at aflive mink som led i håndteringen af covid-19. Dette gav anledning til problemer for opdrætterne, men de er overbeviste om, at der vil blive fundet passende midler og ydet kompensation.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter var enige om, at de generelle **betingelser** for civilsamfundsorganisationer i Danmark er gode. Mange mennesker i Danmark deltager i civilsamfundsaktiviteter, selvom tendensen er, at disse aktiviteter i stigende grad finder sted uden for de klassiske rammer for civilsamfundsorganisationer. En deltager nævnte, at dette kunne være problematisk, da der er en tendens til, at uformelle grupper har et relativt mindre fokus på demokratiske værdier.

Både deltagere i civilsamfundsorganisationer og de danske myndigheder nævnte, at begrænsningerne i forenings- og forsamlingsfriheden som følge af **covid-19** er inden for grundlovens rammer og forholdsmæssige. Der er f.eks. undtagelser fra begrænsningerne i forbindelse med politiske eller andre meningsfulde møder. På trods af et generelt godt niveau for beskyttelse af forsamlingsfriheden nævnte en deltager de grundlovsstridige restriktioner, der blev pålagt demonstranter, der støttede Tibet, under et officielt kinesisk besøg for nogle år siden, og at undersøgelserne deraf endnu ikke er afsluttet.

Deltagerne var enige om, at det generelt er let for civilsamfundsorganisationer at blive registreret og få adgang til **finansiering**. Den offentlige finansiering er betydelig, og de nationale udlodningsmidler sikrer, at pengene ikke kun afhænger af kortsigtede politiske beslutninger. Der blev udtrykt en vis bekymring med hensyn til en eventuel nedsættelse af de disponible midler til civilsamfundsorganisationer efter covid-19-krisen. En repræsentant nævnte, at civilsamfundsorganisationer kunne have været bedre inddraget i forhandlingerne om EU's flerårige finansielle ramme og genopretningsplanen efter covid-19, og en anden insisterede på behovet for en bedre finansiering af aktiviteter, der fremmer demokrati. De danske myndigheder forklarede, at offentlig finansiering altid er til rådighed på grundlag af gennemsigtige og konkurrencedygtige offentlige udbud, og at civilsamfundsorganisationer er nøglepartnere i politikker som ligestilling mellem kønnene.

Deltagere i civilsamfundsorganisationer fremlagde deres analyse af mere kontroversielle områder som lovforslaget "**Tryghed for alle danskere**", som måske kan vedtages i midten af 2021. Loven vil give myndighederne mulighed for at forbyde folk at tage ophold i bestemte områder baseret på den uklart definerede "adfærd og fremtræden, der skaber usikkerhed i det offentlige rum". Deltagerne i mødet om "retten til ikkeforskelsbehandling" pegede også på, at dette lovforslag potentielt kan ramme etniske mindretal uforholdsmæssigt hårdt. De danske myndigheder bemærkede, at lovforslaget har til formål at imødegå følelsen af utryghed i visse områder, som kontrolleres af grupper af unge, og at et generelt forbud gælder alle personer i et bestemt område. Der var derfor ikke tale om diskrimination.

En deltager nævnte de risici for privatlivets fred og forsamlingsfriheden, som den danske **antiterrorlovgivning** afføder på grund af utilstrækkelige garantier om en retfærdig rettergang i forbindelse med de vidtrækkende bestemmelser, der giver politiet et vidt spillerum for fortolkning. Det blev anbefalet at revidere hele den danske antiterrorlovgivning og dens gennemførelse og sikre,

at den i alle aspekter er underlagt domstolskontrol. Dette emne blev også rejst på efterfølgende møder.

Flere repræsentanter på dette møde og efterfølgende møder delte deres bekymring over forværringen af den **demokratiske tone** i Danmark. Det blev nævnt, at debatten er blevet hårdere og mere polariseret, og at der gøres mindre og mindre for at forstå den anden parts synspunkt. Man mente, at der skal gøres mere inden for undervisning i at debattere. En deltager forklarede, at på trods af en generel høj grad af tillid i samfundet til demokratiet var tilliden lavere blandt unge og mindretal.

En deltager fandt det problematisk, at **adskillelsen mellem stat og kirke ikke** er stadfæstet i den danske grundlov. Deltageren mente, at kritikken af denne situation alt for ofte betragtes som aggressiv i stedet for som et grundlag for en bred debat om, hvordan man kan gøre det danske samfund mere åbent over for forskellige overbevisninger.

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

Deltagerne var enige om, at det **generelle billede** af ytringsfriheden i Danmark er godt, men de nævnte også flere eksempler, der viser alvorlige udfordringer. Som på de foregående møder mente de, at den offentlige debat er mere anspændt end før, især online. Personer frygter repressalier for at tale om visse emner inden for en række områder. F.eks. er den akademiske frihed påvirket af reaktionen fra nogle studerende, der betragter dele af undervisningen som stødende.

Selvom **blasfemiloven** blev ophævet i 2017, mærkes virkningen af "muhammedtegningerne" stadig og fører både til selvcensur og polarisering af debatten på nettet. På den anden side nævnte en deltager, at dansk lovgivning behandler offentlige talere forskelligt, alt efter om de holdes i en religiøs sammenhæng. En anden deltager opsummerede udfordringen som værende på en gang at beskytte ytringsfriheden og samtidig beskytte mindretallenes rettigheder.

Den danske **antiterrorlovgivning** blev også drøftet på dette møde. Det blev anset for problematisk, at den kan bruges til hurtigt at få blokeret websteder og gribe ind i journalisters ret til at beskytte deres kilder. Mere generelt forklarede en deltager, at bredt formulerede bestemmelser kan betyde en manglende balance i gennemførelsen, og at dette retsområde bør revurderes i relation til de grundlæggende rettigheder for at finde en bedre balance med hensyn til restriktioners proportionalitet, effektivitet og nødvendighed.

En anden deltager påpegede, at myndighedernes tiltag for at bekæmpe **desinformation** kan få hæmmende virkning for ytringsfriheden. Der blev henvist til en nylig udvidelse af lovgivningen om spionage til også at omfatte bistand til udenlandske magters indflydelse. Det blev betragtet som risikabelt for ytringsfriheden at have en for uklar definition af sådanne retsakter. De danske myndigheder forklarede, at de tog spørgsmålet om bevidst desinformation meget alvorligt, og samtidig foretager en sondring i forhold til ufrivillig misinformation. En tværministeriel taskforce

sporer falske fortællinger for at afsløre statslige aktørers udbredelse af desinformation om Danmark og potentielt imødegå disse falske fortællinger. Siden begyndelsen af covid-19-krisen har den tværministerielle taskforce især haft fokus på at screene, om fremmede stater bruger krisen som en lejlighed til at iværksætte desinformationskampagner rettet mod Danmark. De danske myndigheder har ikke set klart bevis for sådanne statsstyrede kampagner mod Danmark.

En deltager mente, at **Whistleblowere** kunne beskyttes bedre i den offentlige sektor og i erhvervslivet. Det mere generelle spørgsmål om offentligt ansattes ret til at gøre brug af deres ytringsfrihed til at kritisere deres arbejdsgiver blev nævnt med henvisning til den nylige sag om offentligt ansatte ved DSB, der fik en advarsel for i offentligheden at have kritiseret deres arbejdsvilkår. De danske myndigheder oplyste, at de er i færd med at gennemføre EU's whistleblowerdirektiv, og at en lov skal drøftes i Folketinget i foråret 2021. Alle ministerier er allerede blevet pålagt at etablere whistleblowerkanaler inden for deres organisationer.

Deltagerne mente, at Danmark har en solid ramme til beskyttelse af **mediefriheden** med minimal indblanding fra statens side. Der er mindst én person, der er ansvarlig for indhold (redaktør eller journalist) i hvert medie, hvilket mindsker sager ved domstolene og for Pressenævnet. Selvom situationen ikke anses for problematisk, blev en tendens til koncentration af medieejerskab, især på lokalt plan, nævnt som værd at overvåge. Selvom det blev vurderet, at myndighederne ikke forsøger at anvende covid-19-situationen til at begrænse eller påvirke medierne, blev det bemærket, at udvekslingen mellem journalister og regeringsrepræsentanter kunne foregå på en mere åben måde i denne sammenhæng.

Deltagerne nævnte offentlig finansiering til medierne som en vigtig støtte til **kvalitetsjournalistik** og til mediernes mangfoldighed, navnlig af lokale og mindre medier, som er afhængige af denne finansiering for at overleve. De danske myndigheder bekræftede, at mediepluralisme og -uafhængighed er en prioritet, og at de går efter at støtte robuste public service-medier og private sektorer i den skrevne presse såvel som i de digitale medier, og at de vil fokusere deres støtte endnu mere på regionale medier.

Mange deltagere mente, at paragraf 24 i **offentlighedsloven** er problematisk, fordi den forhindrer aktindsigt i regeringens arbejde. På dette specifikke punkt var de danske myndigheder af den holdning, at paragraffen faktisk udgør en balance mellem offentlighedens interesse for gennemsigtighed og nødvendigheden af, at en regering kan værne om sine overvejelser om vigtige spørgsmål. De pegede på, at der er bred politisk opbakning til loven, og henviste desuden til de seneste drøftelser om justeringer, hvor man imidlertid ikke nåede frem til et kompromis.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Deltagerne henviste til et **paradigmeskift** i dansk indvandrerpolitik i de seneste år. De forklarede, at mens den tidligere tilgang var orienteret mod integration af asylansøgere, er det nuværende fokus rettet mod, at de på sigt skal hjemsendes til deres oprindelseslande. For at illustrere denne

nuværende tilgang nævnte deltagerne, at det i stigende grad er vanskeligt for flygtninge at gøre retten til f.eks. familiesammenføring gældende eller få fornyet deres opholdstilladelse. De nævnte eksemplet med den såkaldte "smykkelov", som indebærer konfiskation af asylansørgeres værdigenstande ved indrejse i landet.

Situationen i **udrejselejrene** blev også fremstillet som meget barsk, bl.a. fordi der pålægges ubegrundede og uforholdsmæssige restriktioner. Ifølge nogle deltagere har de danske myndigheder ikke taget en kritisk rapport fra Europarådet om disse lejre alvorligt. Disse deltagere erkendte, at myndighederne havde iværksat minimal renovering af lejrene, men beklagede, at de ikke havde taget den overordnede tilgang, der består i at tilbageholde afviste asylansøgere, op til overvejelse. Med hensyn til asyl- og migrationsspørgsmål gjorde de danske myndigheder gældende, at alle retsakter er udarbejdet på grundlag af en grundig vurdering af de grundlæggende rettigheder og derfor er inden for rammerne af den danske grundlov samt europæisk og international ret. De tilføjede, at lovgivningen har bred politisk opbakning blandt de parlamentariske kræfter og er i overensstemmelse med kravene i samfundet.

Repræsentanter fra civilsamfundsorganisationer pegede på et beslægtet område, der giver anledning til væsentlig bekymring, nemlig den diskrimination, som borgere fra etniske og religiøse mindretal oplever. "**Ghettoloven**" er for dem det mest slående eksempel på en situation, som nogle betegnede som "strukturel". De beskrev, hvordan loven fastsætter kriterierne for, hvornår myndighederne kan udpege et bestemt område til "ghetto". Selvom disse kriterier tilsyneladende er objektive såsom indkomst, arbejdsløshed, uddannelsesniveau og straffedomme, er det i praksis kun områder med et flertal af "ikkevestlige" beboere, der falder ind under disse kriterier. Deltagerne forklarede, at sondringen mellem "vestlig" og "ikkevestlig" bliver anvendt af visse offentlige tjenester såsom jobcentre. De forklarede også, hvordan "ghetto"-mærkatet for beboerne indebærer diskriminerende skærpente omstændigheder, der skaber øgede muligheder for hårdere domme i tilfælde af kriminalitet. For dem betyder det at bo i en "ghetto" langt fra muligheder for at kunne bryde den sociale arv, men er i stedet en stigmatisering af beboerne, som i øvrigt kan blive tvangsudsat af deres boliger. De danske myndigheder sagde, at "ghettoloven" skal ses som det officielle svar på udfordringen med stigende opdeling og udvikling af "parallelsamfund" siden 1990'erne. De gjorde gældende, at der ikke er tale om etnisk eller religiøs forskelsbehandling, og at loven er forholdsmæssig og nødvendig.

En deltager nævnte, at mindretal er blevet angrebet i den offentlige debat og på nettet i forbindelse med covid-19. Selvom mindretal er overrepræsenteret i frontlinjefunktioner, beskyldes nogle for ikke at være ansvarlige nok under epidemien. En anden deltager oplyste, at flere stater i den universelle regelmæssige gennemgang har anbefalet Danmark at arbejde på en **handlingsplan om racisme og antisemitisme**. Deltageren fandt det vigtigt, at myndighederne vedtager et omfattende dokument, der dækker alle områder.

En repræsentant fra en civilsamfundsorganisation præsenterede situationen for **personer med handicap** i Danmark. De udgør op til en femtedel af befolkningen. Deltageren forklarede, at Danmark er bagud med hensyn til den retlige anerkendelse af "tilpasning i rimeligt omfang" for

personer med handicap. En nylig positiv udvikling er, at skoler og institutioner ikke længere må have diskriminerende adgangsforhold, der forhindrer personer med handicap i at få adgang, men dette gælder ikke for f.eks. restauranter og hoteller. Andre udfordringer, der blev nævnt, er de facto-problemet med vanskeligere adgangsforhold til domstolene for personer med handicap i forhold til resten af befolkningen og manglen på fuldstændig og ordentlig adgang til offentlig transport. Endelig var deltageren bekymret over, at forskellen i beskæftigelse mellem personer med handicap og den almindelige befolkning er stor, og at forskellen i uddannelse i realiteten er stigende.

En repræsentant fra en civilsamfundsorganisation anerkendte de betydelige fremskridt, der har fundet sted i Danmark med hensyn til LGBTIQ-rettigheder i de seneste 20 år, navnlig med hensyn til retten til ægteskab og adoption og juridisk kønsanerkendelse. Deltageren pegede imidlertid også på særlige udfordringer vedrørende sundhedspleje for transseksuelle personer, interkønnedes rettigheder (og spørgsmålet om tvungen behandling af børn) og LGBTIQ-asylansøgeres situation. Deltageren beklagede, at det var vanskeligt at få hjælp hos Ligebehandlingsnævnet i sager om LGBTIQ-forskelsbehandling uden for arbejdsmarkedet (f.eks. i sager, der vedrører bolig).

5. Retsstatsprincippet

Deltagerne i dette møde mente, at den **generelle situation** med hensyn til retsstatsprincippet i Danmark er god, idet de navnlig mindede om, at landet ligger på førstepladsen i det globale retsstatsindeks. Deltagerne var enige om, at korruption og interessekonflikter er et meget begrænset fænomen, hvilket dog ikke betyder, at der ikke skal være fokus på det. Retsvæsenets uafhængighed og kvalitet blev betragtet som god og ikke et område, der giver anledning til særlig bekymring. En udfordring, der blev nævnt, er behovet for at sikre bedre adgang til retshjælp og retssystemet generelt for marginaliserede grupper.

En deltager gav imidlertid også udtryk for bekymring med hensyn til, hvad der blev betegnet som en langsom, men støt **tilbagegang** for retsstatsprincippet i de seneste år. Selvom det parlamentariske system betragtes som solidt, pegede deltageren på, at der lanceres flere og flere politisk idéer, som er i modstrid med menneskerettighederne, for det meste på de ekstreme fløje, men de påvirker mainstreampolitikken. Som eksempler blev nævnt, at der for nylig har været en betydelig stigning i hadefulde tale og angreb på muslimer og jøder.

Deltagerne kom ind på de **sikkerhedsrelaterede** aspekter af retsstatsprincippet. Det allerede diskuteret lovforslag om "tryghed for alle danskere" blev også nævnt på dette møde, ligesom det blev nævnt, at der er en risiko for diskriminerende gennemførelse, fordi det ikke er klart defineret, hvad der menes med "at skabe tryghed i det offentlige rum". Deltagerne nævnte også en tendens til mere og mere overvågning i det offentlige rum og til datalagring i strid med europæiske standarder. En deltager nævnte også et manglende tilsyn med efterretningstjenesterne, som kan have været involveret i overførsel af data fra danske statsborgere til udenlandske tjenester.

Deltagerne forklarede, at selvom den oprindelige lovgivning, der blev vedtaget for at imødegå **covid-19**-epidemien, gav vidtgående beføjelser til sundhedsministeriet, blev der efterfølgende taget hensyn til civilsamfundsorganisationers og det nationale Institut for Menneskerettigheders synspunkter, hvilket førte til en anden langt mere afbalanceret udgave af loven. De påpegede dog, at der er tilfælde af ulovlige instrukser fra myndighederne. Den ene skete i forbindelse med covid-19 og førte til en massiv aflivning af mink i landet uden retsgrundlag. Den anden vedrører en tidligere udlændige- og integrationsminister, som udstedte en ulovlig ordre om at adskille gifte og samboende par på asylcentre, hvis en af ægtefællerne var mindreårig. Denne sag er endnu ikke endeligt afklaret. Konsekvenserne af disse handlinger var til debat på tidspunktet for besøget. Deltagerne mente, at disse eksempler viser, at Danmark ikke er fri for problemer, og at årvågenhed er på sin plads.

Rapport om det virtuelle besøg i Tyskland

21.-22. april 2021

Seks medlemmer af EØSU deltog i det virtuelle besøg i Tyskland. Delegationen mødtes på den ene side med repræsentanter for civilsamfundet, nemlig civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter og medierne, og på den anden side med de tyske føderale myndigheder samt myndighederne i delstaterne Sachsen og Bayern. Formålet med denne rapport er at afspejle og gengive civilsamfundets synspunkter pålideligt. Myndighedernes synspunkter vil fremgå af deres svar på rapporten.

1. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Deltagerne beskrev den **sociale dialog** som livlig. Myndighederne tilføjede, at kollektive overenskomstforhandlinger fik fuld autonomi, mens fagforeningerne mente, at fordelene ved kollektive overenskomstforhandlinger fortjener at blive fremmet yderligere. Statistikker fra 2016 viste, at mere end 50 % af virksomhederne (som repræsenterer ca. tre fjerdedele af arbejdstagerne) var omfattet af kollektive overenskomstforhandlinger⁵. Disse tal har været faldende i de seneste år og var højere i den offentlige sektor end i den private sektor. Arbejdsmarkedets parter kunne søge retlig beskyttelse, og lovkravene var de samme i alle delstater. De påpegede imidlertid, at selv om de retlige rammer var gode, var der i praksis blevet konstateret problemer såsom:

- Der var fortsat forskelle mellem områderne i det tidligere Østtyskland og det tidligere Vesttyskland.
- Store virksomheder var koncentreret i vest.
- Små virksomheder havde ikke stærke fagforeninger.
- Arbejdsløsheden var højere i øst, og arbejdstagerne var mere tilbageholdende med at blive medlem af fagforeningerne der, da de frygtede, at det kunne bringe deres job i fare.
- 30 år efter genforeningen tjente arbejdstagerne i øst stadig mindre end arbejdstagerne i vest, hvilket kunne være en af årsagerne til den stigende sociale og politiske utilfredshed i øst, der til dels har ført til voksende højreekstremistiske bevægelser.
- Ligestilling mellem kønnene, som afspejlet i lønningerne, var bedre i det tidligere Østtyskland.

Samlet set havde fagforeningerne oplevet et fald i antallet af medlemmer siden genforeningen.

Deltagerne drøftede udfordringerne i forbindelse med **covid-19-pandemien**. De var enige om, at samarbejdet mellem arbejdsmarkedets parter fortsat var godt. Arbejdsmarkedets parter havde opfordret til, at der blev gennemført foranstaltninger til at afbøde krisens negative virkninger, nemlig kortere arbejdstid, hvilket betød, at pandemien ikke påvirkede arbejdsmarkedet så meget, som den kunne have gjort. I den offentlige sektor kunne de arbejdstagere, der var nødt til at passe deres børn eller ældre familiemedlemmer på grund af covid-19-foranstaltningerne, midlertidigt fritages for deres arbejde. Arbejdsmarkedets parter havde imidlertid ikke været involveret i udformningen af foranstaltningerne fra begyndelsen, og situationen var forskellig i de enkelte

⁵ <https://ilostat.ilo.org/topics/collective-bargaining/>

delstater. En deltager fra Sachsen bemærkede, at grænserne til Tjekkiet og Polen var blevet lukket fra den ene dag til den anden uden forudgående høring af arbejdsmarkedets parter, og at medarbejderne ikke havde kunnet komme på arbejde.

Under **migrationskrisen i 2015-2016** var arbejdsmarkedets parter meget aktive, og deltagerne roste deres samarbejde om håndteringen af denne krise. De pegede på en række foranstaltninger, der er iværksat som følge af deres initiativer, såsom sprogkurser og erhvervsuddannelse for flygtninge samt projekter, der letter flygtninges integration på arbejdsmarkedet. Som følge heraf havde halvdelen af flygtningene fundet ansættelse, hvilket viste, at inddragelsen af arbejdsmarkedets parter siden krisens begyndelse havde båret frugt.

Arbejdsmarkedets parter var tydelige i deres modstand mod enhver form for **ekstremisme**. Fagforeningerne gennemførte projekter, der havde til formål at hjælpe folk med at genkende elementer af ekstremisme med henblik på at bekæmpe dem. Under migrationskrisen fremmede fagforeningerne et åbent samfund og indtog en klar holdning imod enhver form for **forskelsbehandling**. I denne forbindelse nævnte deltagerne et *mangfoldighedscharter*, som har til formål at beskytte hver enkelt persons identitet, og som flere og flere virksomheder undertegnede. En deltager nævnte, at der var blevet nedsat et særligt parlamentarisk udvalg for at løse problemer såsom forskelsbehandling af seksuelle og religiøse mindretal på arbejdspladsen. Arbejdsmarkedets parter var involveret i udformningen af foranstaltningerne, som blev støttet af det relevante parlamentsudvalg.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Foreningsfriheden og forsamlingsfriheden var garanteret af den tyske forfatning. Ikke desto mindre understregede myndighederne, at begge friheder kan begrænses ved lov.

Deltagerne fremhævede, at den føderale skattelov gav undtagelser til **ikkestatslige organisationer** (NGO'er). Det gav anledning til spørgsmålet om, i hvilket omfang en NGO kunne være politisk og stadig bevare sin **velgørenhedsstatus**⁶. NGO'er, der talte imod højreekstremistiske tendenser, blev beskyldt for at være for politiske, med undersøgelser til følge. Selv om disse påstande ofte manglede retsgrundlag, afholdt de NGO'er fra at være aktive og skabte en atmosfære af utryghed. Hvis en civilsamfundsorganisation ønskede at ansøge om statslige programmer, skulle den registreres som en velgørenhedsorganisation⁷. I efteråret 2020 blev der indført retlige ændringer af **velgørenhedsloven**, og listen over formål, hvortil en organisation kunne få status som velgørenhedsorganisation, blev ændret og udvidet. Det blev understreget, at velgørenhedsstatus er afgørende for mange organisationer. Denne status kunne automatisk tilbagekaldes, hvis organisationen var opført på en bestemt liste fra den tyske efterretningstjeneste, og det ville så være yderst vanskeligt at genopnå denne status. En deltager kvalificerede denne lov som værende restriktiv. Det blev bemærket, at civilsamfundet ikke modtog støtte fra staten for at afbøde

⁶ I Tyskland er velgørenhed som juridisk begreb kun relevant i skatteretten.

⁷ Velgørenhedsstatus tildes organisationer, der forfølger mål, der er til gavn for offentligheden, velgørende formål eller religiøse mål.

virkningerne af covid-19, og at dette kombineret med den restriktive lovgivning kan være til skade for nogle organisationer. Organisationer, der fungerede som vagthunde, var særligt sårbare, navnlig hvis deres arbejdsområde omfattede overvågning af covid-19-foranstaltninger. Som følge heraf indrømmede nogle organisationer, at de havde tendens til selvcensur for ikke at miste deres velgørenhedsstatus.

Desuden påpegede en deltager, at **civilsamfundsorganisationernes gennemsigtighed og offentlige ansvarlighed** ikke var særlig udviklet. Nogle civilsamfundsorganisationer undlod fortsat at offentliggøre deres finansieringskilder, hvilket førte til opfordringer til at gøre dette til en retlig forpligtelse for civilsamfundsorganisationer. Det blev også påpeget, at der ikke fandtes et fælles register over civilsamfundsorganisationer. Der var i stedet en række forskellige registre med forskellige registreringsbetingelser, hvilket gav et forvirrende overblik over civilsamfundsorganisationer.

Deltagerne bemærkede, at der ikke var noget regeringsorgan med ansvar for civilsamfundet. De mente, at der på regeringsniveau var en vis mangel på forståelse for civilsamfundets eksistensberettigelse og rolle. Nogle beklagede, at der ikke var nogen mulighed for at inddrage civilsamfundsorganisationer i debatten om menneskerettigheder, og at der generelt ikke var megen mulighed for at inddrage dem i den politiske beslutningstagning. Betydningen af og fordelene ved at inddrage civilsamfundet blev tydeliggjort under flygtningekrisen i 2015-2016, hvor civilsamfundsorganisationer var afgørende for at håndtere situationen, navnlig i Tyskland.

Der var generelt enighed om, at **politiet** havde tilstrækkelige beføjelser til at håndtere den nuværende situation, og at der ikke var behov for at udvide beføjelserne. Myndighederne mente ikke, at der var noget strukturelt problem med hensyn til politiet, og forklarede, at politiet i Tyskland henhørte under de enkelte delstaters ansvarsområde. Myndigheder fra Sachsen rapporterede om oplysningsaktiviteter om mindretals rettigheder, der var tilrettelagt for fremtidige politifolk. Civilsamfundets deltagere bemærkede, at der i 2018 blev vedtaget en bekymrende lov om politiarbejde i Bayern uden forudgående høring af civilsamfundet under udarbejdelsen. Den tyske forbundslov bestemmer, at hvis en gerningsmand til en voldshandling bliver identificeret under en demonstration, skal personen fjernes fra forsamlingen, uden at demonstrationen opløses. En deltager fremhævede imidlertid bekymringer i forbindelse med demonstrationerne ved G20-topmødet i Hamburg i 2017. Personer, der deltog i demonstrationer, hvor der blev begået voldshandlinger, men uden deres direkte involvering, var blevet tilbageholdt. (De tyske myndigheder bestred de synspunkter, som deltageren gav udtryk for.) Det blev påpeget, at politiet havde tendens til at beskytte forskellige typer demonstrationer på en selektiv måde: Demonstrationer fra venstrefløjen syntes at være genstand for mere overvågning end højreorienterede demonstrationer. En deltager udtrykte bekymring over, at de nuværende demonstrationer mod covid-19-foranstaltninger vil kunne bruges som begrundelse for at begrænse forsamlingsfriheden i fremtiden. Myndighederne meddelte delegationen, at de bestræbte sig på at finde den rette balance mellem forsamlingsfrihed og beskyttelse af folkesundheden, inden for de retlige rammer.

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

Som en generel indledning henviste deltagerne til det internationale pressefrihedsindeks for 2020⁸, som Journalister uden Grænser offentliggjorde i april 2021. Tysklands rating var faldet med to point, og den samlede vurdering blev ændret fra "god" til "tilfredsstillende". Dette fald skyldtes hovedsagelig det større antal angreb på journalister, som primært fandt sted under demonstrationer, og ikke øget påvirkning fra statens side. Myndighederne bemærkede imidlertid, at de retlige bestemmelser til beskyttelse af journalister var gode, og at der var truffet yderligere foranstaltninger til bekæmpelse af ekstremisme. Deltagerne var enige om, at Tyskland havde en god lovgivning om **mediepluralisme**.

Siden 2015 har der efter migrationskrisen været en **stigning i den negative holdning til medierne** fra højreekstremistiske bevægelsers side. I nogle tilfælde undlod politiet at yde journalister den nødvendige beskyttelse, hvilket havde ført til et initiativ foreslået af repræsentanter for medierne for at øge bevidstheden om stigningen i angreb på journalister. Ikke desto mindre understregede myndighederne, at Tyskland havde høje standarder for beskyttelse af journalister, og at der ikke var behov for øjeblikkelig handling. En undersøgelse af, hvor meget journalister var påvirket af hadefuld tale, viste, at 16 % af respondenterne var blevet angrebet fysisk, mens 16 % havde modtaget dødstrusler. Ud af disse sager viste 90 % sig at være politisk motiverede, og den yderste højrefløj stod bag 80 % af dem⁹. Som følge heraf var der en **stigende tendens til selvzensur** for at forhindre mulige konfrontationer. Nogle journalister bekræftede, at der var emner eller begivenheder, som de bevidst undgik. Disse omfattede marcher mod covid-19-foranstaltninger og højreekstremistiske demonstrationer. For så vidt angår **farvede journalister** og **journalister med migrantbaggrund** havde de tendens til at undgå emner som racisme for at forhindre hadefuld tale. Et andet spørgsmål, som deltagerne rejste, var den **manglende beskyttelse af udenlandske medierepræsentanter**, der opererede på tysk jord.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Der var blevet indført en **lov om bekæmpelse af forskelsbehandling** i Tyskland. Det kan imidlertid være vanskeligt at søge juridisk bistand for dem, der har været udsat for **forskelsbehandling på arbejdspladsen** på grund af deres identitet, ikke blot fordi det var en udfordring at bevise, men også fordi der var ringe bevidsthed om den retlige beskyttelse i denne henseende samt om den efterfølgende ret til erstatning. Som følge heraf var det problematisk at indhente statistikker over, hvor mange mennesker der har været udsat for forskelsbehandling, og hvor stor en andel af dem, der søgte retshjælp. Det blev også noteret, at det var meget svært at føre sager mod statslige aktører. Mellem 2019 og 2020 var antallet af tilfælde af **forskelsbehandling på grund af race eller oprindelse** ifølge deltagerne steget. I de fleste tilfælde var personer af asiatisk oprindelse ofre for disse angreb.

⁸ <https://rsf.org/en/ranking>

⁹ Undersøgelse offentliggjort i maj 2020 af Bielefeld "Institute for Interdisciplinary Research on Conflict and Violence", https://pub.uni-bielefeld.de/download/2943243/2943245/Studie_Hass_und_Angriffe_auf_Medienschaffende.pdf.

LGBTIQ+-samfundet havde bemærket mange positive udviklinger i de seneste årtier, herunder på det lovgivningsmæssige plan, selv om der stadig er behov for at intensivere bestræbelserne på at forbedre deres integration. I 2017 blev der indført ægteskab mellem personer af samme køn. For **lesbiske par** gælder det, at hvis én af kvinderne føder et barn, har den anden kvinde ikke de samme forældrerettigheder. For nylig havde samfundet været under beskyldning fra højreekstremistiske og populistiske bevægelser. Undersøgelser viste, at **transseksuelle personer** oplevede endnu større forskelsbehandling på arbejdspladsen, end homoseksuelle personer gjorde.

I 2017 foreslog Sachsen en ambitiøs plan for LGBTIQ+-rettigheder, men den blev ikke gennemført fuldt ud. Planen opnåede f.eks. ikke adgang til sundhedsydelser for transseksuelle personer. Der var blevet indberettet mange tilfælde af forskelsbehandling i Sachsen, men politiet havde ikke reageret i tilstrækkelig grad. I oktober 2020 blev et homoseksuelt par stukket ned i Dresden. En af mændene døde, mens den anden blev alvorligt såret. Det tog lang tid, før politiet udpegede dette som en hadforbrydelse. Bayern var den eneste delstat uden nogen handlingsplan for bekæmpelse af homofobi eller transfobi. De bayerske myndigheder forklarede imidlertid, at der i januar 2021 var blevet oprettet et kontor til beskyttelse af LGBTIQ+-personer for at beskytte både ofre for og vidner til forbrydelser mod samfundet. Deltagere opfordrede til gennemførelse af den europæiske strategi for ligestilling af LGBTIQ-personer 2020-2025¹⁰ og gav udtryk for, at det ville forbedre situationen i Tyskland betydeligt.

Med hensyn til **ældre** mente nogle af interessenterne, at den aldersgrænse, der kræves for visse tjenester, ofte ikke er berettiget, og at tilgangen bør være individuel, f.eks. i forbindelse med sygeforsikring eller billeje. Myndighederne forklarede, at der i disse tilfælde blev anvendt statistiske data til vurdering af potentielle risici til fastsættelsen af forsikringspræmier. Ældre blev udsat for forskelsbehandling i rekrutteringsprocessen, og deres efterfølgende klager blev normalt afvist som aldersrelaterede. Personer over 65 år skulle betale ekstra for en omfattende bilforsikring. Der kunne ikke ydes lån til personer over en vis aldersgrænse. Det blev understreget, at digitaliseringen volder vanskeligheder for de ældre, og at ikkedigitale alternativer derfor fortsat bør være tilgængelige for at sikre, at de har samme adgang til tjenester, navnlig hvad angår sundhedspleje.

Skønt **sintier og romaer** havde boet i landet i 600 år, havde de stadig ikke samme borgerrettigheder som etniske tyskere. Deres børn oplevede fortsat forskelsbehandling i skolerne. Det blev anført, at den tyske statssekretær for EU-anliggender under drøftelserne i Det Generelle Råd en uge før EØSU's landebesøg i Tyskland havde erkendt, at stigende sintifjendtligheder og antisemitisme i Tyskland burde være en ny advarsel for landet.

Repræsentanter for **sproglige mindretal** rapporterede, at de blev udsat for angreb fra højreekstremistiske bevægelser og oplevede forskelsbehandling på arbejdspladsen. I Sachsen, hvor der boede sorbere, kunne skilte skrives på deres sprog sammen med tyske skilte.

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

Kvinder var fortsat underrepræsenteret i den tyske Forbundsdag: Mindre end en tredjedel af parlamentsmedlemmerne var kvinder¹¹. Den gennemsnitlige føderale lønforskel blev anslået til 19 % (2019)¹². Pensionsgabets var endnu større: Kvinder på 65 år og derover fik 59,6 % af det, som deres mandlige jævnaldrende fik¹³. Organisationer, der beskytter kvinders rettigheder, rapporterede tilfælde af tvangsægteskaber i en ung alder, kvindelig kønslemlæstelse og handel med kvinder. Børnepasningsfaciliteterne var fortsat utilstrækkelige, hvilket gjorde det vanskeligere for mødre til små børn at blive integreret på arbejdsmarkedet. Myndighederne var enige i, at covid-19 medførte flere opgaver, som typisk blev pålagt kvinder. De var nødt til at håndtere telearbejde og hjemmeundervisning af deres børn på samme tid, hvilket ofte var vanskeligt at kombinere. En deltager fra civilsamfundsorganisationer var bekymret over, at den positive udvikling inden for ligestilling mellem kønnene inden pandemien kunne blive vendt.

5. Retsstatsprincippet

Myndighederne understregede, at lovene blev udstedt på en gennemsigtig, ansvarlig og demokratisk måde, og at der blev lagt stor vægt på konsekvensanalyser. Med hensyn til **retsvæsenets uafhængighed** var det nødvendigt at skelne mellem på den ene side domstole og dommere og på den anden side anklagere. For så vidt angår **domstole og dommere** var uafhængigheden sikret, men deres struktur blev styret af det relevante ministerium. I nogle delstater blev udvælgelsen, udnævnelsen og forfremmelsen af dommere udelukkende foretaget af de relevante ministerier. I Sachsen og Bayern var frit valgte dommers deltagelse meget begrænset. **Anklagerne** var derimod tjenestemænd i justitsministeriet. Nogle rejste tvivl om det tyske retssystems modstandsdygtighed. Aflønningen var ikke tilstrækkelig, og en række dommere ville gå på pension i løbet af det næste årti. Endelig modtog dommere i stigende grad trusler.

Som et sidste punkt var deltagerne enige om, at **korruption** ikke var noget større problem i Tyskland.

¹¹ Den tyske Forbundsdag – medlemmer <https://www.bundestag.de/en/members>.

¹² Eurostat – https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics.

¹³ Forbundsministeriet for familie-, ældre-, kvinde- og ungdomsspørgsmål – den kønsbestemte pensionsforskel, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8113&langId=en#:~:text=In%20Germany%20the%20Gender%20Pension,less%20individual%20pension%20than%20men>.

Rapport om det virtuelle besøg i Irland 28.-29. juni 2021

Seks medlemmer deltog i det virtuelle besøg i Irland. Delegationen mødtes med adskillige repræsentanter for civilsamfundet på den ene side, nærmere bestemt civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter og medier, og de irske myndigheder på den anden side. Hovedformålet med denne rapport er at afspejle og gengive civilsamfundets synspunkter pålideligt.

6. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Deltagerne forklarede, at **dialogen med arbejdsmarkedets parter** var brudt sammen i 2009 som følge af finanskrisen. Høringen blev først midlertidigt genoptaget i 2014, da Irland igen tiltrådte det europæiske semester og med oprettelsen af "Labour Employer Economic Forum" (LEEF) i 2016. Inden for få måneder efter pandemiens udbrud var der blevet forhandlet en aftale om en protokol om tilbagevenden til arbejdet inden for rammerne af LEEF. Arbejdsmarkedets parter ønskede at bygge videre på succesen med denne fornyede og udvidede dialog med arbejdsmarkedets parter, og det positive resultat syntes at have styrket regeringens engagement i processen. Regeringens engagement kan stadig forbedres med hensyn til spørgsmål uden for LEEF: Da protokollen om Irland/Nordirland trådte i kraft, mente deltagerne f.eks., at regeringen var ophørt med at engagere sig med hensyn til konsekvenserne af brexit for arbejdstagerne. I forbindelse med høringen som led i det europæiske semester kritiserede fagforeningerne, at tidsfristerne var stramme, og mente, at processen burde etableres, så det var muligt at fremlægge alternative fortællinger og forslag i stedet for blot at reagere på regeringens forslag.

Det blev bemærket, at dækningen af **kollektive overenskomstforhandlinger** var forholdsvis lav, og at LEEF var i færd med at undersøge den. Arbejdstagere på digitale platforme lå uden for aftalernes anvendelsesområde, og generelt var de ikke medlemmer af fagforeninger. Deres beskæftigelsesstatus blev anfægtet. LEEF havde en række undergrupper, der beskæftigede sig med emner som pensioner, boliger, børnepasning og forskelsbehandling, men mange undergrupper var endnu ikke blevet aktive. I Irland omfattede dialogen med arbejdsmarkedets parter ikke kun arbejdsmarkedets parter, men en bredere dialog med civilsamfundsorganisationer, og forbindelserne mellem interessenterne var gode.

Rapportering om **ligestilling** mellem kønnene og lønforskelle mellem kønnene var et vigtigt fokusområde. Et lovforslag om lønforskelle mellem kønnene blev forelagt parlamentet på tidspunktet for besøget. Med hensyn til handicap fokuserede LEEF-undergruppen på adgang til arbejdsmarkedet, incitament, tilskud og fleksible arbejdsordninger. Arbejdsmarkedets parter var stærkt involveret i strategierne for inklusion af LGBTIQ+, integration af romaer og omrejsende og i høringerne vedrørende udviklingen af den nationale handlingsplan mod racisme.

Den irske fagforeningskongres (Irish Trade Union Congress) dækkede hele øen og begge jurisdiktioner. Nogle deltagere opfordrede til yderligere drøftelser om **konsekvenserne** for menneskerettighederne af **brexit** for mennesker, der bor og arbejder på øen Irland. Specifikt med hensyn til arbejdstagerrettigheder har afskaffelsen af den frie bevægelighed skabt betydelige

problemer for arbejdstagerne, navnlig for "grænsearbejdere", dvs. personer, der bor i Irland, men som arbejder i Nordirland: De havde brug for grænsetilladelser for at arbejde lovligt i Nordirland, men der var en alvorlig mangel på viden om de retlige krav. På trods af protokollen om Irland/Nordirland var deltagerne bekymrede for, at brexit kunne føre til forskelle mellem arbejdstagernes rettigheder i Republikken Irland og Nordirland.

Deltagerne udtrykte bekymring over et fjendtligt miljø hos Storbritannien og Nordirland over for EU-migranter i forbindelse med brexit. EU-migranter, der havde problemer med at dokumentere deres status, f.eks. omrejsende og hjemløse, var i fare for at miste deres rettigheder. På trods af protokollen om Irland/Nordirland, som sikrer, at der ikke er en hård grænse på øen Irland, udtrykte deltagerne bekymring for, at en mulig konsekvens af brexit var, at det, der tidligere havde været en usynlig grænse, kunne "blive hårdere" med hensyn til fri bevægelighed for visse grupper af mennesker, og dette kunne føre til, at nogle mennesker utilsigtet ville komme i en irregulær situation, når de krydser grænsen. Deltagerne nævnte også bekymring over, at EU-borgere udsættes for racemæssig profilering i forbindelse med indvandringskontrol i Nordirland og en risiko for tilbageholdelse, hvis de ikke kunne bevise deres status. De udtrykte også håb om, at EU fortsat vil samarbejde med befolkningen i Nordirland.

7. Forenings- og forsamlingsfrihed

Generelt mente deltagerne, at beskyttelsen af menneskerettighederne i Irland var stærk, om end med visse udfordringer. I løbet af det seneste år har covid-19-pandemien f.eks. medført meget vanskelige kompromiser mellem menneskerettigheder og restriktive foranstaltninger for at undgå spredning af virusset.

Med hensyn til **foreningsfrihed** var deltagernes største bekymring de utilsigtede virkninger af valgloven for civilsamfundsorganisationer: Loven regulerede donationer til politiske partier, men reglen om begrænsning af private og udenlandske donationer fandt også anvendelse på civilsamfundsorganisationer. Regeringen havde givet udtryk for, at den havde til hensigt at behandle disse spørgsmål, og der var drøftelser i gang om at ændre denne bestemmelse i loven. Der var også nogle gange spørgsmål vedrørende finansieringens destination. Der blev f.eks. modtaget offentlig støtte til levering af tjenesteydelser og ikke til udvikling af kampagner, hvilket gjorde ressourcerne til fortalervirksomhed mere begrænsede. Organisationer med en generisk mission såsom "beskyttelse af menneskerettigheder" blev ikke betragtet som velgørende organisationer, og det havde en negativ indvirkning på deres adgang til donationer og forhindrede donationer i at blive omfattet af skatteundtagelse. Behovet for skatteundtagelse kunne også føre til, at nogle almennyttige organisationer reducerer fortalrarbejdet. Nogle organisationer havde oplevet et betydeligt fald i deres indtægter som følge af pandemien og de dermed begrænsede muligheder for at rejse kapital. For at opnå nødfinansiering fra staten skulle en organisations indkomst være faldet med 25 %.

Civilsamfundsorganisationerne følte, at de havde god adgang til og blev behørigt **hørt** af myndighederne, men sagde, at de gerne ville have en udvidet dialog med arbejdsmarkedets parter

som tidligere. Under pandemien var høringerne flyttet online, en tendens, som en deltager advarede om kunne føre til udelukkelse af personer uden adgang til digital infrastruktur.

Deltagerne forklarede, at **brexit** endnu ikke havde påvirket de fleste civilsamfundsorganisationer. Nogle organisationer, f.eks. på idrætsområdet, omfattede hele Irland, mens andre var delte. De forventede imidlertid, at der ville opstå vanskeligheder i forbindelse med EU-midler til grænseoverskridende aktiviteter.

Forfatningen gaven stærk beskyttelse til **fredelige demonstrationer**. Under pandemien var der indført foranstaltninger, der begrænsede bevægelsesfriheden og deltagelsen i arrangementer, og der var ikke gjort nogen undtagelser for at muliggøre deltagelse i demonstrationer med social afstand. Dette havde ført til en tilfældig anvendelse af reglerne: I nogle tilfælde var demonstranter blevet truet med retsforfølgelse eller idømt bøder for at have deltaget i eller organiseret demonstrationer, mens andre havde fået lov til at gå videre uden indblanding.

8. Ytringsfrihed og mediefrihed

Deltagerne understregede, at landet havde et **meget sundt mediemiljø**, både offline og online, og at offentlighedens tillid til den irske journalistiks uafhængighed var høj.

Det største problem, der blev nævnt, var **injurien** og de høje omkostninger ved injurier. Lovgivningen var blevet kritiseret for at være meget restriktiv, både af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og af Kommissionen i dens rapport om retsstatssituationen. De høje omkostninger i forbindelse med injurier begrænsede medierne i deres rolle som vagthunde og deres evne til at afsløre spørgsmål af offentlig interesse. Medielovgivningen er ved at blive revideret.

Koncentrationen af ejerskab gav trods forbedringer stadig anledning til bekymring i Irland, da regeringen ikke anvendte alle sine eksisterende værktøjer til at sikre større mediepluralisme. Desuden var mediemarkedet udsat for en stor mængde internationalt engelsksproget indhold, hvilket påvirkede bæredygtigheden og funktionsdygtigheden af medier i landet. Brexit havde vist, hvor vigtigt det er at have uafhængige medier i landet for at give et irsk perspektiv på de spørgsmål, der rejser sig. Desuden gav reklamemarkedet anledning til bekymring, fordi størstedelen af indtægterne fra sektoren gik til højteknologiske virksomheder.

Deltagerne nævnte behovet for EU-regulering af sociale medieplatforme, som ikke ville gribe ind i ytringsfriheden, men ville behandle spørgsmålet om hadefuld tale, chikane på internettet, desinformation og falske nyheder. Irland vil være et af de otte nationale knudepunkter i det europæiske observatorium for digitale medier og hjælpe med at indsamle og analysere data for at bidrage til at bekæmpe desinformation.

Med hensyn til chikane på internettet nævnte deltagerne **trusler mod journalister, navnlig på de sociale medier**, og bemærkede, at sådanne angreb ofte var rettet mod kvindelige journalister. Desuden var der en stigning i antallet af trusler mod journalister, der dækker Nordirland.

En deltager opfordrede til bedre beskyttelse af foreningsfriheden og retten til kollektive forhandlinger for journalister for at sikre bedre arbejdsvilkår. Idéen om større investeringer i og uddannelse af journalister blev rejst, herunder offentlige midler til **kvalitetsjournalistik**. Der blev også udtrykt bekymring over, at den trykte sektor og radio- og TV-sektoren ikke afspejlede mangfoldigheden i det irske samfund, og at de irsksprogede udsendelser var mindre vellønnede.

9. Retten til ikkeforskelsbehandling

Deltagerne nævnte, at **lovgivningen** om bekæmpelse af forskelsbehandling skulle ajourføres, og understregede, at selv om regeringen havde vist lovende tegn i denne henseende, var der behov for rettidig gennemførelse og passende ressourcer. Tværgående spørgsmål omfatter behovet for tidlig indgriben for at undgå udstødelse af sårbare grupper og inklusion med hensyn til uddannelse, bolig, adgang til sociale tjenester og beskæftigelse. Arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer spillede en central rolle med hensyn til at fremme bekæmpelse af forskelsbehandling på arbejdspladsen og også i samfundet mere generelt. Mange deltagere opfordrede til øgede og opdelte data for bedre at kunne præge politikken. Deltagerne fandt det beklageligt, at sårbare grupper ikke var nævnt i Irlands nationale genopretnings- og resiliensplan for 2021, da de var blevet særlig hårdt ramt under covid-19-pandemien.

Pandemien havde ramt **romaer og omrejsende** uforholdsmæssigt hårdt og blotlagt de vanskeligheder, som disse samfund har med at få adgang til sundhedsydelser og passende boliger. Deltagerne glædede sig over anerkendelsen af irske omrejsende som en etnisk gruppe, den lovgivningsmæssige udvikling i forbindelse med hadforbrydelser og hadefulde tale og den foreslåede nationale handlingsplan mod racisme. Forskelsbehandlingen var dog fortsat forholdsvis høj i landet, og deltagerne understregede behovet for at omsætte politikken til konkret handling. De fremhævede behovet for en national uddannelsesstrategi for omrejsende med mål og tidsfrister for at modvirke skolefrafald og færre timer.

Deltagerne bemærkede, at der på det seneste var sket betydelige fremskridt med hensyn til **LGBTIQ-rettigheder**, navnlig med indførelsen af ligebehandling med hensyn til ægteskaber. Lovgivningen om hadforbrydelser og uddannelse i forhold og seksualitet skulle dog ajourføres. Had på internettet var fortsat udbredt, og 70 % af LGBTIQ-unge følte sig usikre i skolen. Der var behov for et klart og umiddelbart forbud mod omvendelsesterapi, og det var også gældende for fremskridt for anerkendelse af køn for personer under 18 år og ikkebinære personer. Problemer med at få adgang til mentale sundhedstjenester inden det fyldte 18 år, uden forældrenes samtykke, var fortsat et problem. Desuden udtrykte en deltager bekymring over situationen med hensyn til LGBTIQ-rettigheder i hele EU og opfordrede EU til at beskytte dem.

Offentliggørelsen af en hvidbog om direkte ydelser (ordningen for modtagelse af **asylansøgere**) blev hilst velkommen. I hvidbogen blev der givet udtryk for, at det var hensigten at indføre en uafhængig kontrolordning i modtagelsescentrene. Et andet positivt aspekt var regeringens meddelelse om, at situationen med udokumenterede migrantbørn ville blive legaliseret. En folkeafstemning i 2004 fjernede retten til, at børn født i Irland af udenlandske forældre kunne få irsk statsborgerskab ved fødslen. Det betød, at disse børn ikke var registreret og ikke længere havde ret til ydelser. Udokumenterede arbejdstageres manglende mulighed for at få adgang til arbejdsretterne var også et problem.

Børnefattigdom har i uforholdsmæssig grad påvirket familier med enlige forsørgere, romaer og omrejsende, husstande med personer med handicap osv. Covid-19 har forværret de eksisterende former for fattigdom og navnlig fødevarefattigdom. Deltagerne bifaldt regeringens meddelelse om en revision af ligestillingspolitikken med henblik på at anerkende socioøkonomisk status som mulig baggrund for forskelsbehandling. Kortere skoledage blev også omtalt som et bekymrende element, da det generelt påvirkede visse grupper af børn uforholdsmæssigt hårdt og påvirkede deres trivsel og mentale sundhed.

Irland havde ratificeret Europarådets Istanbulkonvention om afskaffelse af vold mod kvinder. De tjenester, der blev ydet til ofre for **vold i hjemmet og seksuel vold**, herunder onlinevold og -misbrug, var imidlertid begrænsede, navnlig i lyset af antallet af indberettede tilfælde. Der var behov for reformer af domstolssystemet for at undgå sekundær viktimisering.

Erfaringer med fattigdom og udstødelse fra uddannelse, transport, beskæftigelse og bolig var stadig almindelige blandt **personer med handicap**. Social samhørighed var afgørende for at undgå udstødelse, og det samme var gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Oprettelsen i 2020 af et parlamentsudvalg om handicapspørgsmål blev bifaldet. Deltagerne mente, at tidlig indgriben bør fremmes, fordi det er afgørende for at hindre yderligere invaliditet. Desværre placerede Irland stadig mennesker i institutioner, uanset opfordringerne til afinstitutionisering.

Ældre mennesker oplevede mange af de samme udfordringer som nævnt ovenfor og led af kumulative ulemper. Stereotyper om aldring blev beskrevet som en betydelig udfordring for ligestillingen, og det samme gjaldt manglen på data om de ældres forskellige situationer. Der var behov for en strategi for digital inklusion, navnlig i forbindelse med pandemien, hvor manglen på færdigheder forhindrede adgangen til den offentlige debat.

Det blev nævnt, at **hjemløshed** kunne føre til øget forskelsbehandling og marginalisering. De fleste hjemløse befandt sig allerede i en marginaliseret situation, før de oplevede hjemløshed. Der var indført et godt beskyttelsessystem, men det var alt for komplekst og bureaukratisk og krævede betydelig dokumentation, hvilket kunne skabe udfordringer for hjemløse, som ikke var i stand til at fremlægge dokumenter. Det medførte også udfordringer med hensyn til adgang til uddannelse og tjenesteydelser.

Deltagerne opfordrede til bedre støtte til folk for at hjælpe dem med at forsvare deres rettigheder på området for bekæmpelse af forskelsbehandling, herunder gennem effektiv **erstatning**. De opfordrede også til en mere eksplicit lovbestemt forpligtelse for offentlige organer til at overveje bekæmpelse af forskelsbehandling, når de udfører deres arbejde. Deltagerne mente, at EU bør styrke ligestillingsorganernes gennemslagskraft med støtte fra EØSU.

10. Retsstatsprincippet

Generelt mente deltagerne, at retsstatsprincippet fungerede godt i Irland. Med hensyn til **adgang til domstolsprøvelse** nævnte nogle deltagere høje retsomkostninger og problemer i forbindelse med adgang til retshjælp. Trangsundersøgelsen blev fastsat på et niveau, der ikke afspejlede realindkomsten i Irland, hvilket udelukkede de fleste fra at modtage retshjælp. Desuden var udelukkelse fra dækningen for brede, da retsomkostninger i forbindelse med f.eks. domstole, domstolslignende organer og arbejdsdomstole var udelukket. I en nylig revision blev det anbefalet, at det skulle være muligt at træffe foranstaltninger med deltagelse af flere parter, men der var ikke gjort konkrete fremskridt. Det var også nødvendigt at forbedre domstolenes organisation, selv om der var gjort fremskridt på grund af covid-19-pålagte rationaliseringer.

Korruption påvirkede Irland mere end de lande, der klarede sig bedst ifølge indekset for iagttaget korruption, selv om der var indført passende sikkerhedsforanstaltninger mod magtmisbrug. De henstillinger, der blev fremsat i 2012 af Mahon Tribunal (oprettet i 1997 for at undersøge påstande om korrupte betalinger til politikere), var delvist blevet gennemført, herunder sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med interessekonflikter og nedsættelsen af et udvalg med ansvar for interesseerklæringer og modtagne gaver samt donationer til politiske partier og politikere, men nogle henstillinger, f.eks. om ansvar, mangler stadig at blive gennemført. Der var ifølge deltagerne ikke plads til at hvile på laurbærrene. En deltager udtrykte bekymring over gennemførelsen af lobbyloven og loven om beskyttelse af whistleblowere samt "svingdørsfænomenet" mellem den offentlige og den private sektor.

Manglen på en korrekt og stringent menneskerettighedsanalyse af covid-19-relateret lovgivning blev nævnt. Dette kunne også hænge sammen med manglen på et udvalg for menneskerettigheder og ligestilling i parlamentet. Klagesystemet for indsatte havde ikke fungeret ordentligt i de seneste år, hvilket havde skabt særlige udfordringer med hensyn til indberetning af de indsatte behov eller krænkelse af rettigheder under pandemien. Situationen blev forstærket af, at eksterne observatører som civilsamfundsorganisationer ikke fik adgang til fængsler under pandemien.

Rapport om besøget i Tjekkiet 30. september-1. oktober 2021

Ved landebesøget i Tjekkiet deltog fem medlemmer. Delegationen mødtes med adskillige repræsentanter for civilsamfundet, nærmere bestemt civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter, medierne og advokatstanden samt de tjekkiske myndigheder. Formålet med denne rapport er på troværdig vis at gengive civilsamfundets synspunkter.

1. Grundlæggende rettigheder i relation til arbejdsmarkedets parter

Arbejdsmarkedets parter så positivt på arbejdsmarkedsdialogen i Tjekkiet. De vurderede, at dialogen mellem arbejdsgivere og fagforeninger fungerede godt, ligesom **trepartsdialogen med regeringen**, der strakte sig fra ministerniveau til en række forskellige arbejdsgrupper. De forklarede, at civilsamfundsorganisationer ikke var direkte repræsenteret i disse trepartsdialoger, men at de største problemer, f.eks. inklusion af personer med handicap på arbejdspladsen, blev varetaget af arbejdsmarkedets parter selv.

Arbejdsmarkedets parter mente, at tilstedeværelsen af en stærk arbejdsmarkedsdialog havde været **meget vigtig i forbindelse med at tackle covid-19-relaterede vanskeligheder** med hensyn til en række retsikkerheder, der krævede afklaring, f.eks. i forbindelse med at arbejde hjemmefra. De kom med eksempler på disse retsikkerheder, som gjorde det vanskeligt for arbejdsgivere og arbejdstagere under krisen. Eksempelvis viste manglen på lovbestemmelser om korttidsarbejde sig at være en udfordring under den økonomiske nedlukning. Den manglende klarhed omkring reglerne for varers og arbejdskraftens grænsepassage og frie bevægelighed var også besværlig for erhvervslivet. Spørgsmålet om, hvorvidt arbejdsgivere skulle hindre ikkevaccinerede arbejdstagere i at komme ind på arbejdspladsen, var også en kilde til forvirring.

De største vanskeligheder, som arbejdsmarkedets parter pegede på, vedrørte **visse juridiske aspekter af arbejdsmarkedetsloven**. Fagforeningsrepræsentanter beklagede navnlig, at arbejdsmarkedetslovens paragraf 24 fastsatte, at der skulle foreligge gensidigt samtykke blandt alle fagforeninger i en virksomhed som en forudsætning for at indgå en kollektiv overenskomst med arbejdsgiveren, hvilket reelt gjorde det meget vanskeligt at opnå. Det blev forklaret, at antallet af kollektive overenskomster havde været faldende i de senere år. En arbejdsgiverrepræsentant mente desuden, at arbejdsmarkedetsloven var uklar med hensyn til, om arbejdsgivere havde pligt til kollektive overenskomstforhandlinger eller ej.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Repræsentanterne for civilsamfundet var enige om, at **forsamlingsfriheden** var godt beskyttet i tjekkisk lovgivning. En repræsentant henviste til bevægelsen "Million Moments for Democracy", som myndighederne ikke har lagt hindringer for siden oprettelsen i 2018. Der var enkelte tilfælde af overdreven magtanvendelse fra politiets side, som var bragt for domstolene i de senere år, og der var verserende sager. Da covid-19-pandemien toppede, blev store forsamlinger forbudt, men grænsen for det tilladte antal demonstranter blev justeret i takt med situationens udvikling.

Deltagerne anførte, at der **ikke var nogen retlig restriktion af foreningsfrihed**, men at der havde været stadig flere konkrete hindringer i de senere år. Der var en tendens til øget mistillid til civilsamfundsorganisationer i offentligheden og en risiko for polarisering i det tjekkiske samfund vedrørende dette spørgsmål. Nogle politikere indtog faktisk en konfronterende holdning, idet de hævdede at være samfundets eneste legitime stemmer og afviste civilsamfundsorganisationernes rolle. De kaldte civilsamfundsorganisationer, som er aktive på andre områder end socialforvaltning eller idræt, for "politiske civilsamfundsorganisationer" og hævdede, at de manglede gennemsigtighed. I den forbindelse bemærkede de tjekkiske myndigheder, at de enkelte politikeres holdninger ikke var regeringens, og at myndighedernes officielle arbejde havde til formål at støtte et gunstigt miljø for alle civilsamfundsorganisationer.

I en sådan sammenhæng er **adgangen til finansiering** blevet en stadig større udfordring for civilsamfundsorganisationer. Deltagerne forklarede, at størstedelen af det afsatte budget til civilsamfundsaktiviteter gik til idræt, på bekostning af andre områder, navnlig relateret til ikkeforskelssbehandling, menneskerettigheder og lobbyvirksomhed. De mente, at områder som f.eks. miljø eller bekæmpelse af korruption var underfinansieret, og at det navnlig var vanskeligt at opnå finansiering til "varme" emner som f.eks. kønsligestilling eller integrering af romaer. Deltagerne pegede på skævheden i 2020 mellem EU's to flerårige finansielle rammer, som hindrede civilsamfundsorganisationernes arbejde og medførte en yderligere byrde for dem med at finde medfinansiering. En deltager pegede desuden på væsentlige administrative og bureaukratiske barrierer i civilsamfundsorganisationers registreringsproces. Der blev også henvist til undersøgelser, som viste, at de fleste civilsamfundsorganisationer mente, at deres aktiviteter var blevet alvorligt påvirket af covid-19-krisen. De tjekkiske myndigheder nævnte, at der var midler til rådighed for civilsamfundsorganisationer til at føre oplysningskampagner om bekæmpelse af korruption, og at civilsamfundsorganisationer også kunne deltage i regeringsrådet for korruptionsbekæmpelse.

Deltagerne mente, at det var nødvendigt at forbedre **adgangen til beslutningstagning**. De mente, at regeringens strategi for samarbejde med civilsamfundet var god, men at gennemførelsen af den skulle forbedres. Civilsamfundsorganisationerne var formelt en del af de rådgivende udvalg, men udnævnelsesprocedurerne varierede blandt de ansvarlige forvaltninger. Civilsamfundsorganisationerne mente, at deres sektor ikke var tilstrækkeligt repræsenteret, og de beklagede, at myndighederne frit kunne beslutte at overveje eller afvise bidrag fra civilsamfundsorganisationer uden behørig tilbagemelding. I de senere år er repræsentanter for nogle civilsamfundsorganisationer trådt ud af det rådgivende organ bestående af civilsamfundsorganisationer og statsansatte. Ombudsmandsinstitutionen som institution åbner mulighed for et særdeles godt samarbejde med civilsamfundsorganisationer. Men civilsamfundsorganisationerne kritiserede de kontroversielle offentlige holdninger fra mandatindehaveren. De mente, at ombudsmandens afvisning af at behandle bestemte spørgsmål, bl.a. mindretal, navnlig romaer, hindrede tilliden til institutionen og dens myndighed overordnet set. På et mere operationelt plan var civilsamfundsorganisationer på miljøområdet udsat for restriktioner med hensyn til adgang til fysisk planlægning eller dertil knyttede beslutningsprocesser.

Deltagerne mente desuden, at **covid-19-krisen** yderligere påvirkede effektiviteten af civilsamfundsorganisationernes høringsprocedurer. Civilsamfundsorganisationerne mente, at de ikke var tilstrækkeligt involveret i udarbejdelsen af Tjekkiets nationale genopretnings- og resiliensplan, og at de måtte henvende sig direkte til Bruxelles for at få information.

3. Ytrings- og mediefrihed

Medierepræsentanterne var enige om, at der var et **sikkert miljø** for journalister i Tjekkiet, og at situationen generelt var bedre end i visse nabolande. Ytrings- og mediefrihed er godt beskyttet i Tjekkiet's charter om grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder.

Men deltagerne vurderede samtidig, at **den generelle tendens gik i den forkerte retning**. Journalister i Tjekkiet er normalt ikke i livsfare som i visse andre lande, og forsøg på at lægge pres på nogle journalister er slået fejl. Eksempelvis blev der for nogle år siden fremsat et forslag om en "mundkurvslov", som kunne have begrænset journalister i deres arbejde, men den blev ikke vedtaget. På injurieområdet afgjorde forfatningsdomstolen desuden, at offentlige personer ikke kunne kræve den samme grad af beskyttelse mod injurier som privatpersoner, hvilket mindske risikoen for urimelige retssager mod journalister på dette grundlag.

Men **politikeres indflydelse** (herunder på højeste niveau) på medierne blev anset for at være særlig problematisk. De få store medieejere i landet blev fremstillet som personer, der kombinerer erhvervsfortjeneste med politisk indflydelse, herunder via udbredelse af falske nyheder. Deltagerne var bekymret over den nylige udelukkelse af repræsentanter for internationale medier fra en pressekonference mellem premierministeren og hans ungarske modpart, hvilket var uden fortilfælde. På et spørgsmål fra EØSU's delegation om begrundelsen for en sådan udelukkelse og den mulige kobling til verserende retssager relateret til premierministeren gav repræsentanter for myndighederne ikke udtryk for deres holdning. Deltagerne mente, at lokale medier var særligt udsatte for at blive påvirket af lokale politikere. Der var imidlertid også en efterspørgsel fra det offentlige efter uafhængig information af høj kvalitet, hvilket forklarede nogle af de vellykkede medieprojekter på dette område. De tjekkiske myndigheder forklarede, at lovgivningen om interessekonflikter hindrede offentligt ansatte i direkte at udsende tv, radio eller magasiner, men at dette ikke forhindrede besiddelse af aktier i medieforetagender.

Deltagerne mente, at mediesektorens **stigende økonomiske sårbarhed** gjorde medieforetagender mere tilbøjelige til at udøve indflydelse. Sociale medieplatforme opsugede langt størstedelen af reklameindtægterne, så der kun var en lille del tilbage til klassiske medier, som producerer indhold. Tempoet i denne tendens steg under covid-19-krisen, da krisens indvirkning på økonomien dræned kilder til reklamer. Derfor var nogle af de mindste og svageste medier nødt til at lukke eller foretage omstruktureringer, og de usikre forhold for journalister forværredes. Mange journalister har arbejdet på basis af usikre ansættelseskontrakter eller freelance, mens antallet af medlemmer af journalistfagforeninger er faldet, hvilket minder om tendensen i andre europæiske lande.

Selv om medierepræsentanterne mente, at der ikke var områder, som ikke kunne dækkes af journalister i landet, mente de også, at **risikoen for selv censur** var stigende. Antallet af undersøgende journalister, der var i stand til at foretage langvarige undersøgelser, blev vurderet meget lavt, og der var ikke mange unge med interesse for en sådan karriere. Deltagerne mente, at det var vigtigt at støtte kvalitetsjournalistik mere, herunder igennem uddannelse i behandling og analyse af oplysninger.

Deltagerne mente også, at de **offentlige mediers uafhængighed** var i fare. Indtil for nylig har der ikke været reelle forsøg på politisk indblanding i indhold fra medlemmer af medietilsynsorganer valgt af parlamentet. Men der er opstået en tendens i denne retning, navnlig i forhold til det offentlige TV-selskab Česká televize.

4. Ret til ikkeforskelsbehandling

Deltagerne i dette møde mente, at mangfoldighed endnu ikke opfattes som en positiv værdi i det tjekkiske samfund. I den forbindelse mente de, at der manglede officielle oplysninger om forskelsbehandling, og at **effektiv beskyttelse mod forskelsbehandling** fortsat er en udfordring. Adgangen til domstolsprøvelse for ofre for forskelsbehandling og sårbare grupper var problematisk. Der var en opfattelse af, at politiet ikke er tilstrækkeligt uddannet på dette område, og at undersøgelser i forbindelse med det generelle tilsyn med politistyrkerne ikke har ført til et reelt synligt resultat. Juridisk bistand er yderst formel, f.eks. må migranter benytte private advokater, fordi der ikke er tilstrækkelig finansiering til civilsamfundsorganisationer, som tilbyder lignende bistand gratis. De tjekkiske myndigheder nævnte, at der rent faktisk blev indsamlet data om hadforbrydelser, selv om de ikke dækkede alle årsager til forskelsbehandling. De informerede om uddannelsesprogrammer for bedre at kunne identificere og beskytte ofre.

Deltagerne forklarede, at der var flere **institutioner** til at tage sig af sager om forskelsbehandling, men at der var behov for at forbedre deres arbejdsprocedurer. Regeringsrådet for menneskerettigheder havde ikke holdt regelmæssige møder i de senere år, og nogle af deltagerne mente, at regeringens ligestillingsråd ikke havde tilstrækkelig indflydelse. Det blev bemærket, at stillingen som minister for menneskerettigheder og lige muligheder var forsvundet for nogle år siden, og at ombudsmandsinstitutionen tøvede med at påtage sig spørgsmål vedrørende mindretal, migranter og kønsligestilling. Finansieringen af civilsamfundsorganisationer, der beskæftiger sig med forskelsbehandling, f.eks. på migrations- og kønsområdet, var for det meste fra EU og ikke fra staten. De tjekkiske myndigheder erkendte, at der havde været en pause i møderne i regeringsrådet for menneskerettigheder, men at disse siden var blevet genoptaget, herunder virtuelt under covid-19-krisen. En forlængelse af den offentlige forsvarers mandat var under overvejelse.

Repræsentanter for civilsamfundsorganisationerne forklarede, at det tjekkiske mangfoldighedsskarter blev anvendt af nogle store virksomheder, bl.a. multinationale selskaber, men mente, at arbejdsgivere i mindre virksomheder i højere grad anså **migranter** som en mulighed for billig arbejdskraft snarere end som en positiv tilgang til mangfoldighed. En deltager mente desuden, at fagforeningerne ikke har integreret tilstrækkeligt mange migranter iblandt sig, idet de alt for ofte forbinder dem med social dumping. Tilsvarende var lokale kommuner i industriområder ikke klar over, hvordan integrationen af vandrende arbejdstagere skulle håndteres. Deltagerne forklarede også, at tredjelandsstatsborgere ikke havde fuld adgang til sundhedsbehandling; de kunne ikke benytte offentlig sygesikring og måtte indgå private ordninger, hvilket resulterede i mindre beskyttelse og godtgørelse.

Deltagerne var enige om, at der var ringe generel bevidsthed og stærkt begrænset politisk opbakning til **kønsligestilling**. Kvinders stilling i den politiske verden var utilstrækkelig bortset fra enkelte undtagelser på højeste plan. Der var en positiv, men langsom tendens i retning af flere kvindelige kandidater til parlamentsvalget. Generelt havde kvinder et højt uddannelsesniveau, men det gav sig ikke udslag i større repræsentation i topstillinger i offentlige virksomheder. Kvinder havde adgang til lang barselsorlov, hvilket var positivt, men også en udfordring for atter at komme ind på arbejdsmarkedet, navnlig i mangel på tilpassede deltidsjob.

Det blev forklaret, at **kønsbaseret vold** var steget under covid-19-krisen. På trods af denne bekymrende udvikling blev det statsbudget, der er til rådighed for civilsamfundsorganisationer, der arbejder med ligestilling mellem kønnene og kønsbaseret vold, anset for at være meget lavt. Deltagerne forklarede, hvordan nogle politikere stod i spidsen for en desinformationskampagne, der

kobler al aktivitet på dette område sammen med en såkaldt "kønsideologi" under udenlandsk indflydelse, og hvordan de brugte det som et argument for at begrænse økonomisk og politisk støtte. Deltagerne udtrykte håb om, at Istanbulkonventionen om vold mod kvinder og vold i hjemmet vil være på parlamentets dagsorden i de kommende måneder. De tjekkiske myndigheder opfordrede til, at der skelnes mellem spørgsmålet om ratificering af Istanbulkonventionen og konkrete handlinger anført af regeringen, og de mente, at regeringens ligestillingsråd fungerede godt.

Repræsentanterne for civilsamfundsorganisationer forklarede, at der har eksisteret registreret partnerskab for bøsser og lesbiske personer siden 2006, men at der siden da ikke er vedtaget lovgivning til beskyttelse af **LGBTIQ-personers** rettigheder. De påskønnede, at et sikkert flertal af den tjekkiske befolkning gik ind for lige ret til ægteskab for alle, men beklagede, at politikerne ikke var mere dristige, da de havde bremset et lovforslag i parlamentet siden 2018. Ligeledes blev et lovforslag om familiepleje for ugifte par blokeret ved den første parlamentsbehandling. De beklagede desuden, at den strategi, der var udarbejdet af regeringsrådet for menneskerettigheders udvalg for seksuelle mindretal, ikke var blevet fremsendt til regeringen. Deltagerne nævnte desuden, at LGBTIQ-personer ikke meldte hovedparten af den hadefulde tale og hadforbrydelserne til politiet. De påpegede desuden, at landet stadig ikke havde tilpasset lovgivningen for at gennemføre en afgørelse fra Den Europæiske Komité for Sociale Rettigheder om transpersoner. I afgørelsen blev det fastslået, at tjekkisk lovgivning krænkede transpersoners ret til sundhed ved at stille krav om sterilisering, inden de ændrede deres identitet i deres personlige dokumenter. De tjekkiske myndigheder oplyste, at der var udarbejdet et lovforslag om tilpasning af lovgivningen, og at den var klar til behandling i den næste regering.

Repræsentanterne for civilsamfundsorganisationer forklarede, at **romaernes** situation generelt blev behandlet af myndighederne som et samfundsproblem snarere end et spørgsmål om forskelsbehandling. Romaer blev udsat for forskelsbehandling ved adgang til bolig, sundhedsbehandling, uddannelse og beskæftigelse, selv om der var programmer for inklusion gennem arbejde. De mente, at specialskoler for romabørn reelt var opdelte skoler. Der blev for nylig vedtaget en lov om kompensation til romakvinder, som var ofre for tvunget sterilisering, men der var usikkerhed med hensyn til behørig gennemførelse på grund af vanskeligheder med at fremlægge beviser for kompensationsudvalget eller med at anvende retsmidler uden et effektivt retshjælpssystem.

5. Retsstatsprincippet

Retsvæsenets aktører vurderede, at den generelle situation i forhold til retsstatsprincippet i Tjekkiet var god, men skrøbelig. De mente, at **domstolenes uafhængighed** var garanteret, og at den generelle situation i forhold til retsvæsenet var bedre end i visse nabolande.

Men de mente, at det var vigtigt at notere sig det pres, som den udøvende magt lagde på **politiadvokaten**, da denne har beføjelse til at afskedige mandatindehaveren til enhver tid. Denne situation var særlig problematisk i forbindelse med undersøgelser af interessekonflikter på højeste statsniveau. Den tidligere politiadvokat trådte tilbage på grund af dette pres, og de tjekkiske myndigheder havde endnu ikke ændret loven for at sikre fuld uafhængighed af stillingen som politiadvokat, som anbefalet af især Europarådets Sammenslutning af Stater mod Korruption (GRECO). Selv om deltagerne mente, at situationen ikke kunne generaliseres, var de af den opfattelse, at dommere i de øverste domstole var mere udsat for pres fra politikere end almindelige dommere.

Deltagerne påpegede risikoen for statskorruption, hvis **sager på højt niveau om interessekonflikter** ikke blev løst korrekt. Sådanne sager, kombineret med politikeres påvirkning af medier og presset på øverste niveau i retssystemet, kunne desuden medvirke til en langsigtet tendens til at udhule offentlighedens tillid til institutionerne. Jurister mente, at borgernes bevidsthed om retsstatsprincippet og centrale principper såsom magtens tredeling ligesom i andre lande var for lav og fortjener større støtte. Efter deres mening var bevægelsen "Million Moments for Democracy" dog et udtryk for en reel holdning til retfærdighed og en opfordring til et retfærdigt og gennemsigtigt politisk system i befolkningen.

Vigtigheden af et uafhængigt retsvæsen kom positivt til udtryk i forbindelse med **covid-19-krisen**. Nogle borgere anlagde sag mod staten for uforholdsmæssige, uklare eller uberettigede retsafgørelser, hvilket fik højesteret til at annullere en række afgørelser på dette grundlag. Deltagerne mente, at der ikke havde været en tilstrækkelig generel debat om beslutningstagningen som reaktion på krisen eller hensyntagen til visse former for legitim kritik fra civilsamfundet. Dette, kombineret med domstolenes annullering af nogle myndighedsafgørelser som tidligere nævnt, bidrog til, at befolkningen mistede tilliden til myndighedernes evne til at reagere hensigtsmæssigt på krisen.

En anden udfordring, som deltagerne gjorde opmærksom på, var **retshåndhævelse**. Én deltager nævnte manglen på et fælles retspraksissystem i landet og en problematisk inkonsekvens i stregheden af domstolenes afgørelser, afhængigt af den geografiske placering af sagerne eller retsområdet. På bygge- og anlægsområdet er en lang række ulovlige handlinger aldrig blevet retsforfulgt, hvorimod loven om gæld og tvangsauktion er blevet anvendt meget strengt, hvilket især har ramt lavindkomstbefolkningen. Dette har resulteret i, at mange mennesker er havnet i gældsfælder, fordi de ikke har været i stand til at betale bøder eller gæld og de efterfølgende påløbne renter, hvilket har ført til beslaglæggelse af deres ejendom.

Rapport om landebesøget i Spanien den 14.-15. oktober 2021

Seks EØSU-medlemmer deltog i landebesøget i Spanien. Delegationen mødtes med repræsentanter for civilsamfundet på den ene side, nemlig civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter og medier, og flere statslige og retslige myndigheder på den anden side. Formålet med denne rapport er at afspejle og gengive civilsamfundets synspunkter pålideligt. Myndighedernes synspunkter vil blive afspejlet i deres svar på rapporten.

11. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Deltagerne beskrev den **sociale dialog** som ret velfungerende i Spanien. I modsætning til det, der skete under den økonomiske og finansielle krise i 2008, indgik arbejdsgiverforeninger, fagforeninger og regeringen aftaler, som gjorde det muligt at bevare arbejdspladser under covid-19-pandemien. Et særligt eksempel var aftalen om en forhøjelse af mindstelønnen.

Deltagerne var af den opfattelse, at der stadig var behov for en forbedring af **gennemsigtigheden og retten til oplysninger**. Arbejdsmarkedets parter sagde, at loven om gennemsigtighed ikke var blevet gennemført korrekt, og at visse offentlige oplysninger ikke var blevet offentliggjort (f.eks. udgifter til indkøb af sundhedsudstyr under pandemien). Meget ofte var den eneste mulighed for personer og organisationer, der ønskede at indhente oplysninger, at gå rettens vej. Tit var retssagerne dog langvarige, og de ønskede oplysninger blev måske først videregivet flere år, efter at der blev anmodet om dem, når de ikke længere var relevante. For at overvinde vanskelighederne med at få adgang til oplysninger mente deltagerne således, at lovgivningen om gennemsigtighed burde styrkes mere effektivt og ledsages af institutionel støtte til kontrol og overvågning.

En af de vigtigste nødvendige forbedringer, som deltagerne pegede på, vedrørte **forfatningslov nr. 4/2015 af 30. marts 2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed** (som deltagerne også kaldte "mundkurvsloven"). De mente, at den krænkede ytringsfriheden, retten til at protestere og strejkeretten, og at den under visse omstændigheder kriminaliserede retten til at strejke og protestere samt de personer, der forsvare disse rettigheder. Loven gjorde det muligt at straffe demonstranter, og deltagerne nævnte, at der var tilfælde, hvor fagforeningsfolk blev idømt bøder, retsforfulgt eller dømt efter at have deltaget i protester. Selv om deltagerne mente, at lovens bestemmelser gik i retning af en kriminalisering af visse former for adfærd, anførte de offentlige myndigheder, at forfatningslov nr. 4/2015 ikke kriminaliserer nogen adfærd, da den kun fastsætter administrative sanktioner. De gjorde også opmærksom på, at parlamentet var i færd med at drøfte et forslag om mulige ændringer af loven.

Deltagerne nævnte også andre hindringer, som arbejdstagerne stod over for i deres dagligdag. På den ene side blev **adgangen til sociale boliger** anset for at være meget vanskelig. Arbejdsmarkedets parter opfordrede til en national konsolideret politik for sociale lejeboliger, som skulle bygge på god praksis i regionalpolitikkerne i Baskerlandet og Catalonien.

På den anden side beklagede deltagerne, at nogle arbejdstagere, navnlig unge, ikke tjente tilstrækkeligt høje lønninger til at dække deres behov. De påpegede også en stor **kønsbestemt**

lønforskel, idet den gennemsnitlige årsløn for kvinder var ca. 16 % lavere end gennemsnitslønnen for mænd, navnlig i SMV'er, hvor fagforeningernes tilstedeværelse er svagere, og hvor kollektive overenskomster er sjældne. De gjorde endvidere opmærksom på, at det på trods af den betydelige udvidelse af fædre- og barselsorloven stadig i vid udstrækning var kvinderne, der var ansvarlige for at forsørge familien. Manglen på offentlige tjenester såsom vuggestuer gjorde det også vanskeligt at kombinere arbejde og børnepasning.

Et andet område, der gav anledning til bekymring, var **adgangen til sundhed for vandrende arbejdstagere** – navnlig inden for hotel-, restaurations- og oplevelsesbranchen – som deltagerne anså for at være ringere end for andre arbejdstagere. Et dekret fra juli 2018 om universel adgang til sundhed blev dog præsenteret som en positiv indsats på dette område.

12. Forenings- og forsamlingsfrihed

Deltagerne forklarede, at foreningsfriheden og forsamlingsfriheden i Spanien var nedfældet i forfatningen. Deltagerne gav dog udtryk for bekymring med hensyn til den reelle gennemførelse af disse friheder.

Deltagernes primære bekymring var rettet mod gennemførelsen af **loven om borgernes sikkerhed**, som de mente førte til en **indskrænkning af civilsamfundets råderum**. Deltagerne beskrev lovens indhold som værende i strid med internationale standarder og som alt for uklart, hvilket betød, at den kunne fortolkes efter behov, og de understregede, at der var udstedt hundredtusindvis af bøder i henhold til loven.

De sagde, at loven gjorde det muligt at sanktionere adskillige former for adfærd, der normalt var forbundet med **retten til at protestere og strejkeretten**.

Deltagerne sagde f.eks., at loven gjorde det muligt at pålægge demonstranter uforholdsmæssigt store bøder (bøder på op til 600.000 EUR for meget alvorlige overtrædelser i henhold til lovens artikel 39).

Desuden fremhævede deltagerne to særlige artikler i den forbindelse, nemlig artikel 36, stk. 6, om alvorlig ulydighed over for en myndighed og artikel 37, stk. 4, om manglende respekt for sikkerhedsagenter.

Deltagerne anførte, at politiet havde betydelige skønsmålinger med hensyn til fortolkningen af disse to artikler, når det gjaldt om at udstede bøder. Deltagerne var af den opfattelse, at man ved at give politiet betydelige skønsmålinger med hensyn til anvendelsen af en lov, der regulerer individuel adfærd, rokkede ved magtbalancen på bekostning af retsvæsenet.

Deltagerne var også bekymrede over **den måde, som demonstrationer blev opløst på af politiet**, hvilket i nogle tilfælde skete med overdreven magtanvendelse. De illustrerede dette fænomen ved at henvise til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom i sagen "Laguna Guzman mod Spanien", som vedrørte en demonstrant, der var blevet såret som følge af politiets voldelige opløsning af en demonstration.

I forbindelse med dette problem var det ifølge deltagerne vanskeligt **tydeligt at identificere politibetjente** flere steder på deres uniform i tilfælde af en påstået overdreven magtanvendelse. Deltagerne fremhævede en god praksis fra Catalonien, hvor politibetjentenes uniformer nu tydeligt viser deres identifikationsnummer på ryggen, brystet og hjelmen. De var også bekymrede over, at det tilsyneladende var sjældent, at der blev fældet dom over politibetjente i retten for overdreven magtanvendelse.

Deltagerne henviste også til begrænsningerne af **forsamlingsfriheden under covid-19-pandemien**. De fortalte om en overdreven og uforholdsmæssig magtanvendelse fra politiets side for at sikre nedlukningsreglernes overholdelse under "undtagelsestilstanden". De offentlige myndigheder understregede hele tiden, at politiets handlinger var i nøje overensstemmelse med loven, og de anfægtede påstandene om en overdreven og uforholdsmæssig magtanvendelse.

13. **Ytringsfrihed og mediefrihed**

Deltagerne forklarede, at ytringsfriheden var en forfatningsmæssig rettighed i Spanien. De var dog også af den opfattelse, at denne ret var blevet krænket i de senere år som følge af ikrafttrædelsen af **loven om borgernes sikkerhed** i 2015.

Deltagerne anså denne lov for at være i strid med de internationale standarder på området for **ytringsfrihed og mediefrihed**. Ifølge deltagerne havde forvaltningsmyndighederne, efter at loven trådte i kraft, udnyttet denne lov til at udstede bøder til journalister, navnlig fotografer og kameramænd, der optog billeder af politiet.

Deltagerne kritiserede også den uklare karakter af visse artikler i straffeloven med hensyn til mediefrihed og ytringsfrihed, hvilket muliggjorde en alt for bred fortolkning og et misbrug af bestemmelserne fra politiets side. Deltagerne fortalte om tilfælde, hvor journalister blev idømt bøder for "manglende respekt og hindring af arbejdet" eller for "ulydighed over for myndighederne" under deres arbejde.

Deltagerne kritiserede også loven om borgernes sikkerhed, som efter deres mening kriminaliserede visse udtryksformer, der blev betragtet som en krænkelse af religion, kongefamilien eller det spanske flag. De fortalte, at en komiker var blevet retsforfulgt for at pudse næse i det spanske flag under en sketch, og at rapsangere var blevet fængslet for sangtekster, der angiveligt skulle fremme terrorisme.

Deltagerne forklarede, at **retten til adgang til oplysninger** i Spanien er nedfældet i den spanske forfatning som en administrativ rettighed snarere end en grundlæggende rettighed, hvilket medfører et lavere beskyttelsesniveau. Hvad adgangen til oplysninger angik, beklagede deltagerne, at loven om gennemsigtighed (som skulle gøre det muligt for journalister eller enkeltpersoner at anmode om oplysninger fra regeringen eller den offentlige forvaltning) ikke var blevet gennemført korrekt. Deltagerne sagde, at journalister havde haft vanskeligt ved at få adgang til oplysninger om offentligt ansattes løn. Deltagerne gjorde endvidere opmærksom på, at loven om gennemsigtighed blev sat i bero under covid-19-pandemien, hvilket forhindrede adgangen til oplysninger om sundhedsforanstaltninger.

Deltagerne fortalte, at **volden mod journalister** var stigende, hovedsagelig fra politiets side, men undertiden også fra demonstranterne selv. Deltagerne understregede også, at det lod til at være vanskeligt tydeligt at identificere politibetjente i tilfælde af angreb eller overdreven magtanvendelse mod journalister. De offentlige myndigheder sagde, at det siden 1979 ikke var blevet konstateret, at Spanien overtrådte bestemmelserne i den europæiske menneskerettighedskonvention om samspillet mellem staten og journalister eller om beskyttelse af deres uafhængighed mod trusler fra regeringen. De offentlige myndigheder fortalte også om de mange aftaler mellem indenrigsministeriet og journalsammenslutninger for at beskytte journalister mod trusler og sårbare situationer.

Deltagerne gav også udtryk for bekymring med hensyn til **informationspluralismen**. De understregede, at det var vanskeligt at få oplysninger om fordelingen af offentlige midler til institutionelle reklamer. De beklagede også, at Spanien ikke havde et audiovisuelt råd, der kunne sikre de offentlige mediers uafhængighed.

Deltagerne sagde, at man havde **forhindret nogle journalister i at deltage i pressekonferencer med regeringsrepræsentanter** og med visse politiske partier. De understregede, at visse lokale myndigheder ikke havde taget imod spørgsmål fra visse journalister på nogle pressekonferencer. Deltagerne sagde også, at regeringen havde forhindret sundhedspersonale i at udtale sig til medierne under pandemien.

Deltagerne forklarede, at Spanien ikke havde nogen specifik lovgivning om **falske nyheder**, og at faktatjek blev foretaget af journalister og medievirksomheder ved hjælp af en professionel mekanisme. Med hensyn til **desinformation** sagde deltagerne, at der var sket fremskridt, og at det spanske ministerium for national sikkerhed havde nedsat arbejdsgrupper, der skulle udarbejde en hvidbog om håndteringen af desinformationskampagner.

Deltagerne gav udtryk for bekymring over Spaniens manglende gennemførelse af EU-direktivet om **beskyttelse af whistleblowere**.

En anden bekymring, som deltagerne gav udtryk for, vedrørte **reguleringen af internettet**. Deltagerne mente, at kongeligt lovdekret nr. 14/2019 af 31. oktober 2019 om vedtagelsen af hasteforanstaltninger af hensyn til den offentlige sikkerhed i forbindelse med digital forvaltning, indgåelse af kontrakter i den offentlige sektor og telekommunikation gav regeringen mulighed for at kontrollere radio- og TV-nettet. Ifølge deltagerne fastlagde lovdekretet, at nettet i stadig større grad skulle forvaltes af staten, uden at der var pligt til at begrænse adgangen via en retsafgørelse.

14. Retten til ikkeforskelsbehandling

Deltagerne mente, at der i Spaniens lovgivningsramme manglede en paraplylov til at beskytte og sanktionere forskelsbehandling af enhver grund. Civilsamfundsorganisationerne var enige om, at der var behov for en **omfattende ligestillingslov** på nationalt plan for at tackle alle former for forskelsbehandling. De gjorde også opmærksom på, at Catalonien havde en lov om ligestilling. En lov om ligebehandling blev i øjeblikket drøftet i deputeretkammeret. De offentlige myndigheder anførte også, at de var i færd med at oprette uddannelsesgrupper for at øge bevidstheden om ligestilling i den offentlige forvaltning, og de fortalte om initiativer til at sikre en effektiv ligestilling mellem

kvinder og mænd i Spanien (forfatningslov nr. 3/2007 af 22. marts 2007 om effektiv ligestilling mellem kvinder og mænd, der har været i kraft siden 2007, forslaget til en omfattende lov om ligebehandling og ikkeforskelsbehandling, mæglingsspolitikker, lovforslaget om familiemæssig mangfoldighed og støtte til familier samt den institutionelle reaktion på kønsbaseret vold).

Deltagerne rapporterede om fremskridt på flere områder. De gjorde opmærksom på Spaniens ratificering af Europarådets reviderede europæiske socialpagt i maj 2021. På samme måde blev der i marts 2021 udarbejdet en handlingsplan for bekæmpelse af hadforbrydelser med henblik på at bekæmpe hadefuldt tale generelt og online. Denne protokol blev præsenteret af den spanske regering med inddragelse af civilsamfundet, retsvæsenets aktører og internetvirksomhederne. Deltagerne satte også pris på den store sociale mangfoldighed blandt politifolk. De offentlige myndigheder sagde, at indenrigsministeriets bekæmpelse af forskelsbehandling havde fokus på at bekæmpe hadforbrydelser på grund af race, national eller etnisk oprindelse, sprog, hudfarve, religion, køn, alder, intellektuelt eller fysisk handicap, seksuel orientering eller andre lignende faktorer. Handlingsplanen for 2019-2021 var blevet evalueret for nylig, og denne evaluering ville danne grundlag for den anden handlingsplan mod hadforbrydelser.

Romabefolkningen blev stadig betragtet som den mest diskriminerede minoritetsgruppe i Spanien, idet den blev udsat for generel forskelsbehandling på alle områder af dagligdagen, navnlig kommunikation, sociale medier, adgang til beskæftigelse og bolig. Etnisk profilering af romaer fra politiets side blev anset for at være meget hyppig, og romaer blev standset af politiet ti gange oftere end resten af befolkningen. Deltagerne opfordrede til, at ligestillingsorganer såsom rådet for afskaffelse af racediskrimination og etnisk diskrimination, i højere grad blev inddraget i bekæmpelsen af romafjendtlighed. De offentlige myndigheder fortalte i den forbindelse om den strategiske plan for inklusion, den interinstitutionelle plan for bekæmpelse af racisme, fremmedhad, LGBTI-fobi og andre former for intolerance samt den nationale strategi for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse for perioden 2021-2030. Der blev også rapporteret om visse fremskridt, f.eks. deputeretkammerets oprettelse af et udvalg til bekæmpelse af romafjendtlighed, hvor civilsamfundet blev inddraget.

Det var stadig **kvinderne**, der tog sig af familien, hvilket vanskeliggjorde deres adgang til den politiske, økonomiske og beskæftigelsesmæssige sfære. Deltagerne forklarede, at flere kvinder end mænd havde usikre eller midlertidige job, og at kvinder havde en højere arbejdsløshedsprocent og lavere lønninger end mænd. Deltagerne gjorde også opmærksom på kønsbestemt vold, og at antallet af drab på kvinder steg betydeligt under pandemien. Seksuel vold blev også anset for at være stigende. De offentlige myndigheder sagde, at de var i færd med at træffe foranstaltninger for at forbedre balancen mellem arbejdsliv og privatliv samt pasningsfaciliteterne med det formål at sikre ligestilling mellem kønnene.

LGBTIQ-samfundet rapporterede om den bekymrende stigning i hadefuldt tale på de sociale medier, navnlig mod transpersoner. Deltagerne var også af den opfattelse, at hadefuldt tale mod LGBTIQ-samfundet hovedsagelig stammede fra visse politiske grupper. Deltagerne forklarede endvidere, at det var vanskeligt at anmelde tilfælde af forskelsbehandling eller hadforbrydelser til politiet. Desuden var den spanske lovgivning om hadforbrydelser ikke effektiv efter deres mening. Endelig gav deltagerne udtryk for deres utilfredshed med retsvæsenets fortolkning af loven, som til tider havde begrænset samfundets frihed.

Alle deltagerne ønskede en reform af den spanske **indvandringslovgivning**, som de mente var forældet og uhensigtsmæssig i forhold til migranternes behov. Ifølge deltagerne var migranter i særlig grad udsat for usikre ansættelsesforhold og krænkelse af menneskerettighederne, og de havde begrænset adgang til offentlige tjenester (såsom sundhed og uddannelse). Deltagerne gav udtryk for deres bekymring med hensyn til håndteringen af de migranter, der ankom til Spanien, i de spanske interneringscentre (*Centros de Internamiento de Extranjeros*). Deltagerne forklarede, at nogle personer blev tilbageholdt i op til 60 dage uden adgang til advokatbistand eller mulighed for at få juridisk rådgivning. De sagde, at de fleste af dem blev udvist og sendt med fly til deres oprindelsesland.

Et andet problem, som deltagerne påpegede, var, at en "racialiseret" person eller migrant var omkring syv gange mere tilbøjelig til at blive arresteret end resten af befolkningen. Deltagerne fortalte, at loven om borgernes sikkerhed indeholdt en række bestemmelser, som gjorde det muligt at tilbagesende migranter, der krydser grænsen, uden at kontrollere deres situation eller deres mulighed for at søge asyl.

Personer med handicap blev stadig udsat for forskelsbehandling på flere områder såsom sundhed, beskæftigelse, bolig og uddannelse. Derfor opfordrede repræsentanterne til en tværgående tilgang, som dækkede alle disse områder. Deltagerne var navnlig bekymrede over tvungne medicinske behandlinger af personer med mentale handicap og deres manglende mulighed for at få oplysninger om deres medicinske behandling. Deltagerne klagede over andre vanskeligheder i forbindelse med handicap. EØSU's delegation beklagede, at en af disse vanskeligheder kom til udtryk for et af medlemmerne under landebesøget. Ved ankomsten til Madrids lufthavn var EØSU-medlemmet Pietro Vittorio Barbieri kørestol bortkommet. Politiet hjalp Pietro Vittorio Barbieri ud af flyet, efter at han havde ventet på sin kørestol i over en time. Deltagerne drøftede også rets- og handleevnen for personer med handicap, som omhandlet i artikel 12 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. De bemærkede, at de offentlige myndigheder havde truffet foranstaltninger for at gennemføre rets- og handleevnen. Der var f.eks. sket fremskridt som følge af en reform af civilprocesloven, der gav bedre juridisk støtte til personer med handicap.

Endelig understregede deltagerne de **ældres** vanskelige situation under covid-19-pandemien, hvor der var sket visse krænkelse af deres menneskerettigheder på plejehjem og -centre.

15. Retsstatsprincippet

Deltagerne sagde, at på trods af nogle få udfordringer var retsstatsprincippet solidt. De understregede, at det spanske system var rettigedsbaseret og gav borgerne sikkerhed.

Den største udfordring på dette område vedrørte **den forsinkede fornyelse af retsvæsenets forvaltningsorgan (*Consejo General del Poder Judicial, CGPJ*)**. På grund af de politiske partiers vanskeligheder med at nå til en aftale var CGPJ ikke blevet fornyet i tre år. De offentlige myndigheder bekræftede, at der ikke var indgået en politisk aftale om fornyelsen af CGPJ. Deltagerne mente, at den manglende fornyelse af CGPJ var en trussel mod retsvæsenets uafhængighed, og at valget af CGPJ's medlemmer var for politiseret.

Deltagerne foreslog, at CGPJ's valgproces skulle ændres for at sikre, at medlemmerne blev valgt direkte af dommere i stedet for af de lovgivende kamre. Deltagerne var dog af den opfattelse, at retsvæsenet generelt var uafhængigt, når man så bort fra spørgsmålet om udnævnelsesprocessen for CGPJ. De mente, at de spanske dommere kunne udføre deres daglige arbejde på en uafhængig måde, uden at de var udsat for politisk pres.

Deltagerne havde det indtryk, at retsvæsenet var præget af ressourcemangel. Ifølge deltagerne var **antallet af dommere pr. indbygger** utilstrækkeligt, hvilket førte til alt for langvarige retssager, navnlig ved de øverste domstole og højesteret. De offentlige myndigheder påpegede imidlertid, at antallet af dommere pr. 100.000 indbyggere i Spanien var det samme som i andre lande i nærheden med et lignende befolkningstal, f.eks. Frankrig og Italien.

Deltagerne mente, at **korruption** var ret udbredt i Spanien, navnlig inden for offentlige indkøb. Der var gjort fremskridt med hensyn til retsforfølgelse og sanktionering af korruption, men der var stadig behov for forbedringer. Deltagerne foreslog f.eks. at styrke overvågningsbeføjelserne hos Revisionsretten, som er ansvarlig for at overvåge anvendelsen af offentlige midler. De spanske myndigheder var af den opfattelse, at de havde gjort **fremskridt med hensyn til retsforfølgelse og sanktionering af korruption**, og de beskrev en yderligere ramme for bekæmpelse af korruption i Spanien, som også **styrkede den nationale strategi for bekæmpelse af svig**.

Hvad angik **retsforfølgelsen af politibetjente** for voldsforbrydelser og hadforbrydelser, havde deltagerne ikke det indtryk, at politibetjente nød godt af en særlig beskyttelse fra retsvæsenet til skade for den brede offentlighed.

Endelig mente deltagerne ikke, at **covid-19-pandemien** havde haft nogen særlig indvirkning på retsstatssituationen i Spanien.

Rapport om besøget i Cypern

25.-26. november 2021

Seks EØSU-medlemmer deltog i landebesøget i Cypern. Delegationen mødtes på den ene side med civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter og medierne og på den anden side med flere statslige og retslige myndigheder. Formålet med denne rapport er på troværdig vis at gengive civilsamfundets synspunkter. Myndighedernes synspunkter vil fremgå af deres svar på rapporten.

1. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Deltagerne i dette møde gav udtryk for, at Cypern havde en **meget stærk tradition for social dialog** med en høj fagforeningstilstedeværelse og et godt samarbejde mellem arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer. Arbejdsmarkedets parter blev rutinemæssigt hørt om arbejdsrelaterede politikker og andre relevante områder gennem mekanismer som f.eks. Labour Advisory Board, der er det højeste rådgivende organ for arbejdsministeriet. På trods af en fagforeningstilstedeværelse i Cypern over gennemsnittet påpegede deltagerne, at der var et paradoks, eftersom Cypern også havde et lavt antal arbejdstagere, der er omfattet af kollektive overenskomster i den private sektor. Dette var især tilfældet for ikkecypriotiske arbejdstagere, uanset om de kom fra EU eller et tredjeland.

Det blev også påpeget, at **høringerne undertiden blev omgået**, idet politiske partier fremsatte lovforslag, som ikke blev drøftet med fagforeninger eller arbejdsgiverorganisationer. Derudover klagede arbejdsmarkedets parter også over, at de ikke blev taget med på råd, eller at deres råd ikke blev fulgt, hverken med hensyn til gennemførelsen af arbejdsmarkedslovgivningen eller ved relateret lovgivning såsom lovgivningen om korruption eller beskyttelse af whistleblowers.

Deltagerne mente, at gennemførelsen af **arbejdsmarkedslovgivningen** stadig var et svagt punkt i Cypern, navnlig fordi arbejdstilsynsorganet ikke havde tilstrækkeligt personale. Som følge heraf blev foranstaltninger vedrørende forskelsbehandling, lige løn til mænd og kvinder, beskyttelse af vandrende arbejdstagere i Cypern og andre retsakter ikke håndhævet korrekt.

I 2020 blev arbejdsmarkedets parter hørt om den første **nationale plan for integration af migranter**. Deltagerne mente, at der var et udtalt behov for offentlige politikker på dette område, da migranter ofte blev misbrugt og udnyttet. Dette skyldtes til dels, at de for det meste arbejdede i ufaglærte stillinger, uanset deres kvalifikationer og baggrund. Der var også rapporter om, at offentlige arbejdsformidlinger afholdt asylansøgere fra at søge beskæftigelse i Cypern. Deltagerne nævnte også, at vandrende arbejdstagere var udsat for hadefuld tale og forskelsbehandling i det offentlige rum, undertiden endda fra offentligt ansatte.

Med hensyn til **covid-19** sagde arbejdsmarkedets parter, at en traditionel social dialog var blevet tilsidesat under første del af pandemien. Men de følte dog, at de var blevet tilstrækkeligt hørt om en række aspekter såsom sundhedsforanstaltninger, finansiel bistand og genopretnings- og resiliensplanen. Desuden anførte arbejdsmarkedets parter, at høringerne om arbejdsmarkedsspørgsmål siden juli 2021 var vendt tilbage til niveauet før pandemien.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Repræsentanter for civilsamfundet mente, at visse foranstaltninger fra myndighedernes side, på trods af tilstrækkelig beskyttelse af forsamlings- og foreningsfriheden på forfatningsniveau, havde medført en hurtig indskrænkning af **civilsamfundets råderum**. Det første eksempel vedrørte nedlæggelsen af det nationale register over civilsamfundsorganisationer og dets udskiftning med regionale registre. Denne foranstaltning havde, sammen med manglende koordinering mellem lokale og centrale myndigheder, ført til langtrukne registreringsperioder på op til 18 måneder og usammenhængende regler for civilsamfundsorganisationernes oprettelse og funktion. Desuden mente repræsentanterne, at registreringsproceduren også blev gjort kompliceret af de mange mulige statusser for civilsamfundsorganisationerne, som kan klassificeres som foreninger, nonprofitvirksomheder eller idrætsforeninger.

Deltagerne klagede også over **store og unødvendige bureaukratiske krav** til civilsamfundsorganisationer. Et eksempel herpå var forpligtelsen til at foretage en årlig revision for organisationer med en årlig indkomst på over 40.000 EUR. Selv om deltagerne anerkendte legitimiteten af en revision med henblik på at forebygge hvidvask af penge eller finansiering af terrorisme, beklagede de, at tærsklen var sat for lavt, hvilket stiller små organisationer med begrænset kapacitet eller begrænsede ressourcer dårligere, når en sådan revision skal udføres. Et andet eksempel på en tvetydig administrativ byrde var bestyrelsesmedlemmernes forpligtelse til at fremlægge en straffeattest. Da der ikke forelå tilstrækkelige oplysninger om, hvilke straffedomme der ville være uforenelige med stillingen, var der en mangel på klarhed omkring de ansøgninger, der blev afvist på dette grundlag.

Deltagerne forklarede, at de cypriotiske myndigheder i 2020 havde offentliggjort en liste over mere end 2.500 civilsamfundsorganisationer, der var blevet **afregistreret** på grund af manglende opfyldelse af visse administrative forpligtelser. I de fleste tilfælde havde de ikke opfyldt forpligtelsen til at fremlægge reviderede regnskaber eller til at afholde vedtægtsmæssige forsamlinger og valgforsamlinger. Nogle organisationer var angiveligt blevet afregistreret, selv om de opfyldte deres forpligtelser inden for fristen på to måneder. Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter anså denne proces for at være urimelig og mente, at den var blevet gennemført uden tilstrækkelig officiel kommunikation, og de anså den for at være et forsøg på at begrænse civilsamfundets råderum. De cypriotiske myndigheder mente imidlertid, at afregistreringsprocessen var blevet anvendt for at styrke civilsamfundet ved at afregistrere forening, der ikke længere var aktive. De anførte, at de berørte organisationer var blevet underrettet om deres uregelmæssigheder ved skrivelse længe før offentliggørelse af listen, og at nogle af dem ikke havde modtaget meddelelsen, fordi de ikke havde ajourført hjemstedets adresse efter at være flyttet.

Deltagerne nævnte, at nogle embedsmænd ofte **bagtalte** bestemte organisationer, udelukkende fordi disse organisationer samarbejdede med migranter eller havde forbindelse til organisationer fra området, der *i praksis* blev kontrolleret af det tyrkisk-cypriotiske samfund. Dette bidrog til et klima, hvor bestemte civilsamfundsorganisationer blev anset som modstandere af de offentlige myndigheder. Deltagerne nævnte også, at der var en tendens til, at organisationer, der var mere kritiske over for regeringen, fandt det vanskeligere at få adgang til offentlig finansiering.

Deltagerne mente **ikke**, at de blev **hørt aktivt** i spørgsmål vedrørende lovgivning, der dækkede deres aktivitetsområde. Det blev f.eks. påpeget, at regeringen i forbindelse med Cyperns genopretnings- og resiliensplan kun havde rådført sig med arbejdsmarkedets parter og udeladt andre organisationer.

Med hensyn til forsamlingsfrihed nævnte deltagerne, at **covid-19-relaterede** sundhedsrestriktioner vedrørende offentlige demonstrationer var blevet ophævet meget senere end dem, der angik andre sociale begivenheder. Det betød, at folk fik bøder for at deltage i protester, mens de kunne have deltaget lovligt i andre sociale begivenheder såsom bryllupper.

3. Ytrings- og mediefrihed

Deltagerne mente, at medie- og ytringsfriheden generelt var godt beskyttet i Cypern af både **forfatningsmæssige bestemmelser** og almindelig lovgivning. De mente imidlertid, at mediernes institutionelle rammer var forældede. Drøftelser med de berørte parter havde været undervejs i næsten syv år med henblik på at ajourføre loven, og deltagerne håbede, at den ville skabe en ny lovgivningsmæssig ramme inden udgangen af indeværende valgperiode. Deltagerne mente, at den nye lovgivning burde gøre det muligt for journalister at regulere sig selv, navnlig inden for disciplinære procedurer og etiske spørgsmål – en mulighed, der ifølge en senere bemærkning fra de cypriotiske myndigheder allerede eksisterede, under overholdelse af den etiske kodeks som fastsat af Cyperns medieklagenævn. De delte også betænkeligheder med hensyn til lovforslaget om strategiske retssager mod offentligt engagement (SLAPP).

Deltagerne nævnte, at **mediepluralismen** klarede sig godt i Cypern, da der var flere udgivelser samt radio- og tv-stationer. Den nuværende lovgivning omfattede foranstaltninger mod koncentration af medieejerskab, f.eks. krav om, at medievirksomheder skal oplyste alle aktionærer, der ejer mere end en lille andel, og forbud mod, at nogen aktionær ejer mere end en fjerdedel af aktierne. Nogle deltagere mente imidlertid, at sådanne foranstaltninger blev omgået af aktionærer, der opererede gennem tredjeparter, hvilket myndighederne kun i begrænset omfang havde kapacitet til at håndtere.

Deltagerne gav udtryk for det synspunkt, at lovgivningen om kommercielle injurier i Cypern var meget streng. Det blev f.eks. anført, at visse regler gav domstolene mulighed for at forbyde medieforetagender at nævne specifikke virksomheder, personer eller organisationer i udgivelser. Deltagerne nævnte en tendens til **selvcensur** ved dækningen af visse emner, der kunne have økonomiske konsekvenser for det berørte nyhedsmedie, eller som dækkede visse følsomme emner. Journalister undgik f.eks. emner som migration eller det tyrkisk-cypriotiske samfund af frygt for at blive stigmatiseret eller stemplet som upatriotiske. Nogle historier om korruption i Cypern fik god dækning i de internationale medier, men ikke så meget i de nationale medier.

Med hensyn til **hadefuld tale** havde Cyperns medieklagenævn modtaget flere klager angående racisme og fremmedhad. Der var mange eksempler på, at det sprog, der blev anvendt i forbindelse med emner vedrørende migration, var upassende.

Deltagerne mente, at **falske nyheder** var mere udbredte i onlinemiljøet end i de klassiske medier. Nogle deltagere mente imidlertid, at visse medieproduktioner overvejende var ensidige, navnlig i spørgsmål vedrørende problemet med Cypern, eller at visse emner såsom migration blev behandlet på en overdreven måde. Efter deltagernes mening var den mest pålidelige kilde til nyheder den trykte presse, som overholdt strenge standarder.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Deltagerne beklagede det **manglende samarbejde** mellem myndighederne og civilsamfundsorganisationer, der beskæftiger sig med ikkeforskelsbehandling, samt manglen på en tværsektoriel tilgang i forbindelse med udformningen af politikker om emner som vold i hjemmet og migranter.

Med hensyn til **kvinders rettigheder** forklarede deltagerne, at assisteret abort har været lovlig i Cypern siden 2018. Istanbulkonventionen til bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet var trådt i kraft i landet samme år, men der var stadig få statistiske data om forekomsten af vold i hjemmet.

Deltagerne udtrykte bekymring over **underrepræsentationen af kvinder** på de højeste administrative og politiske niveauer og over manglen på offentlige politikker til at løse problemet. De påpegede også, at kvinder i Cypern blev betalt ca. 10 % mindre end deres mandlige kolleger, og at deres pensioner var næsten fire gange lavere. Kvinder over 65 år var mere udsat for fattigdom end mænd i samme alder, hvilket deltagerne tilskrev et konservativt samfund og mangel på dagcentre for ældre. Ifølge arbejdsmarkedets parter er antallet af kvinder, der arbejder i uformel og deltidsbeskæftigelse, desuden steget betydeligt i de seneste år.

Deltagerne nævnte, at migranter (herunder asylansøgere) oplevede særlige vanskeligheder, eftersom visse offentlige personer fremlagde flygtningespørgsmålet som en trussel mod Cyperns nationale identitet, hvilket ikke hjalp på offentlighedens generelt negative opfattelse af migranter. En deltager forklarede, at en muslimsk kvinde, der bærer hijab, typisk ville have svært ved at få et job i Cypern. Deltagerne forklarede også, at der var et dekret, der forbød migranter at leje boliger i et bestemt område, og at de mente, at det var baseret på et argument om, at foranstaltningen var nødvendig for at forhindre demografiske ændringer.

Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter glædede sig over visse positive skridt, som regeringen har taget i retning af at integrere **migrantbørn**, f.eks. udnævnelse af tosprogede lærere. Situationen var imidlertid stadig problematisk, da migrantbørn stod over for udfordringer i skolen såsom vilkårlig indplacering i klasser uden yderligere hensyntagen til deres baggrund eller uddannelsesniveau. Covid-19-nedlukningsperioden havde været særlig vanskelig for migrantbørn, der havde været isoleret i migrantcentre. Generelt havde de problemer med at få adgang til sundhedssystemet.

Deltagerne nævnte en akut mangel på finansiering til indkvartering af **personer med handicap**. De beklagede også, at den europæiske strategi for rettigheder for personer med handicap endnu ikke

var blevet gennemført fuldt ud. De forklarede, at der ikke var nogen dedikeret klagemekanisme til klager fra personer med handicap. Udøvelsen af stemmerettigheder blev også stadig betragtet som en udfordring for personer med handicap. Deltagerne mente også, at myndighederne ikke gjorde nok for at støtte integrationen af børn med handicap i almindelige skoler.

Med hensyn til **LGBTIQ-personers** rettigheder nævnte deltagerne, at registrerede partnerskaber havde været lovlige i Cypern siden 2015. De mente, at der var mange hadefulde udtalelser mod LGBTIQ-personer, men at det blev undersøgt af myndighederne.

5. Retsstatsprincippet

Deltagerne i dette møde forklarede, at visse aspekter af Cyperns todelte forfatning var blevet uanvendelige efter begivenhederne i 1963. Som et nødberedskab i forbindelse med den krise havde de cypriotiske myndigheder udviklet en "**nødvendighedsdoktrin**", som havde været tænkt som en midlertidig foranstaltning, men som havde fundet anvendelse lige siden, hvilket havde ført til det, som deltagerne anså for at være en magtkoncentration og en hindring for et passende system med kontrol og balance. Deltagerne gav talrige eksempler på skønsbeføjelser, som fandtes inden for denne doktrins rammer, bl.a.: præsidentens beføjelse til at udnævne et betydeligt antal højtstående embedsmænd som f.eks. Cyperns højesteretsdommere, ombudsmanden og rigsadvokaten; regeringens mulighed for at tilsidesætte byplaner, der er udarbejdet af en lokal myndighed, uden nogen begrundelse eller forudgående teknisk vurdering; indenrigsministeriets mulighed for at handle ensidigt i alle spørgsmål vedrørende migration, herunder udvisning; den tidligere regeringsbeføjelse til at tildele statsborgerskab til investorer som led i det tidligere såkaldte "gyldne pas"-program.

Et andet problem, der blev nævnt, var, at **Cyperns rigsadvokat** var juridiskrådgiver for den udøvende magt og samtidig var ansvarlig for retsforfølgelse. Deltagerne mente, at nærheden af disse udøvende og dømmende beføjelser var en potentiel interessekonflikt, navnlig fordi den nuværende rigsadvokat også havde været justitsminister.

Deltagerne beklagede, at **retsprocesserne**, på trods af drøftelser vedrørende en reform af retsvæsenet over det seneste årti, **stadig gik meget langsomt** og undertiden tog op til syv eller otte år. De cypriotiske myndigheder anførte, at et lovforslag om reform af retsvæsenet om domstolskompetence i anden instans var under behandling i parlamentet, og at dets formål var at lette ventetiden i forbindelse med retsafgørelser.

Deltagerne gav udtryk for, at der **ikke var noget effektivt middel til at fuldbyrde retsafgørelser, der var truffet over for offentlige myndigheder**, og at myndighedernes manglende overholdelse ikke førte til sanktioner. Cypriotiske domstole var angiveligt også tilbageholdende med hensyn til at sende henvisningsspørgsmål til Den Europæiske Unions Domstol.

Deltagerne anførte, at der var visse tilfælde, hvor **lovgivningen manglede klarhed og gennemsigtighed**. Der var f.eks. ingen gennemsigtig og klar migrationspolitik, der ville gøre det

muligt for migranter at blive fuldt informeret om betingelserne for indrejse i Cypern, inden de forlod deres oprindelsesland.

Deltagerne følte, at **uskyldsformodningen** ikke blev håndhævet i tilstrækkelig grad i Cypern, og mente, at civile domstole undertiden anså eksistensen af en strafferetlig efterforskning for at være bevis for forseelser, hvilket myndighederne på det kraftigste benægtede.

Deltagerne mente, at den generelle opfattelse af **korruption** var udbredt. De henviste navnlig til det tidligere såkaldte "gyldne pas"-program – som i mere end et årti havde gjort det muligt for regeringen at give investorer statsborgerskab – som et eksempel på, at korruption var fremtrædende på hele det politiske område. Deltagerne mente også, at korruption tilskyndede til andre kriminelle aktiviteter såsom menneskehandel.

6. Udfordringer vedrørende grundlæggende rettigheder i de ikkeregeringskontrollerede områder i Cypern

Deltagerne bemærkede, at personer i det ikkeregeringskontrollerede område ikke havde samme adgang til deres unionsborgerskabsrettigheder som i de områder, hvor den cypriotiske regering udøver faktisk kontrol. Dette gjaldt navnlig anerkendelsen af det statsborgerskab, som de var berettiget til, og de deraffølgende rettigheder. Deltagerne forklarede også, at der blev diskrimineret mod børn af blandede ægteskaber med såkaldte "tyrkere fra hovedlandet".

Et af de mest fremtrædende problemer, som civilsamfundsorganisationernes repræsentanter fra de ikkeregeringskontrollerede områder i Cypern beskrev, vedrørte **menneskehandel**, som også omfattede sexhandel, tvangsarbejde og handel med humane æg, idet sidstnævnte blev udført via visse in vitro-befrugtningsklinikker (IVF). Deltagerne fandt det vanskeligt at yde støtte til ofre uden vidnebeskyttelsesprogrammer, krisecentre og finansiel bistand.

Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter fra de ikkeregeringskontrollerede områder følte, at omfanget af **ytringsfrihed** blev indsnævret, hvilket illustreres af, at nogle personer blev anholdt og tilbageholdt for noget, de havde skrevet på de sociale medier, eller for taler, de havde holdt i tv-programmer. Deltagerne udtrykte også bekymring over desinformation og manglen på mediekendskab, selv om der blev gjort en vis indsats for at tackle sidstnævnte.

Deltagerne udtrykte bekymring over **religionsfriheden** og pegede på en vis aktivisme, der sigtede mod at gøre religion til en del af det sociale liv, og det pres, der blev udøvet på religiøse mindretal.

Deltagerne havde også bemærket en vis tilbagegang inden for **kvinders rettigheder** i et samfund, der blev mere konservativt.

Civilsamfundsorganisationerne nævnte, at de fandt det sværere og sværere at opnå **finansiering** til deres aktiviteter.

Rapport om det virtuelle besøg i Litauen den 15. og 17. december 2021

Seks medlemmer deltog i det virtuelle landebesøg i Litauen. Delegationen mødtes med adskillige repræsentanter for civilsamfundet på den ene side, nærmere bestemt civilsamfundsorganisationer, arbejdsmarkedets parter, medier og retsvæsenets aktører, og de litauiske myndigheder på den anden side. Formålet med denne rapport er at afspejle og gengive civilsamfundets synspunkter pålideligt.

1. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Arbejdsmarkedets parter var enige om, at der var forskel på retsgrundlaget for den **sociale dialog** og praksis. Det blev sagt, at selv om retsgrundlaget var gunstigt, var de offentlige myndigheders vilje til at høre og forhandle med arbejdsmarkedets parter ikke tilstrækkelig. Mange af de organisationer, som deltog i debatten, var en del af trepartsrådet, hvilket gav dem adgang til den politiske beslutningsproces. Efter deres mening var det omfang, som de offentlige myndigheder reelt hørte arbejdsmarkedets parter i, dog ikke tilstrækkeligt.

Det blev bemærket, at både arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne ofte blev informeret (undertiden efterfølgende) i stedet for at blive hørt, og at de ikke havde tilstrækkelig tid til at udarbejde et svar, der ville blive taget i betragtning ved politikernes udarbejdelse. De litauiske myndigheder hævdede dog, at de ikke havde modtaget nogen klager over den sociale dialog, og at antallet af møder endda var steget og intensiveret på alle niveauer som følge af digitaliseringen, der skyldtes covid-19-pandemien. Sidstnævnte blev også påpeget af en repræsentant for arbejdsmarkedets parter. Repræsentanterne for de offentlige myndigheder bemærkede endvidere, at alle lovforslag var offentligt tilgængelige online på parlamentets websted, og at det var muligt at kommentere dem.

Deltagerne anførte, at **strejkeretten** var stadfæstet i Litauens lovgivning, men at retsgrundlaget i praksis gjorde det meget vanskeligt at organisere strejker. Det blev også anført, at fagforeningernes mulighed for at udnytte denne ret var begrænset. Desuden var fagforeningsrepræsentationen meget lav, og kun en meget lille del af arbejdstagerne i den private sektor var organiseret, mens ansatte i den offentlige sektor var underlagt strengere strejkeregler i henhold til arbejdsretten.

Endelig var deltagerne af den opfattelse, at høringerne om **genopretnings- og resiliensfaciliteten** ikke havde været konstruktive. Der havde været for mange deltagere i møderne, meget lidt tid, de fremlagte oplysninger var ofte upræcise, og der havde ikke været mulighed for en reel debat. Desuden var der ikke sørget for kontinuitet i høringerne, og arbejdsmarkedets parter havde ikke adgang til overvågningen af politikernes gennemførelse.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Deltagerne gav udtryk for, at covid-19 var en udfordring for det organiserede civilsamfunds aktiviteter, idet fjernmøder var blevet den eneste mulighed. Det blev dog bemærket, at sådanne fjernmøder gjorde det muligt for en bredere vifte af repræsentanter for civilsamfundet at deltage i de arbejdsgrupper, som ministerierne tilrettelagde. Samtidig var deltagerne i debatten enige om, at møderne ofte blev afholdt med det formål at formidle oplysninger til civilsamfundsorganisationernes repræsentanter i stedet for at skabe en debat og modtage deres feedback. Regeringens embedsmænd stod fast på, at der havde været en lang række konstruktive møder med civilsamfundsorganisationerne under pandemien.

Hvad finansieringen angik, fortalte civilsamfundsorganisationernes repræsentanter, at **manglen på finansiel og menneskelig kapital** var den største hindring for at nå deres mål. Selv om covid-19-pandemien havde haft en positiv indvirkning på statsfinansieringen til ikkestatslige organisationer, manglede der generelt en systematisk tilgang og data for at gøre det lettere for dem at

ansøge om finansieringsmuligheder. Deltagerne glædede sig over, at der under socialministeriet var blevet oprettet en NGO-fond, som havde påbegyndt sine aktiviteter i 2021. En ny lov, der sikrer statsfinansiering til NGO'er, blev vedtaget i 2021, men trådte ikke i kraft, da forfatningsdomstolen vurderede, at der var behov for visse ændringer. Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter var bekymrede over forsinkelserne i finansieringen og den heraf følgende standsning af deres aktiviteter som følge af en ineffektiv politisk beslutningstagning. Et andet negativt aspekt, som deltagerne bemærkede, var, at andelen af midler fra genopretnings- og resiliensfaciliteten, der blev tildelt den offentlige sektor i forhold til aktører i den private sektor, som leverer offentlige tjenester, var uforholdsmæssigt stor, eftersom størstedelen af midlerne primært var rettet mod den offentlige sektor.

Desuden blev det anført, at det regeringsskifte, der fandt sted i efteråret 2021, havde afbrudt samarbejdet mellem civilsamfundsorganisationerne og staten, men at afbrydelsen havde været midlertidig, og at det hurtigt blev genoptaget som sædvanlig. En negativ udvikling, som civilsamfundsorganisationernes repræsentanter bemærkede, var det store antal lovgivningsmæssige forslag og ændringer, der blev forelagt de ministerielle arbejdsgrupper. Det var ofte vanskeligt at følge med i de sideløbende processer, og dette forringede kvaliteten af det input, som civilsamfundsorganisationerne kunne give de politiske beslutningstagere.

Deltagerne reflekterede også over nogle **nylige begrænsninger af forsamlingsfriheden**. F.eks. havde forskellige kommuner afvist anmodninger fra LGBTQ+-samfundet og fra personer, der er imod ægteskab mellem personer af samme køn, om at organisere offentlige møder i september 2021. Førstnævnte fik dog til sidst tilladelse efter en retlig appel. Det blev bemærket, at erklæringen af krisetilstand ved grænsen til Belarus midlertidigt havde begrænset journalisters og NGO'ers adgang til området. Da restriktionerne blev ophævet, havde NGO'erne et vellykket samarbejde med indenrigsministeriet og var i stand til at yde humanitær støtte til migranterne.

En deltager fortalte, at Litauen var vært for ca. 200 **belarusiske civilsamfundsorganisationer**, der ikke ville kunne eksistere i Belarus. At oprette en civilsamfundsorganisation i Litauen som udlænding blev betragtet som en kompliceret proces, der også blev besværliggjort af, at de litauiske banker var tilbageholdende med at yde tjenester til belarusiske statsborgere. Taleren bemærkede endvidere, at de strenge krav om gennemsigtighed, der blev anvendt over for litauiske NGO'er, kunne skade belarusiske organisationer med base i Litauen, da de ofte havde brug for beskyttelse og anonymitet af hensyn til deres medlemmers sikkerhed.

3. **Ytringsfrihed og mediefrihed**

Med hensyn til **ytringsfriheden** i Litauen var deltagerne enige om, at medierne var sikre og uafhængige. Desuden var der mangfoldighed og meningspluralisme, og der var ingen alvorlige problemer på dette område. Navnlig på radio- og TV-området var der en meget stor mangfoldighed af medieforetagender i Litauen (til trods for den høje koncentration af medieejerskab). Det blev dog sagt, at den skrevne presse havde mistet sin styrke i Litauen sammenlignet med mange andre EU-lande, idet der kun var ét dagblad tilbage, og at internettet i øjeblikket var den primære måde at få adgang til medierne på. Markedet for nyhedsportaler på internettet var meget konkurrencepræget, og de fleste journalistiske innovationer fandt sted på dette marked. Det blev anført, at TV var det mest indflydelsesrige og rigeste medie i landet, mens deltagerne opfattede internettet som den mest lettilgængelige kanal, hvor man kunne give udtryk for sin holdning.

Med hensyn til **hade fuld tale** og anstiftelse af had var deltagerne enige om, at det fandt sted på de sociale medier, ikke mindst i kommentarafsnittene, hvor personer navnlig var skydeskive på grund af køn, etnicitet og social status. Journalister blev dog ikke systematisk udsat for hadefuldt tale i Litauen. Det blev endvidere bemærket, at Litauens radio- og TV-kommission havde beføjelse til at forhindre genudsendelsen af programmer fra andre lande på landets område, hvis det blev konstateret, at de

indeholdt hadefuldt tale eller andre krænkelser. Disse afgørelser gjaldt dog kun for genudsendelse af TV-programmer og omfattede ikke internettet.

Mediefriheden blev betragtet som et område, der ikke gav anledning til særlig bekymring, selv om det blev bemærket, at journalister var udsat for visse forsøg på at tilbageholde bestemte oplysninger for dem. I den forbindelse nævnte flere deltagere aspekter af **gennemførelsen af den generelle forordning om databeskyttelse (GDPR)** i Litauen, hvilket havde været en langvarig og kompleks proces. Et aspekt, som deltagerne gjorde opmærksom på, var, at de offentlige myndigheder undertiden brugte gennemførelsen af GDPR som en undskyldning for at tilbageholde oplysninger for journalister, f.eks. under journalistiske undersøgelser.

Gennemførelsen af GDPR blev også nævnt som det område, hvor journalister var nødt til at "kæmpe" mest på grund af den sparsomme retspraksis i landet og visse afgørelser truffet af inspektøren for etik under inspektoratet for journalistisk etik – som er ansvarlig over for det litauiske parlament – der senere blev underkendt af domstolene. Undersøgende journalister havde anfægtet disse afgørelser, da de arbejdede med vigtige spørgsmål af offentlig interesse, og hvis GDPR blev anvendt mod dem som et middel til strategiske retssager mod offentligt engagement (**SLAPP**) for at lukke munden på dem, ville det i meget høj grad krænke ytringsfriheden i landet.

Det blev endvidere bemærket, at journalisterne fulgte **etiske standarder**, og redaktionsudvalgene gjorde en stor indsats for at sikre journalisternes sikkerhed og undgå retsforfølgelse. Det blev også bemærket, at man kunne observere en genopblomstring af journalistik af god kvalitet, idet der aktuelt var fire undersøgende teams, som var aktive i medierne. Det lod dog ikke til, at der var nogen selvreguleringsmekanisme i landet. Desuden blev det nævnt, at der var et stort behov for uddannelse og rådgivning af journalister, navnlig med hensyn til sociale medier. Det blev sagt, at inspektoratet for journalistisk etik sørgede for dette både skriftligt og mundtligt samt gennem uddannelsesseminarer.

Hvad **mediefinansieringen** angik, betragtede de kommercielle medier statsstøtten til den nationale public service-kanal som et problem, da de mente, at denne støtte var større end det samlede beløb til alle de kommercielle TV-udbydere. Medierne havde begrænsede muligheder for at holde øje med, hvordan denne finansiering til den nationale public service-kanal blev anvendt, og hvordan den matchede dens opgave. Hvad de private medier angik, blev det anført, at de kunne modtage finansiering fra mediestøttefonden og forskellige projekter. Finansieringen blev dog ikke betragtet som tilstrækkelig.

Et andet punkt, der blev nævnt med hensyn til finansieringen af public service-kanalen, var, at den betydelige finansiering, den modtog fra statsbudgettet (gennem personlig indkomstskat og de opkrævede punktafgifter), var automatisk, uden at kanalen skulle begrunde sine behov. Derfor var nogle af den opfattelse, at dette fordrejede hele markedet. Med denne kapital i ryggen kunne public service-kanalen desuden tiltrække de bedste og mest erfarne journalister, hvilket også havde indflydelse på den løn, som journalisterne i private medieforetagender fik.

Endelig blev det med hensyn til covid-19-pandemien sagt, at den havde påvirket journalistikkens kvalitet negativt på grund af faldet i mediernes indtægter fra reklamer.

4. **Retten til ikkeforskelsbehandling**

Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter gjorde opmærksom på både negative og positive aspekter på området for ikkeforskelsbehandling i Litauen. Det nationale program for lige muligheder for mænd og kvinder var blevet indstillet i 2021, og det var hensigten at erstatte det med en horisontal gennemførelse af ligestilling mellem kønnene på tværs af strategiske planlægningsinitiativer. En deltager var bekymret for, om den generelle mangel på forståelse af **ligestillingsspørgsmål** ville forhindre fremskridt på dette område. Andre var enige om, at det ville være vanskeligt at overvåge gennemførelsen af ikkediskriminerende strategisk planlægning, navnlig på områder med lange

traditioner for systemisk forskelsbehandling. Det blev endvidere bemærket, at eftersom der ikke var noget særskilt ligestillingsministerium, var det arbejds- og socialministeriet, som tog sig af alle spørgsmål i den forbindelse. Sidstnævnte havde dog ikke kapacitet til at gå i dybden med sager om forskelsbehandling.

Det blev anført, at den ratificerede konvention om rettigheder for personer med handicap (CRPD) siden 2010 havde været medtaget direkte i Litauens lovgivning i overensstemmelse med forfatningen og dermed beskytter rettighederne for personer med handicap. En deltager i debatten mente dog, at det litauiske parlament først var begyndt at gøre en indsats i 2019, f.eks. ved at fjerne udtrykket "uarbejdsdygtig", når der henvises til en person med handicap, og ved at vedtage lovgivning for at styrke rettighederne for børn med handicap.

Det blev understreget, at den gældende litauiske **lov om lige muligheder** indeholdt en udtømmende liste over 14 forbudte grunde til forskelsbehandling. I 2019 blev der indgivet et ændringsforslag til parlamentet med henblik på at udvide listen til at omfatte kønsidentitet, familiemæssig status og sundhedsstatus som yderligere mulige grunde til forskelsbehandling. I forslaget stod der også, at alle statslige institutioner, arbejdsgivere og tjenesteudbydere skulle sikre rimelige tilpasninger for personer med handicap. Det blev dog sagt, at der ikke var sket nogen fremskridt med hensyn til ændringsforslagets vedtagelse.

Hvad angik **Istanbulkonventionen** til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet, udtalte civilsamfundsorganisationernes repræsentanter, at selv om den nuværende regering tilsyneladende ønskede at ratificere den, var initiativet blevet mødt med stor modstand fra den brede offentlighed. Denne offentlige modstand var den største udfordring for at gå i gang med ratificeringsprocessen, og der var ikke tilstrækkelig politisk vilje til at imødegå den.

Desuden var **adgangen til sikker abort** begrænset og ikke sikret i lovgivningen. Det blev bemærket, at Litauens nuværende præsident gik ind for et forbud mod abort, og at kirkens indflydelse på dette spørgsmål også var meget betydelig. Både abort og kønsbaseret vold var stærkt stigmatiserede spørgsmål i det litauiske samfund, hvilket lagde et yderligere pres på kvinderne. Deltagerne bemærkede, at tværgående grupper, f.eks. kvinder med handicap, især var sårbare med hensyn til vold i hjemmet. Parlamentet havde for kort tid siden stillet forslag om en ajourføring af loven om beskyttelse mod vold i hjemmet, som ville fjerne den udtrykkelige henvisning til vold mod kvinder i forbindelse med vold i hjemmet. En repræsentant for arbejds- og socialministeriet hævdede imidlertid, at man med dette lovforslag ville gennemføre de centrale punkter i Istanbulkonventionen.

En deltager mente dog, at handlingsplanerne for perioden 2017-2019 og 2021-2023 til fremme af ikkeforskelsbehandling var utilstrækkelige, eftersom de ikke omfattede en eneste foranstaltning, der specifikt vedrørte **LGBTIQ+-samfundet**. Den gældende lov om lige muligheder omfattede ikke specifikt forskelsbehandling på grund af kønsudtryk eller kønsidentitet, hvilket stillede transpersoner ringere set ud fra et lovgivningsmæssigt synspunkt. Der blev gjort enkelte fremskridt i 2019, hvor transpersoner ikke længere havde forbud mod at udøve visse medicinske og juridiske erhverv. Endvidere nedsatte justitsministeriet i 2021 en arbejdsgruppe, der skulle skabe en lovgivningsmæssig ramme for anerkendelsen og beskyttelsen af transpersoner.

Det blev anført, at der **ikke var noget lovligt kønsneutralt partnerskab** i landet, eftersom den litauiske forfatning definerede ægteskab som værende mellem en mand og en kvinde, og et forslag om partnerskab mellem personer af samme køn blev forkastet af parlamentet i efteråret 2021. En deltager betragtede generelt situationen i Litauen med hensyn til LGBTIQ+-samfundets rettigheder som alvorlig. Repræsentanter for den litauiske regering udtalte, at der ikke var nogen planer om at oprette et program, der specifikt havde til formål at beskytte LGBTIQ+-samfundet, men at hensigten burde medtages horisontalt i alle strategiske planlægningsinitiativer.

En repræsentant for en statsfinansieret organisation, der yder juridisk vejledning til **ofre for forskelsbehandling**, bemærkede, at de fleste af de klager, de havde modtaget i 2021, drejede sig om forskelsbehandling på grund af køn, handicap og alder. Kontoret behandlede ca. 400 forespørgsler sidste år, selv om mange af dem ikke førte til retssager. Ifølge en anden deltager afholdt de ringe konsekvenser for den tiltalte, hvis vedkommende blev dømt skyldig, ofte ofrene fra at anvende retsmidler. Manglende anerkendelse af hadefuld tale og hadforbrydelser i offentligheden og hos myndighederne blev nævnt som en anden faktor, der førte til det relativt lille antal klager.

Civilsamfundsorganisationernes repræsentanter gav udtryk for, at de statslige institutioner ikke var rustet til at håndtere tilstrømningen af **migranter**, hvoraf mange var børn og kvinder, og som sad fast ved grænsen mellem Belarus og Litauen. Disse personers rettigheder blev ikke altid respekteret, og NGO'er og frivillige ydede ofte den bistand, der manglede fra de statslige institutioners side, lige fra varme tæpper om vinteren til juridisk vejledning. Desuden begrænsede erklæringen om krisetilstand i grænseområderne adgangen til området for NGO'er. En regeringsrepræsentant bemærkede, at der kunne indhentes tilladelse til at rejse ind i det område, der var underlagt restriktioner, fra statens grænsepoliti. Det blev også rapporteret, at repræsentanter for statslige institutioner og NGO'er afholdt ugentlige møder for at dele relevante oplysninger og tackle forskellige spørgsmål.

Alle mødedeltagerne var enige om, at den **katolske kirke** havde stor indflydelse på de politiske beslutningstagere, eftersom de uformelt mødtes med højtstående kirkelige repræsentanter for at drøfte alle vigtige spørgsmål. Endvidere var den katolske kirke radikal modstander af Istanbulkonventionen, adgang til sikker abort og loven om partnerskab mellem personer af samme køn, da de progressive katolske stemmer var i mindretal. Samtidig nød den katolske kirke – ud over at modtage direkte finansiering uden pligt til at angive sine indtægter – godt af en lang række undtagelser efter litauisk lovgivning, som ville blive reduceret med vedtagelsen af førnævnte ændring af loven om lige muligheder.

Deltagerne fortalte, at selv om de nogle gange blev inviteret med i arbejdsgrupper, der var nedsat af ministerierne, var de ikke sikret en plads ved bordet. Det var også uklart, hvordan ministerierne fastlagde listen over indbudte. Tit havde de deltagende civilsamfundsorganisationer kun mulighed for at give udtryk for deres holdning til det endelige lovgivningsforslag og ikke for at deltage i udarbejdelsen. En af repræsentanterne mente til gengæld, at de statslige myndigheder uddelegerede en stor del af arbejdet, herunder både oprettelsen og gennemførelsen af støttemekanismer, til civilsamfundsorganisationerne.

Endelig blev det bemærket, at den regering, der blev valgt i efteråret 2020, omfattede flere kvindelige repræsentanter end nogensinde før (halvdelen af ministrene var kvinder). På trods af denne større repræsentation var den kønsbestemte lønforskel ikke blevet mindre i de seneste år.

5. Retsstatsprincippet

De aktører i retsvæsenet, der var til stede under debatten, var mest bekymrede over **udbredelsen af ubegrundet hemmelig overvågning** af privatpersoner foretaget af retshåndhævende myndigheder, f.eks. antikorrupsionsagenturet. Man gjorde opmærksom på et strukturelt problem, nemlig at dommerne udstedte overvågningstilladelser i næsten 100 % af tilfældene, eftersom deres egne karrieremuligheder afhang direkte af de informationsrapporter, som antikorrupsionsagenturet havde fremsendt om deres person til beslutningstagerne, uden at dommerne havde mulighed for at gøre sig bekendt med disse oplysninger. Det kunne betragtes som et indirekte pres, da en dommer næppe ville overveje at træffe en afgørelse, der ville være i strid med antikorrupsionsagenturets interesser.

Da det litauiske advokatsamfund i 2019 anlagde sag i den forbindelse – tilskyndet hertil af den opfattelse, at advokatsamfundets formand og næstformand var under retslig overvågning – nåede sagen frem til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (ECHR). Hændelsen førte til, at den udøvende magt lagde et betydeligt pres på advokatsamfundet, hvilket påvirkede advokatsamfundets

uafhængighed. I 2020 blev der også indgivet en klage til Kommissionen om overtrædelse af EU-retten gennem misbrug af databeskyttelsesdirektivet, men det litauiske advokatsamfund havde endnu ikke modtaget noget svar.

Det blev bemærket, at det litauiske dommerråd ikke havde direkte kontakt til justitsministeriet og ikke var involveret i udarbejdelsen af **retsbudgettet** eller repræsenteret i regeringen. Ifølge en af deltagerne var der dog ingen klare kriterier for, hvordan dette budget blev fastlagt. Deltagerne understregede dommernes alt for lave lønninger, som endnu ikke havde nået det niveau, de lå på før 2008-krisen. Det blev anført, at blandt alle højtstående embedsmænd var dommerne den gruppe, der var mest berørt af krisen, da deres lønninger var steget mindre end andre højtstående embedsmænds. Dette blev anset for at være i strid med princippet om retsvæsenets uafhængighed, og som følge heraf mistede domstolene kvalificerede advokater til den private sektor.

Deltagerne gav også udtryk for bekymring med hensyn til proceduren for **udvælgelse af dommere**. Selv om den særlige kommission til udvælgelse af dommere stillede en rangliste over kandidater til rådighed for republikkens præsident, havde præsidenten uindskrænket beføjelse til at vælge en hvilken som helst kandidat fra listen uden pligt til at fremlægge væsentlige argumenter. Retsvæsenets aktører påpegede også de uklare regler om midlertidige overførsler af dommere fra den ene domstol til den anden uden deres samtykke. Domstolsrådet havde ret til midlertidigt at overføre en dommer til en domstol for at sikre, at domstolen fungerede korrekt, men der var ingen klare juridiske kriterier for valget af den dommer, der skulle forflyttes. I den sammenhæng blev det understreget, at domstolene i Litauen manglede ca. 20 % af de dommere, der var behov for, og at dommernes arbejdsbyrde derfor ofte var for høj, hvilket enten førte til længere sagsbehandlingstider eller ringere kvalitet af afgørelserne.

Desuden blev der udtrykt bekymring over, at nogle større domstole ikke havde fuld kapacitet på grund af konflikter mellem de politiske kræfter. Litauens højesteret havde ikke haft en præsident siden 2019, og der var også sæder i forfatningsdomstolen, som ikke var besat. Dette forlængede retsprocessen, påvirkede afgørelsernes kvalitet og kompromitterede domstolenes omdømme.

Med hensyn til korruption blev det nævnt, at der var indført ændringer for at skabe ugunstige betingelser for **korruption** på det retlige område. Processen til udpegning af dommere til sager var f.eks. blevet computerstyret, og systemet var forbundet til databasen med erklærede interessekonflikter. Nogle deltagere gav dog udtryk for, at antikorrupsionsagenturet ikke var den mest effektive kanal til at løse problemet, eftersom der manglede gennemsigtighed i dets egne foranstaltninger. Der burde snarere sørges for strengere retlige rammer og en forbedring af dommernes økonomiske uafhængighed.

Hvad angik reaktionen på **covid-19-pandemien**, var der enighed om, at den havde haft indvirkning på menneskerettighederne, f.eks. i form af en begrænsning af den frie bevægelighed, men det var først nu, at regeringen bad domstolene om at vurdere, hvorvidt disse restriktioner var i overensstemmelse med forfatningen. Det blev dog bemærket, at lignende spørgsmål også havde været fremherskende før pandemien, idet parlamentet ofte vedtog bestemmelser med en "hasteprocedure", som ikke gav domstolene eller civilsamfundet tid til at deltage i den politiske beslutningsproces. Det blev imidlertid understreget, at pandemien havde forværret lovgivningsprocessen i Litauen og skiftet magtbalancen fra den lovgivende til den udøvende side.

JUSTITSMINISTERIET

Justitsministeriet

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet

Dato: 4. marts 2021

Kontor: Divisionen for forfatningsret og menneskerettigheder

Kontaktperson: Karen Fowler Lund

Vores ref.: 2020-301/21-0001

Dok.: 1861661

Observationer fra den danske regering vedrørende udkastet til rapport fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet om dens virtuelle besøg i Danmark den 21.-22. december 2020.

Den danske regering vil gerne takke gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for de konstruktive diskussioner den 22. december 2020 og ønsker at tilføje yderligere kommentarer til det efterfølgende udkast til "Rapport om det virtuelle besøg i Danmark den 21.-22. december 2020" i følgende afsnit.

Den danske regering mener, at retsstatsprincippet og grundlæggende rettigheder er vigtige grundprincipper i et demokratisk samfund, og støtter derfor arbejdet i gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet og dens indsats for at fremme respekten for disse værdier i EU-medlemsstaterne.

1. Grundlæggende rettigheder til arbejdsmarkedets parter

Vedrørende *social dumping* bør det nævnes, at regeringen har taget en lang række skridt til at bekæmpe social dumping. Med finansloven 2020 har regeringen øget det samlede bidrag til bekæmpelsen af social dumping med yderligere 245 mio. DKK. Bidraget vil blive forhøjet over de næste tre år til det højeste niveau nogensinde. En stor del af pengene går til den fælles regeringsindsats, som gennemføres i samarbejde med Arbejdsmiljøstyrelsen, skattemyndighederne og

Slotsholmsgade 10

politiet.

DK – 1216
København K

Regeringen har etableret en ny statslig kontrolmyndighed til at kontrollere arbejdsmarkedsbestemmelserne ved at sikre, at private leverandører og deres underleverandører, som udfører arbejde for staten, tilbyder ordentlige løn- og arbejdsvilkår i alle dele af de store byggeprojekter i Danmark.

Tlf.: +45 7226 8400
Fax: +45 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Herudover har regeringen strammet kravene til danske og udenlandske chauffører for at forhindre løndumping på vejene. Alle chauffører, som kører cabotage i Danmark, skal have en løn, der svarer til den mest repræsentative i vejtransportbranchen.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Grundet covid-19-restriktionerne er der indført visse begrænsninger af forenings- og forsamlingsfriheden. Som anført under mødet er disse restriktioner rimelige i forhold til formålet og inden for rammerne af Grundloven og den europæiske menneskerettighedskonvention. Regeringen ønsker at tilføje, at en lang række forsamlinger, arrangementer, aktiviteter osv. dog er undtaget fra forbuddet. Dekretet gælder således f.eks. ikke for Folketinget, domstolene eller politiske forsamlinger, arrangementer og aktiviteter osv.

Udkastet til rapporten nævner endvidere et nyt lovforslag om "*Tryghed for alle danskere*". Formålet med dette lovforslag er bl.a. at give politiet mulighed for at udstede generelle forbud mod at opholde sig på specifikke steder, hvortil der er offentlig adgang, hvis en gruppe af mennesker udviser en adfærd, som kan skabe utryghed for beboere og forbipasserende i området. Dermed får politiet et nyt værktøj til at sætte effektivt ind mod grupper af mennesker, der skaber utryghed i et område.

Med hensyn til *terrorbekæmpelseslovgivningen* kan det nævnes, at der er blevet iværksat betydelige terrorbekæmpelsesinitiativer i de senere år siden terrorangrebet i København i 2015. De seneste initiativer har haft fokus på fremmedkrigere og bekæmpelse af finansiering af terrorisme. Der pågår i øjeblikket en revision af lovgivningen vedrørende den danske sikkerheds- og efterretningstjeneste (PET) med deltagelse af uafhængige eksperter og relevante NGO'er.

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

Med hensyn til bekymringen vedrørende den *demokratiske tone* i Danmark vil regeringen gerne tilføje konklusionerne fremhævet af ytringsfrihedskommissionen. Kommissionen blev nedsat i 2017 med bl.a. den opgave at beskrive og drage konklusioner om de generelle rammer og vilkår for

ytringsfriheden i Danmark. I 2020 nåede kommissionen til den overordnede konklusion, at ytringsfriheden er godt beskyttet i Danmark. Ytringsfriheden bliver dog udfordret på visse områder såsom situationer, hvor mennesker gennem chikane, tvang eller terror forsøger at forhindre andre i at deltage i den offentlige debat. Dette skal der gribes ind over for. Regeringen vil inkludere kommissionens observationer og anbefalinger i sit videre politiske arbejde på dette område.

Regeringen arbejder i øjeblikket på at gennemføre EU's whistleblowerdirektiv i den nationale lovgivning. Lovforslaget herom forventes behandlet i Folketinget i foråret 2021. Direktivets materielle anvendelsesområde er begrænset til brud på specifikke områder af EU-lovgivningen. For at sikre et fyldestgørende og sammenhængende retsgrundlag for beskyttelse af whistleblowere i den nationale lovgivning foreslås det at udvide det materielle anvendelsesområde af lovforslaget om gennemførelse i national lovgivning til bl.a. at omfatte alvorlige brud på den nationale lovgivning og EU-lovgivningen.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Forskelsbehandling af enhver art er uacceptabel, og Danmark ønsker at sikre lige behandling af alle samfundsgrupper. Loven om forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap forbyder forskelsbehandling i alle dele af samfundet uden for arbejdsmarkedet på grund af handicap. Loven giver mulighed for at indgive klage over direkte eller indirekte forskelsbehandling til Ligebehandlingsnævnet. Nævnet kan tilkende godtgørelse og erklære afskedigelser ugyldige.

Den 1. januar 2021 trådte en ændring til denne lov i kraft. Ændringen understregede skolernes og daginstitutionernes ansvar for at stille rimelige lokaleforhold til rådighed for børn og unge mennesker. Med denne ændring vil Ligebehandlingsnævnet få beføjelse til at vurdere klager vedrørende mangel på rimelige lokaleforhold og tilkende godtgørelse, hvis klagen er berettiget.

Med hensyn til det nævnte *paradigmeskifte* i rapportudkastet ønsker regeringen at anføre, at den (tidligere) danske regering som følge af flygtningekrisen, særligt situationen i Syrien, indførte en ny form for midlertidig beskyttelsesstatus, der kan anvendes i sager, hvor forpligtelsen til at yde (subsidiær) beskyttelse i henhold til internationale konventioner er baseret på en særlig alvorlig situation i et tredjeland, hvor der er risiko for tilfældig vold og angreb mod civile.

I 2015 blev det indført som betingelse for familiesammenføring med udlændinge med midlertidig beskyttelsesstatus, at den midlertidige beskyttelsesstatus var blevet forlænget efter et år. I 2016 blev betingelsen ændret til, at familiemedlemmet i Danmark skal have haft midlertidig beskyttelsesstatus i tre år.

Betingelsen gælder ikke for familiemedlemmer, som er konventionsflygtninge, eller som nyder subsidieret beskyttelse på grund af personlig forfølgelse. Forlængelsen fraviges i alle tilfælde, hvor dette kræves i henhold til Danmarks internationale forpligtelser.

Med hensyn til henvisningen til "smykkeloven", som refererer til beslaglæggelsen af værdifulde ejendele fra asyløgere, gælder, at det kun er pengebeløb, der overstiger 10.000 DKK pr. person, og genstande af en værdi, der overstiger 10.000 DKK, der vil blive beslaglagt. Dog beslaglægges personlige ejendele med en særlig affektionsværdi såsom vielsesringe, forlovelsesringe osv. ikke.

For så vidt angår situationen i *udrejsecentre* fastholder regeringen, at udenlandske statsborgere uden juridisk ret til at blive i Danmark skal forlade landet så hurtigt som muligt. Hjemsendelsesindsatsen prioriteres derfor højt af regeringen. Regeringen ønsker at gøre det klart, at når en asylansøgning er blevet afvist, er asylansøgeren forpligtet til at forlade landet i overensstemmelse med beslutningen om hjemsendelse. Hvis han eller hun ikke forlader landet frivilligt, vil vedkommende blive anbragt i et udrejsecenter, og hjemsendelsen vil blive gennemført med tvang, hvis nødvendigt.

Et af formålene med administrativ frihedsberøvelse kan være at motivere afviste asyløgere, som nægter at samarbejde med de danske myndigheder, til at rejse hjem. Som hovedregel kan en asylansøger afslutte en administrativ frihedsberøvelse ved at samarbejde med myndighederne. Lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse kan prøves ved en domstol, som skal vurdere lovligheden og proportionaliteten af frihedsberøvelsen.

For så vidt angår henvisningen til Europarådets CPT-rapport ønsker regeringen at slå fast, at internationale rapporter såsom nævnte rapport altid vil tages behørigt i betragtning.

I relation til handlingsplanen om boliginitiativer med henblik på at modvirke parallelsamfund, som blev vedtaget i 2018, kan det nævnes, at det overordnede mål med handlingsplanen er at skabe åbne, ikkeisolerede boligområder med boliger for befolkningsgrupper med blandet indkomst, der afspejler det omgivende samfund og tilbyder et bedre miljø med mulighed for en positiv social udvikling. Målet er at sikre, at alle mennesker i Danmark, uanset baggrund og fødested, vil vokse op med de samme muligheder i livet.

Som svar på den rejste anbefaling om, at Danmark bør arbejde på en national handlingsplan mod antisemitisme, kan regeringen informere gruppen om

grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet om, at arbejdet på en national handlingsplan mod antisemitisme er påbegyndt. Handlingsplanen vil bl.a. fokusere på information om livet som jøde og undervisning i holocaust for at modvirke fordomme over for jøder. Handlingsplanen forventes lanceret i 2021.

Endelig fremlagde regeringen i august 2020 10 lovgivningsinitiativer med henblik på en bedre beskyttelse af LGBTI-personers rettigheder i Danmark. De foreslåede ændringer vil udtrykkeligt forbyde forskelsbehandling på baggrund af seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika både på og uden for arbejdsmarkedet. Retten til at opnå godtgørelse gennem Ligebehandlingsnævnet vil følge i overensstemmelse hermed. Ændringerne forventes af blive forelagt Folketinget i efteråret 2021.

Regeringen bemærker, at Danmark følger de internationale standarder og procedurer for så vidt angår sundhedspleje for transkønnede personer. Med hensyn til interkønnede personer anfører Danmark, at kirurgi baseret på kosmetiske indikationer er ulovlig for børn under 18 år. Kirurgi udføres kun baseret på medicinske indikationer og efter grundig lægelig vurdering af specialister, som er eksperter på området, og med en tværfaglig tilgang, og udføres aldrig alene med henblik på at beslutte et barns køn eller af kønsnormaliseringsårsager. Sundhedspersonalet modtager løbende efteruddannelse, og retningslinjerne for behandling af interkønnede personer tages løbende op til revision.

5. Retsstatsprincippet

Afsnittet om retsstatsprincippet i udkastet til rapport nævner udfordringen i relation til at sikre adgang til juridisk bistand og retfærdighed. Med hensyn til dette emne skal det bemærkes, at et udvalg er blevet oprettet for at revidere de nuværende bestemmelser med hensyn til juridisk bistand. Udvalget har endvidere fået til opgave at fremlægge anbefalinger til, hvordan den nuværende lovgivning kan forbedres. Udvalget forventes at afslutte sin revision inden sommeren 2022.

Deltagerne nævnte også en tendens til mere og mere overvågning i det offentlige rum og til datalagring i strid med europæiske standarder. Med hensyn til problemet med datalagring bemærker regeringen, at den forventer at fremlægge et nyt lovforslag vedrørende datalagring for Folketinget i oktober 2021 på baggrund af den seneste tids afgørelser fra EU-Domstolen og særligt afgørelserne af 6. oktober 2020.

Regeringen vil gerne endnu en gang takke gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for dens besøg i Danmark den 22. december

2020 og stiller sig til rådighed i tilfælde af opfølgende spørgsmål på baggrund af disse yderligere observationer.

Med venlig hilsen

Anders Sparholt Jørgensen

Berlin, den 7. juli 2021

Bemærkninger fra de tyske myndigheder til rapporten fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet om dens virtuelle besøg i Tyskland den 21.-22. april 2021

Tyskland lægger særlig vægt på respekten for Den Europæiske Unions grundlæggende værdier. Retsstatsprincippet er som en af de grundlæggende værdier, der er omhandlet i artikel 2 i TEU, en forudsætning for beskyttelsen af alle andre grundlæggende værdier og for, at EU kan fungere som et regelbaseret system. Vi er fast besluttet på at videreudvikle EU's instrumenter til styrkelse af retsstatsprincippet.

Under det tyske formandskab for Rådet etablerede vi på grundlag af Kommissionens nye årsrapport om retsstatssituationen i EU en dialog om retsstatsprincippet i Rådet, som med succes blev videreført under det portugisiske rådsformandskab. Vi glæder os også over, at der med den konditionalitetsmekanisme, der blev indført i EU-budgettet under det tyske formandskab for Rådet, er blevet indført endnu et instrument, der i fremtiden under visse omstændigheder kan sanktionere overtrædelser af retsstatsprincippet.

Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Foreningsfriheden og retten til kollektive forhandlinger og strejkeretten er fuldt ud sikret i Tyskland. Arbejdsmarkedets parter beskriver de retlige rammer for den frie forhandlingsret som gode. Denne opfattelse deles af forbundsregeringen. For så vidt arbejdsmarkedets parter har påpeget praktiske vanskeligheder såsom forskelle mellem øst og vest, det forhold, at størstedelen af de store virksomheder er beliggende i de gamle delstater, de forskellige arbejdsløsheds- og lønniveauer i de respektive regioner og den lavere kollektive overenskomstdækning i små virksomheder, er der navnlig tale om spørgsmål om økonomisk magt og strukturelle økonomiske forskelle i de respektive regioner, som forbundsregeringen kun har begrænset indflydelse på. Da udformningen af de økonomiske vilkår og arbejdsvilkårene først og fremmest påhviler overenskomstparterne, som udfører denne opgave selvstændigt og i princippet uden statslig indflydelse, er forbundsregeringen også bekymret over den faldende dækning af kollektive overenskomstforhandlinger. Forbundsregeringen har således truffet støtteforanstaltninger såsom i sidste valgperiode som f.eks. loven om styrket fri forhandlingsret, som gør det muligt at lette udvidelsen af kollektive overenskomster og derved øge rækkevidden for de kollektive overenskomsters virkning.

Der er en stærk social dialog i Tyskland. Arbejdsmarkedets parter inddrages og høres som udgangspunkt på et tidligt tidspunkt i lovgivningsarbejdet. Når en på det tidspunkt mindre intensiv eller muligvis endog manglende involvering i lovgivnings- og reguleringsprocedurer under covid-19-pandemien blev kritiseret, skyldtes dette, at individuelle foranstaltninger var særligt presserende, og at der til tider måtte reageres under ekstremt tidspres på en af de alvorligste kriser siden grundlæggelsen af Forbundsrepublikken. Dette er imidlertid ikke en afvigelse fra en veletableret social dialog.

Med hensyn til grænselukningerne mod Tjekkiet og Polen påpeger delstatsregeringen i Sachsen, at beskyttelsen af borgernes sundhed var en topprioritet i forbindelse med de foranstaltninger, der blev truffet af regeringerne. Det var bydende nødvendigt hurtigt at vedtage og gennemføre bestemmelser for at inddæmme pandemien. For at mindske byrden for virksomheder og arbejdstagere som følge af lukningen af grænsen mellem Sachsen og Tjekkiet og Sachsen og Polen, der skulle begrænse spredningen af smitte, har delstatsregeringen i Sachsen oprettet et støtteprogram, der skal hjælpe

pendlere med at betale udgifter til overnatning og ekstraomkostninger til obligatoriske coronavirustests.

Forsamlings- og foreningsfrihed

Forbundsregeringen understreger regelmæssigt betydningen af civilsamfundet, aktivt medborgerskab og frivilligt arbejde; i koalitionsaftalen er det flere steder tydeligt fastlagt, at disse områder skal fremmes og styrkes; kampagner fra forbundsministeriet for indenrigsanliggender, byggeri og samfund samt talrige erklæringer fra ministrene fremhæver og hylder regelmæssigt dette.

Lige som det i rapporten beklages, at der mangler bestemmelser om inddragelse af civilsamfundsorganisationer i debatten om menneskerettigheder og generelt begrænset spillerum for deres deltagelse i den politiske beslutningstagning, skal det bemærkes, at det tyske institut for menneskerettigheder (Deutsche Institut für Menschenrechte e.V.) i henhold til paragraf 2, stk. 5, i loven om det tyske menneskerettighedsinstituts juridiske status og opgaver forelægger den tyske Forbundsdag en årlig rapport om institutionens arbejde og om udviklingen i menneskerettighedssituationen i Tyskland, som den tyske Forbundsdag er forpligtet til at kommentere. Desuden er civilsamfundet i princippet involveret i lovgivningsprocessen. Det har mulighed for at fremsætte bemærkninger til lovforslag fra forbundsregeringen, navnlig i forbindelse med delstaternes og sammenslutningernes deltagelse. Repræsentanter for civilsamfundsorganisationer indbydes også til eksperthøringer i den tyske Forbundsdag.

Med hensyn til den lovgivningsmæssige ændring af Bayerns lov om politiopgaver fra 2018 skal det bemærkes, at den korrekte lovgivningsprocedure blev fulgt, inden den blev vedtaget af Bayerns parlament som en lovgivningsmæssig retsakt. De regler, der regulerer lovgivningsproceduren, indeholder ligeledes bestemmelser om forudgående deltagelse af foreninger, fagforeninger og andre faglige sammenslutninger, hvilket også er blevet gennemført i den foreliggende sag. Ud over denne høring blev der afholdt en eksperthøring i Bayerns parlament i forbindelse med det pågældende lovforslag, hvor repræsentanter for juridisk videnskab og retspraksis afgav udtalelse om lovforslaget. Påstanden om, at civilsamfundet ikke var involveret i lovgivningsprocessen, modsiges derfor.

Der er i Bayern ikke tale om forskelsbehandling fra politiets side som følge af spørgsmålet om forsamlings- og foreningsfrihed. Politiets sikkerhedsforanstaltninger og i denne forbindelse også efterretninger før, under og efter en forsamling træffes altid på grundlag af en individuel politimæssig trusselvurdering. Dette omfatter navnlig resultater af efterretninger fra offentligt tilgængelige kilder (Open Source Intelligence, OSINT Intelligence, f.eks. offentlige opfordringer til voldelige handlinger), forstyrrelser ved tidligere forsamlings- og foreningsaktiviteter eller lignende forsamlings- og foreningsaktiviteter og den seneste udvikling i situationen eller stemningen på selve forsamlingsdagen.

Hvis det i forbindelse med politiets trusselvurdering konstateres, at der er stor sandsynlighed for voldelige uroligheder eller andre uroligheder af væsentlig betydning for den offentlige sikkerhed før, under eller efter en forsamling, skal politiforanstaltningerne til forebyggelse af sådanne trusler styrkes tilsvarende. Der gennemføres imidlertid aldrig uberettiget politimæssig "overvågning" af forsamlings- og foreningsaktiviteter, navnlig ikke ved hjælp af tekniske midler. Vi deler derfor ikke de bekymringer, der er givet udtryk for med hensyn til den mindre gunstige behandling af forsamlings- og foreningsaktiviteter på den politiske venstrefløj.

Ytringsfrihed og mediefrihed

Tyskland fordømmer enhver form for trusler, angreb og chikane mod journalister. Vi tager sådanne begivenheder meget alvorligt og tilstræber konsekvent retsforfølgelse. Fri og uhindret rapportering er en afgørende forudsætning for et levende demokrati og for individuel og offentlig meningsdannelse. Retten til fri journalistisk rapportering skal derfor altid sikres. Dette gælder også i forbindelse med demonstrationer. Vi kan ikke acceptere, at Journalister uden Grænser kun klassificerer Tyskland som "tilfredsstillende" i det internationale pressefrihedsindeks. Uafhængige journalister må ikke intimideres eller tvinges til tavshed. Vi vil derfor fortsat være opmærksomme på, om love og retspraksis sikrer tilstrækkelig beskyttelse for uafhængig rapportering. På denne baggrund har forbundsregeringen lanceret en lovgivningspakke, der bl.a. kriminaliserer udbredelsen af såkaldte fjendelister, således at personoplysninger såsom private adresser fremover ikke længere gøres tilgængelige online med henblik på intimidering og trusler¹⁴.

Forbundsregeringen har endvidere anført, at adgangen til oplysninger er retligt sikret i Tyskland. Loven om informationsfrihed (IFG) giver alle en ubetinget ret til adgang til officielle oplysninger over for forbundsmyndighederne. Tilsvarende lovbestemmelser findes i delstaterne. Ifølge retspraksis fra Bundesverwaltungsgericht (forbundsdomstol i forvaltningsretlige sager) fremgår retten til information i pressen desuden direkte af forfatningens artikel 5, stk. 1, andet punktum.

Retten til ikkeforskelsbehandling

Rapportens konklusion om, at delstaten Sachsens handlingsplan for accept af mangfoldigheden af livsmønstre ikke er blevet gennemført fuldt ud og delvist er mislykkedes, er ubegrundet. Delstatens handlingsplan er stadig ved at blive gennemført, og der er tale om en løbende proces. Uanset dette har transseksuelle naturligvis adgang til det tyske sundhedssystem. Med hensyn til målet i handlingsplanen om at forbedre ikkediskriminerende sundhedspleje for transpersoner og interkønnede i Sachsen er der allerede som et første skridt blevet afholdt en workshop med repræsentanter for samfundet for at kortlægge behovet for handling. Efterfølgende fandt der en drøftelse sted med Sachsens lægeforening og med organisationen Queeres Netzwerk Sachsen om bl.a. uddannelse af sundhedspersonale på området. Foranstaltningerne skal videreføres. Delstatens handlingsplan omfatter også målet om bevidstgørelse af politiet, retsvæsenet, delstatens forebyggelsesråd og offerrådgivningen i forbindelse med spørgsmålet om hadmotiveret vold mod LGBTIQ, som der også løbende træffes foranstaltninger imod. Dette omfatter bevidstgørelse af fremtidens politifolk i forbindelse med uddannelse.

Med hensyn til nogle interessenters kritik af aldersgrænser eller højere bidrag for visse tjenester, der leveres til ældre, navnlig for visse forsikrings-, leje- og låneaftaler, skal følgende bemærkes: Den tyske lovgivning om forsikringsaftaler indeholder ingen begrænsninger, hvad angår forsikringstagerens alder. Paragraf 19 i Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (den almindelige ligebehandlingslov, herefter "AGG") forbyder forskelsbehandling på grund af bl.a. alder. Paragraf 20 tillader forskelsbehandling på grund af alder, hvis den er baseret på anerkendte principper for risikobaserede beregninger, navnlig på grundlag af en forsikringsmæssig risikovurdering på baggrund af statistiske undersøgelser. I praksis kan dette føre til, at der tages hensyn til alder, f.eks. i forbindelse med fastsættelse af præmien. Inden for motorkøretøjsforsikring kan præmier for ældre, men også meget unge bilister f.eks. være højere end for andre forsikringstagere, hvis disse forsikringstagere ifølge statistiske opgørelser forårsager flere ulykker end gennemsnittet. I princippet kan man ikke gøre krav på at kunne indgå en forsikringsaftale. For så vidt angår motorkøretøjsforsikring og privat

¹⁴ Forbundsdagen vedtog loven den 24. juni 2021.

sygeforsikring er der dog en forpligtelse til at indgå en aftale om grundlæggende dækning. Man kan altså stille krav om indgåelse af en aftale, og det gælder også ældre forsikringstagere. Desuden indeholder tysk lovgivning ingen begrænsninger vedrørende låntagning eller leje for ældre. Tværtimod fremgår det udtrykkeligt, at alder ikke udgør en hindring for låntagning. Som det er tilfældet på forsikringsområdet, kan man imidlertid ikke gøre krav på at indgå en aftale i forbindelse med lån og udlejning.

Forbundsregeringen anser kampen mod racisme, herunder sintifjendtlighed, for at være en vigtig politisk prioritet (f.eks. den seneste endelige rapport og kataloget over foranstaltninger fra regeringens udvalg mod højreekstremisme/racisme, regeringens afgørelse af 12. maj 2021). Den effektive bekæmpelse af sintifjendtlighed er også en del af den brede høringsproces (på forbunds- og delstatsniveau med inddragelse af civilsamfundet) om den nationale gennemførelse af den nye EU-strategiramme for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse frem til 2030.

Forbundsregeringen ønsker, at kvinder og mænd inddrages på lige fod i parlamenter på alle niveauer. Med henblik på at øge kvinders repræsentation i politik omfatter koalitionsaftalen for den 19. valgperiode mandatet til at gøre Helene Weber-kollegiet og Helene Weber-prisen permanent. Dette mandat er i den 19. valgperiode bl.a. blevet opfyldt gennem mentorordninger og programmer for styrkelse af kvinders indflydelse og status inden for kollegiets rammer samt gennem tildelingen af Helene Weber-prisen i 2020, som gik til fremtrædende lokale kvindelige politikere. Fra juni 2021 til december 2024 vil forbundsregeringen også støtte handlingsprogrammet "Die Zukunft vor Ort – Kommunalpolitik gemeinsam gestalten" fra EAF Berlin og det tyske Landfrauenverband med ca. 1,7. mio. EUR med henblik på at overvinde den vedvarende underrepræsentation af kvinder i kommunale repræsentationer (kommunal-, by- og distriktsråd) og på borgmesterposter. Programmet kombinerer regionale aktiviteter og handlingsalliancer med landsdækkende outreachaktiviteter med henblik på mobilisering og netværk.

Retsstatsprincippet

Det skal indledningsvis bemærkes, at udtalelserne i rapporten om retsstatssituationen er meget upræcise og generelle. Der gives derfor en mere detaljeret redegørelse for de enkelte punkter nedenfor:

Udtalelsen om, at domstolenes og dommernes uafhængighed er sikret, men at deres struktur fastlægges af det kompetente ministerium, er tvetydig. Den fejlagtige opfattelse af den udøvende magts indflydelse på domstolenes "struktur" skal imødegås. "Strukturelle afgørelser" er i det væsentlige begrænset til placering, stillinger og generelle administrative ressourcer, mens retsin terne forløb (navnlig fordeling af sager) i vid udstrækning udelukkende styres af dommerkontoret.

I forbindelse med bemærkningen om, at udvælgelsen, udnævnelsen og forfremmelsen af dommere i nogle delstater udelukkende foretages af de kompetente justitsministerier, nævnes det ikke, at de respektive ministre til gengæld er ansvarlige over for parlamentet, hvilket på demokratisk vis legitimerer udvælgelsen. Den bayerske lov om dommere og offentlige anklagere fastsætter omfattende deltagelsesrettigheder for personalerepræsentative organer, der vælges af dommere og anklagere. I Sachsen er kravene til udnævnelse og forfremmelse af dommere fastsat i grundloven og bestemmelserne i Sachsens retsplejelov. Dette besluttet af Sachsens justitsministerium på grundlag af disse bestemmelser og, for så vidt angår forfremmelser, på grundlag af vurderingen af kandidaterne.

Dette er i overensstemmelse med praksis i mange delstater. I Sachsen deltager delstatsregeringen kun ved besættelsen af stillingerne som præsident for en højesteret og rigsadvokat.

Formuleringen "anklagere er statsansatte/embedsmænd i justitsministerierne" afspejler ikke deres særlige stilling i Tyskland. Det er korrekt, at offentlige anklagere enten er ansat af en delstat eller af forbundsregeringen. Deres udnævnelse og forfremmelse er imidlertid generelt baseret på de samme kriterier som dem, der gælder for dommere. Der er også mange paralleller i reglerne om afskedigelse. Desuden skal offentlige anklagere – ligesom dommere – i første omgang fungere som dommere på prøve. Desuden er anklagere en del af den udøvende magt, der er underlagt parlamentarisk kontrol. Princippet om demokrati går hånd i hånd med anklagernes forpligtelse til at følge instrukser fra justitsministerierne. Retten til at give instrukser er imidlertid begrænset ved lov. Navnlig skal instrukserne være fri for betragtninger, der ikke har noget med sagen at gøre. I henhold til denne bestemmelse kan en egentlig afgørelse fra en anklagemyndighed ikke erstattes af en afgørelse truffet af en justitsminister, der er baseret på rent politiske hensyn, der ikke har nogen forbindelse med sagen.

Retsstatspagten bidrager til retsvæsenets effektivitet og modstandsdygtighed i Tyskland. Bayern har allerede overskredet sine forpligtelser i henhold til retsstatspagten ved at oprette og besætte 322,75 nye stillinger til dommere og anklagere. Desuden vil der i Bayern ved udgangen af 2021 på tværs af ministerier og myndigheder siden 2017 være blevet oprettet 315,71 stillinger, der ikke omfatter dommere og anklagere. Det bayerske retsvæsens aldersstruktur er sund. På trods af at babyboomer-generationen snart går på pension, må det med henblik på den vellykkede ansættelse af et stort antal nye medarbejdere i retsvæsenet og anklagemyndigheden i de seneste år forventes, at der fortsat vil være tilstrækkeligt med kandidater til rådighed i fremtiden. På denne baggrund er der ingen frygt for, at der kan opstå personalemangel.

Sachsens retssystem står over for store udfordringer i de kommende år som følge af en betydelig stigning i antallet af pensioneringer, herunder på dommerområdet. Denne tendens er imidlertid blevet vendt i en årrække med øget rekruttering. En anden udfordring, der nævnes i rapporten, er, at dommere udsættes for stadig flere trusler eller fornærmelser fra sagens parter eller tredjeparter i forbindelse med deres arbejde. Det er ubestridt, at der ikke er nogen trusler fra statens side. For at støtte dommere i forbindelse med de stadigt voksende faglige udfordringer blev der sidste år oprettet et tilsynstilbud i justitsministeriet som supplement til den mangeårige ydelse af juridisk konfliktrådgivning.

Observationer fra den irske regering vedrørende udkastet til rapport fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet om dens virtuelle besøg i Irland den 28.-29. juni 2021.

Irland vil gerne takke Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs (EØSU) gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for dens virtuelle besøg i juni 2021.

Irland er fortsat fast besluttet på at bevare og fremme retsstatsprincippet i hele EU og hilste muligheden for at deltage i denne proces velkommen.

Vi anerkender det vigtige bidrag, som gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet spiller med hensyn til at fremme respekten for EU's grundlæggende værdier.

1. Brexit og grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Protokollen om Irland/Nordirland, som er en integrerende del af udtrædelsesaftalen mellem EU og Det Forenede Kongerige, beskytter langfredagsaftalen, nord-syd-samarbejdet og øens samlede økonomi. Den undgår at skabe en hård grænse på øen Irland, samtidig med at integriteten af EU's indre marked og Irlands plads i det bevares. Den indeholder bl.a. forpligtelser til at sikre, at rettigheder, garantier og lige muligheder ikke forringes som fastsat i langfredagsaftalen, og bekræfter, at irske statsborgere i Nordirland fortsat vil nyde godt af deres rettigheder som EU-borgere.

Selv om protokollen blev udformet og vedtaget af EU og Det Forenede Kongerige for at minimere de uundgåelige forstyrrelser som følge af brexit på øen Irland, er der sket betydelige og permanente ændringer som følge af Det Forenede Kongeriges beslutning om at forlade EU. Den irske regering er klar over, at Det Forenede Kongeriges udtræden af EU som beskrevet i EØSU's rapport har givet anledning til bekymring hos nogle mennesker, der bor og arbejder i Nordirland, for, hvad det kan betyde for deres rettigheder.

Den irske regering er også bevidst om, at mange menneskers hverdag på øen foregår på tværs af grænsen, idet tusindvis af personer hver dag krydser grænsen for at arbejde, studere, handle og socialisere. Den fortsatte beskyttelse af denne levevis har været en prioritet i hele brexitprocessen. Øens samlede økonomi, som skaffer mange menneskers på øen Irland deres levebrød, er særligt vigtig i denne henseende. Den irske regering samarbejder også konsekvent med interessenter, herunder virksomheder og civilsamfundet, på begge sider af grænsen, herunder vedrørende udfordringerne i forbindelse med brexit.

Det fælles rejseområde, som anerkendes i protokollen, sikrer, at irske og britiske statsborgere, der bor og arbejder hvor som helst på øen Irland (eller mellem Irland og Storbritannien), herunder som grænsearbejdere, ikke behøver at træffe foranstaltninger for fortsat at kunne arbejde og/eller opholde sig i nogen af jurisdiktionerne. Fra den 1. januar 2021 indførte Det Forenede Kongerige ændringer for grænsearbejdere (og andre arbejdstagere), som ikke er irske eller britiske. De irske myndigheder har i vid udstrækning samarbejdet med de britiske myndigheder i denne henseende og har stillet omfattende oplysninger om de nye britiske krav til rådighed på gov.ie.

Med hensyn til bekymringen for, at Det Forenede Kongeriges udtræden af EU kan føre til forskelle mellem arbejdstagernes rettigheder i henholdsvis Irland og Nordirland, skal det bemærkes, at handels- og samarbejdsaftalen indeholder bestemmelser om lige vilkår for at sikre åben og fair konkurrence mellem EU og Det Forenede Kongerige. Som bemærket forpligter protokollen også Det Forenede Kongerige til at sikre, at der ikke sker nogen forringelse af rettigheder, garantier eller lige muligheder som fastsat i langfredagsaftalen. Dette omfatter retten til lige muligheder inden for alle sociale og økonomiske aktiviteter, uanset klasse, tro, handicap, køn eller etnicitet. Nord-syd-ministerrådet vil også spille en rolle i behandlingen af alle spørgsmål ud fra en nord-syd-betragtning i denne forbindelse.

Med hensyn til deltagernes bekymring for, at grænsen mellem Irland og Nordirland kan blive "hårdere" for visse grupper af mennesker som følge af Det Forenede Kongeriges udtræden af EU, skal det bemærkes, at protokollen sikrer, at der ikke etableres en hård grænse på øen Irland. De relevante indvandringsregler i begge jurisdiktioner gælder dog fortsat, som de gjorde før brexit.

2. Forenings- og forsamlingsfrihed

Deltagerne udtrykte bekymring over valglovens indvirkning på civilsamfundsgruppernes mulighed for at få adgang til finansiering, og de irske myndigheder bemærker i denne henseende følgende:

- Det er regeringens hensigt, at valgkommissionen (når den er nedsat) skal foretage en omfattende revision af valgloven fra 1997 med henblik på at fremsætte henstillinger for bl.a. at imødekomme de bekymringer, som civilsamfundet har givet udtryk for. Udkastet til reform af valgloven, som indeholder bestemmelser om nedsættelse af en valgkommission, blev offentliggjort tidligere på året, og der arbejdes på at gøre fremskridt med udarbejdelsen af lovforslaget.

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

Med hensyn til reformen af Irlands injurielovgivning bemærker de irske myndigheder følgende tre punkter:

- Revisionen af injurieloven fra 2009 er en lovgivningsmæssig prioritet for regeringen, hvilket også afspejles i regeringsprogrammet, idet regeringen "forpligter sig til at revidere og reformere injurielovgivningen for at sikre en afbalanceret tilgang til retten til ytringsfrihed, retten til beskyttelse af sit gode navn og omdømme og retten til adgang til domstolsprøvelse".
- Formålet med revisionen er i overensstemmelse med den irske forfatning og den europæiske menneskerettighedskonvention at sikre, at vores injurielovgivning fortsat sikrer den rette balance mellem beskyttelse af den enkeltes gode navn og privatliv og beskyttelse af ytringsfriheden under hensyntagen til den afgørende rolle, som en fri og uafhængig presse spiller i vores demokrati.
- Det forventes, at rapporten om revisionen snarest vil blive offentliggjort med forbehold af regeringens godkendelse. Som skitseret i lovgivningsprogrammet for 2021 er det hensigten, at der inden udgangen af 2021 skal udarbejdes et udkast til ændring af injurieloven.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Med hensyn til LGBTIQ-spørgsmål ønsker de irske myndigheder at gøre opmærksom på, at den tværministerielle handlingsorienterede nationale LGBTI+-ungdomsstrategi for 2018-2020 blev forlænget til 2021 for at kompensere for eventuelle forsinkelser i gennemførelsen som følge af pandemien.

Med hensyn til spørgsmålet om seksuel vold ønsker de irske myndigheder at gøre opmærksom på følgende ajourføring vedrørende en udvikling, der fandt sted efter EØSU-gruppens besøg i juni 2021. Den 2. september 2021 lancerede justitsministeriet en portal, der skal gøre det muligt for ofre for deling af intime billeder uden samtykke at indberette og få fjernet billeder og videoer under #NoExcuses-kampagnen. Portalen hostes online på hotline.ie og fungerer i henhold til bestemmelserne i loven om chikane, skadelig kommunikation og tilhørende lovovertrædelser fra 2020, som gør optagelse, distribution eller trusler om at distribuere intime billeder uden samtykke og med eller uden hensigt om at forvolde skade strafbart. Ved at gøre det muligt for ofre at anmelde disse billeder via hotline.ie, som derefter vil udstede påbud om fjernelse, afhjælper denne portal seksuel vold og misbrug online og bidrager til at forebygge gentagen viktimisering af den berørte person. Portalen gør det også lettere at anmelde disse billeder til An Garda Síochána med henblik på eventuel strafferetlig efterforskning.

5. Retsstatsprincippet

Med hensyn til punktet, hvor det blev hævdet, at korruption påvirkede Irland mere end de lande, der klarede sig bedst med hensyn til indekset for iagttaget korruption, selv om der var indført tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger mod magtmisbrug, ønsker de irske myndigheder at fremsætte følgende bemærkninger:

Lov om korruption fra 2018

Loven om korruption fra 2018 ophævede og erstattede de syv tidligere love om forebyggelse af korruption fra 1889 til 2010. Loven udgør en enkelt konsolideret moderne retsakt, som er mere omfattende og mere tilgængelig. Ud over at være en konsolidering er loven en reaktion på henstillinger fra Mahon Tribunal, Greco (Europarådets antikorrupsionsgruppe), OECD's arbejdsgruppe om bestikkelse og UNCAC's (FN-konventionen mod korruption) gennemførelsesmekanisme. Nogle af lovens centrale aspekter omfatter indførelse af nye lovovertrædelser og strengere straffe på områder, der vedrører gavebistand, misbrug af indflydelse, dokumentfalsk og ansvarspådragende handlinger for juridiske personer, når en person med tilknytning til virksomheden er fundet skyldig i korruption.

Gennemgang af strukturer og strategier til forebyggelse, efterforskning og sanktionering af økonomisk kriminalitet og korruption

I december 2020 offentliggjorde justitsministeren en tværministeriel rapport, hvori det undersøges, hvordan man bedst kan bekæmpe økonomisk kriminalitet og korruption i Irland: Gennemgang af strukturer og strategier til forebyggelse, efterforskning og sanktionering af økonomisk kriminalitet og korruption ("Review of Structures and Strategies to Prevent, Investigate and Penalise Economic Crime and Corruption"). Efterfølgende blev der i april 2021 offentliggjort en tværministeriel gennemførelsesplan med henblik på at gøre fremskridt vedrørende rapportens anbefalinger. I planen blev henstillingerne i store træk kategoriseret under følgende overskrifter: (i) Strukturelle/Systemiske, (ii) Ressourceanvendelse og (iii) Lovgivning.

Nogle af anbefalingerne omfatter:

- Nedsættelse af et rådgivende råd til bekæmpelse af økonomisk kriminalitet og korruption, der skal fremsætte forslag til regeringen om strategier og politikker til bekæmpelse af økonomisk kriminalitet og korruption.
- Et permanent forum af højtstående repræsentanter for statslige organer, der skal fremme øget samarbejde og informationsudveksling.

- En revision af etiske regler for offentlige embeder med henblik på at styrke lovgivningen om etiske regler for offentlige embeder.
- Udvikling af videreuddannelse af efterforskere af økonomisk kriminalitet og korruption.
- Samarbejde med retsvæsenet om udvikling af uddannelse i sager om økonomisk kriminalitet/korruption og potentialet for retlig specialisering på området.

Revision af etiklovgivningen

Ministeriet for offentlige udgifter og reformer er i øjeblikket i færd med at gennemgå de retlige rammer for etiske regler i det offentlige liv, som foreslås at skulle omfatte følgende elementer:

- En gennemgang af Irlands eksisterende lovgivning om etiske regler, herunder en revurdering af lovforslaget om standarder for den offentlige sektor fra 2015.
- En gennemgang af anbefalingerne fra de relevante undersøgelsesdomstole.
- En gennemgang af anbefalingerne fra kommissionen for standarder i offentlige embeder (SIPO) baseret på dens anvendelse af den nuværende ordning – og overvejelser om etiske spørgsmål, der er opstået siden 2017.
- Høringer af ministeriet for boliger, planlægning og lokalforvaltning om de lokale forvaltningsaspekter af en konsolideret lovbestemt ordning.
- En gennemgang af den nuværende bedste praksis i EU/internationalt.
- En offentlig høring – høringer af forskellige parter.

Med hensyn til henvisningen til, at klageordningen for indsatte ikke fungerer, ønsker de irske myndigheder at anføre en række punkter:

- Det irske fængselssystems klageordning for indsatte er fuldt funktionsdygtig og fungerer fortsat gennem hele covid-19-pandemien.
- Efter at inspektøren for fængselsvæsenet har gjort opmærksom på en række problemer, er man i færd med at udarbejde en ny klagepolitik og -proces for indsatte, som understøttes af et nyt IKT-system for klager fra indsatte, der skal bistå med forvaltning og administration af klager.
- Selv om der er opstået visse problemer med hensyn til forvaltningen af klager under det nuværende system, er det ikke korrekt at påstå, at systemet ikke fungerer.
- Indsatte kan og vil fortsat kunne tage spørgsmål op, der giver anledning til bekymring, via det nuværende klagesystem.
- Selv om der var begrænsninger på ikkenødvendige besøg i fængsler, har tilsynet fungeret under hele covid-19-pandemien.
- Inspektøren for fængselsvæsenet havde fortsat ubegrænset adgang til fængsler under covid-19 og foretog inspektioner, som kulminerede i udarbejdelsen af et betydeligt antal tematiske covid-19-inspektionsrapporter.

- Derudover offentliggjorde inspektøren for fængselsvæsenet i juli 2020 i samarbejde med Maynooth University en rapport med titlen "Ameliorating the impact of cocooning on people in custody" (forbedring af virkningerne af isolation på indsatte). Denne rapport er baseret på et banebrydende samarbejde mellem inspektøren for fængselsvæsenet og kriminologer, som havde til formål at lytte til og dokumentere erfaringerne fra personer, der var i isolation i fængsler under nedlukningen.
 - Medlemmer af udvalgene for fængselsbesøg, som er udpeget i henhold til loven, havde fortsat adgang til fængslerne under covid-19-pandemien. Deres funktion er med jævne mellemrum at besøge det fængsel, de er udpeget til, og at lytte til eventuelle klager, som enhver fange måtte fremlægge for dem.
 - De indsatte var fortsat i stand til at kontakte inspektøren for fængselsvæsenet og andre lovbestemte organer som f.eks. udvalgene for fængselsbesøg under hele pandemien.
-

Bemærkninger fra de tjekkiske myndigheder til rapporten fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet om gruppens besøg i Tjekkiet

den 30. september – 1. oktober 2021

Bemærkninger til specifikke forhold:

4) Retten til beskyttelse mod forskelsbehandling

Juridisk bistand til ofre for forskelsbehandling og hadforbrydelser

Generelt ydes der i henhold til loven om ofre for forbrydelser (lov nr. 45/2013 coll.) juridisk bistand til ofre af enheder, som er registreret i registret over udbydere af bistand til ofre for forbrydelser. Registret kan tilgås fra justitsministeriets webside¹⁵. Disse enheder kan være civilsamfundsorganisationer eller advokater og skal yde gratis bistand inden for det område, de har registreret. I registret kan man også finde en anden udbyder af bistand, nemlig kriminalforsorgs- og mæglingstjenesten. Det er en offentlig institution, der finansieres af staten med mere end 74 centre spredt ud over Tjekkiet, som yder gratis bistand til ofre.

Derudover har alle særligt sårbare ofre ret til gratis bistand fra en bisidder i henhold til strafferetsplejeloven. Bisidderen kan fremsætte forslag og indgive begæringer og klager på ofrets vegne og har ret til at deltage i alle foranstaltninger, som den forurettede kan deltage i. Hvis andre juridiske betingelser er opfyldt, kan vedkommende også være til stede ved efterforskninger, der skal afklare de faktiske omstændigheder, der er væsentlige for, at den person, han/hun repræsenterer, kan gøre sine rettigheder gældende, og som senere kan fremlægges som bevismateriale i en retssag. Ofrene beslutter selv, hvem de ønsker at lade sig repræsentere af, eller hvem der skal være deres bisidder. På ofrets anmodning kan bisidderne også udpeges til den pågældendes repræsentant. Dette sker i de fleste tilfælde gennem det ovennævnte register, alternativt gennem den beskikkede advokat.

¹⁵ <https://otc.justice.cz/verejne/rychleVyhledavani.jsf>

Sammenfattende er det altså ikke korrekt, at kun civilsamfundsorganisationer yder bistand, og at de er de eneste, der hjælper uden at tage penge for det. Man kan også benytte sig af advokater og kriminalforsorgs- og mæglingstjenesten. Hvis der er tale om bistand i henhold til loven om ofre for forbrydelser, yder kriminalforsorgs- og mæglingstjenesten, advokater og civilsamfundsorganisationer gratis bistand. Repræsentation som bisidder for særligt sårbare ofre i straffesager er gratis. Påstanden om, at det kun er civilsamfundsorganisationer, der yder bistand, og at juridisk bistand fra advokater aldrig er gratis, tilbagevises derfor.

5) Retsstatsprincippet

Beskyldninger om pres på chefanklageren og dennes fratrædelse

Hverken den tidligere chefanklagers officielle meddelelse eller hans fratrædelsesskrivelse omtaler årsagen til hans fratrædelse. Desuden er det ikke et krav i loven om anklagemyndigheden, at chefanklageren begrundet sin fratræden.

Da det ikke er klart, hvorfra udsagnet i rapporten stammer, og der derfor ikke er tale om andet end formodninger, kan det ikke efterprøves. Der bør derfor ikke drages konklusioner på grundlag af den slags formodninger. Den tjekkiske lovgivning indeholder tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger, der garanterer, at interessekonflikter på det øverste niveau i staten kan undersøges, og at der kan træffes klare konklusioner.

Bemærkninger fra de spanske myndigheder til rapporten fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet (FRRL) under Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) efter en FRRL-missions besøg i Spanien den 14.-15. oktober.

Indledende bemærkninger:

Indledningsvis vil Spanien gerne understrege, at rapporten fra gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet (FRRL) under Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) efter en FRRL-missions besøg i Spanien den 14.-15. oktober på ingen måde afspejler situationen med hensyn til grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet i Spanien. Den afspejler udelukkende holdningerne hos de udvalgte repræsentanter for civilsamfundet, som FRRL-missionen udpegede som sine samtalepartnere i forbindelse med besøget. Spanien bemærker, at en stringent metode til udarbejdelsen af rapporter om disse spørgsmål er afgørende for at styrke deres troværdighed og dermed gavner øvelsens mål.

Bemærkninger fra de spanske myndigheder:

Rapporten medtager flere udtalelser fra deltagerne om **forfatningslov nr. 4/2015 af 30. marts 2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed** (*Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana*), som kræver en uddybning.

Forfatningsloven om borgernes sikkerhed ændrede ikke straffeloven og indførte ingen nye kategorier af lovovertrædelser. Denne lov fastsætter kun administrative sanktioner. Artikel 36, stk. 6, omhandler alvorlige overtrædelser, der straffes med en bøde på mellem 600 EUR og 30.000 EUR, og artikel 37, stk. 4, omhandler mindre overtrædelser, der straffes med en bøde på op til 600 EUR. Der udstedes kun bøder på op til 600.000 EUR i tilfælde af meget alvorlige overtrædelser.

Deltagere, der blev citeret i rapporten, anførte også, at politiet kunne fortolke disse to artikler bredt med henblik på at udstede bøder, hvilket rokkede ved magtbalancen på bekostning af retsvæsenet. Dette er ikke korrekt, eftersom de retshåndhævende myndigheder ikke udsteder bøder, men kun foreslår dem ved hjælp af en politirapport¹⁶. I forfatningsloven om beskyttelse af borgernes sikkerhed står der, at sanktioner pålægges af den administrative myndighed, hvis det er relevant, efter en reguleret procedure, der kan appelleres til domstolene. Alle sanktioner er underlagt domstolskontrol, og dommerne har absolut beføjelse til ikke blot at træffe afgørelse om sanktionens lovlighed, men også ændre dens størrelse under hensyntagen til sagens særlige omstændigheder.

Afgørelsen i sagen "**Laguna Guzman mod Spanien**", som nævnes i rapporten, kan ikke betragtes som et bevis for det spanske politis udbredte praksis med overdreven magtanvendelse over for demonstranter, sådan som det antydes i rapporten, men snarere som en afgørelse, der vedrører en specifik sag. Det skyldes, at sagen "Laguna Guzman mod Spanien" er Spaniens eneste overtrædelse af artikel 11 i den europæiske menneskerettighedskonvention siden 1979¹⁷, og at ingen anden afgørelse har fastslået en overtrædelse af konventionen på dette område siden denne dom. Desuden vedrører denne sag ikke forfatningslov nr. 4/2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed,

¹⁶ Politiets procedurer i forbindelse med forfatningslov nr. 4/2015 er reguleret yderligere i sikkerhedsministerens instruks nr. 13/2018 af 17. oktober 2018 om praksis med ekstern kropsvisitering, fortolkning af visse lovovertrædelser og proceduremæssige spørgsmål i forbindelse med forfatningslov nr. 4/2015 af 30. marts 2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed.

¹⁷ https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2021_ENG.pdf

eftersom de begivenheder, der beskrives i Laguna-sagen, fandt sted mere end et år inden den seneste reform af loven i 2015.

I rapporten henvises der også til vanskeligheder med at **identificere politibetjente**. I den forbindelse skal det bemærkes, at det siden 2007 har været obligatorisk for nationale politibetjente, både fra *Cuerpo Nacional de Policía* og *Guardia Civil*, tydeligt at angive deres personlige identifikationsnummer på deres uniformer, som fastsat i sikkerhedsministerens instruks nr. 13/2007. De relevante bestemmelser omfatter også borgernes ret til at anmode politibetjente om at identificere sig under politiaktioner. Den bedste praksis i en selvstyrende region, som der henvises til i dokumentet, er vedtaget i henhold til national lovgivning.

Endvidere er det vigtigt at bemærke, at forfatningslov nr. 4/2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed har været genstand for to afgørelser fra forfatningsdomstolen (sag 172/2020 af 19. november 2020 og sag 13/2021 af 28. januar 2021). Disse afgørelser stadfæstede forfatningslovens tekst, bortset fra en enkelt henvisning i teksten. Med forfatningsdomstolens afgørelse 13/2021 af 28. januar 2021 blev det fastslået, at henvisningen til "uautoriseret" brug af billeder eller personlige eller erhvervsmæssige oplysninger om myndigheder eller medlemmer af retshåndhævende myndigheder i artikel 36, stk. 23, var i strid med den spanske forfatning, og som følge heraf blev denne specifikke bestemmelse erklæret for ugyldig.

Med hensyn til menneskerettighedernes beskyttelse er det vigtigt at bemærke, at der er oprettet et nationalt kontor for menneskerettighedsgarantier (*Oficina Nacional de Garantía de los Derechos Humanos*) under sikkerhedsministeren. Dette initiativ understreger de spanske politistyrkers engagement i at værne om menneskerettighederne og forbedre procedurerne for at sikre deres beskyttelse¹⁸.

Hvad angår påstandene om vanskelighederne med at få adgang til **sociale boliger**, skal det bemærkes, at adgang til en anstændig bolig er en ret, der er fastsat i artikel 47 i forfatningen. Ombudsmanden beskytter retten til en anstændig bolig, og denne rets anerkendelse, overholdelse og beskyttelse har en central plads i afledt ret, retspraksis og de offentlige myndigheders handlinger. I den forbindelse er det værd at bemærke følgende:

- Kongeligt dekret nr. 42/2022 af 18. januar 2022, som regulerer ungdomshuslejechecken og den statslige plan for adgang til boliger i perioden 2022-2025 (*Real Decreto 42/2022, de 18 de enero, por el que se regula el Bono Alquiler Joven y el Plan Estatal para el acceso a la vivienda 2022-2025*)¹⁹, er blevet vedtaget for nylig.
- Kongeligt lovdekret nr. 2/2022 af 22. februar 2022 forlængede en række foranstaltninger, herunder suspension af udsættelser og tilbagetagelse af primære boliger, indtil den 30. september 2022 for sårbare personer og familier i de tilfælde, der er taget højde for i kongeligt lovdekret nr. 11/2020 af 31. marts 2020 og kongeligt lovdekret nr. 37/2020 af 22. december 2020.
- Lovforslaget om retten til en bolig behandles i øjeblikket i parlamentet efter hasteproceduren. Det er den første retlige bestemmelse på centralt plan med lovgivningsstatus, som regulerer dette spørgsmål. Den tager sigte på at fastsætte de grundlæggende betingelser, der sikrer lige udøvelse af rettigheder og opfyldelsen af de forfatningsmæssige forpligtelser på boligområdet i hele Spanien.

¹⁸ Instrucción 1/2022 de la Secretaría de Estado de Seguridad.

¹⁹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-802>

I rapporten henvises der ligeledes til **gennemsigtighed og adgangen til offentlige oplysninger**. Retten til at få adgang til offentlige oplysninger sikres i selve den spanske forfatning, nærmere bestemt i artikel 105, litra b), hvor der står, at borgernes adgang til administrative arkiver og registre reguleres ved lov, undtagen i spørgsmål, der vedrører statens sikkerhed og forsvar, efterforskning af forbrydelser og privatlivets fred.

Denne ret blev styrket med lov nr. 19/2013 af 9. december 2013 om gennemsigtighed, adgang til offentlige oplysninger og god forvaltning, som anerkender alle personers ret til at få adgang til offentlige oplysninger og følges nøje af den spanske forvaltning. Lov nr. 19/2013 fastsætter en procedure for borgernes anmodning om oplysninger, som offentlige myndigheder er i besiddelse af. Ifølge de officielle statistikker fra Spaniens råd for gennemsigtighed og god regeringsførelse, som fører tilsyn med og kontrollerer anvendelsen af lov nr. 19/2013, blev 46 % af anmodningerne om oplysninger imødekommet i første omgang, idet der blev givet adgang til den ønskede dokumentation²⁰, og det var således ikke nødvendigt at gå rettens vej for at få oplysningerne.

Lov nr. 19/2013 var i vid udstrækning inspireret af Europarådets konvention om aktindsigt i officielle dokumenter ("Tromsøkonventionen"), som Spanien undertegnede i november 2021. Spanien har en institutionel og retlig ramme, som omfatter alle de nødvendige bestemmelser i henhold EU-lovgivningen suppleret med bestemmelser, der er mere vidtgående end dem, som EU kræver, hvilket gør Spanien til et godt eksempel med hensyn til gennemsigtighed, forebyggelse af korruption og god forvaltning.

I den forbindelse understregede revisionsmekanismen for alliancen for åben regeringsførelse i sin evalueringsrapport, at gennemførelsen af den tredje spanske plan for åben regeringsførelse har styrket forvaltningen af processen med åben regeringsførelse gennem oprettelsen af det åbne regeringsforum, som gav plads til dialog og inddragelse af civilsamfundet. Den høje grad af overholdelse, der blev opnået i denne cyklus, muliggjorde betydelige fremskridt med hensyn til regeringens åbenhed, navnlig hvad angik adgangen til oplysninger og borgerdeltagelse²¹.

I henhold til lov nr. 19/2013 af 9. december 2013 skal oplysninger, der er underlagt gennemsigtighedsforpligtelser, offentliggøres på de relevante websteder på en klar, struktureret og forståelig måde for alle interessenter. Desuden har statsforvaltningen en **gennemsigtighedsportal**²², som har et afsnit om aktiv offentliggørelse, og som har til formål at lette borgernes adgang til alle oplysninger (artikel 10). Retsvæsenets forvaltningsorgan (*Consejo General del Poder Judicial*, CGPJ), kongressen og senatet har også deres egne gennemsigtighedsportaler. Loven indeholder ligeledes bestemmelser om oprettelse af gennemsigtighedsportaler for de selvstyrende regioner og lokale myndigheder. Alle offentlige institutioner såvel som politiske partier, fagforeninger, erhvervsorganisationer og private enheder, der modtager offentlig støtte eller subsidier over et vist beløb i en periode på et år, er også underlagt en aktiv offentliggørelsespligt.

Statsforvaltningens gennemsigtighedsportal offentliggør på en proaktiv måde det vederlag, der årligt modtages af højtstående embedsmænd og ledere af de organer, der er omfattet af lovens

²⁰ https://www.consejodetransparencia.es/ct_Home/Actividad/Datos-actividades/Estadisticas2021.html

²¹ Rapporten er tilgængelig på gennemsigtighedsportalen via følgende link:
https://transparencia.gob.es/transparencia/dam/jcr:2fb5b3e9-d444-4ec7-8472-464fa3c61927/Spain_ImplementationReport_2017-2019.pdf.

²² <https://transparencia.gob.es/>

anvendelsesområde, såvel som den fratrædelsesgodtgørelse, som disse personer evt. modtager (artikel 8, stk. 1, litra f), i lov nr. 19/2013 af 9. december 2013)²³.

Hvad angår adgangen til oplysninger om offentlige indkøb, offentliggøres alle relevante oplysninger om en kontrakt på gennemsigtighedsportalen, herunder kontrahentens data. Disse oplysninger koordineres af en centraliseret kilde inden for statsforvaltningen (finansministeriets og den offentlige forvaltnings platform for offentlige indkøb).

Med hensyn til covid-19 skal det bemærkes, at statsforvaltningens gennemsigtighedsportal under undtagelsestilstanden fungerede normalt med hensyn til aktiv offentliggørelse, og at den fortsat gav relevante og ajourførte offentlige oplysninger i overensstemmelse med bestemmelserne i lov nr. 19/2013. Alle indkøb af sundhedsudstyr under pandemien er omfattet af forpligtelsen til at offentliggøre offentlige indkøbskontrakter, herunder kontrakter af mindre økonomisk værdi²⁴.

Ved kongeligt dekret nr. 463/2020 af 14. marts, hvormed man erklærede undtagelsestilstand i forbindelse med håndteringen af den covid-19-udløste sundhedskrise, blev der indført en generel suspension af alle administrative frister, herunder for allerede indgivne anmodninger om adgang til offentlige oplysninger. I denne periode prioriterede alle ministerier anmodninger om oplysninger, som vedrørte undtagelsestilstanden, for at undgå et efterslæb af anmodninger og for at kunne afslutte alle anmodninger ved hjælp af den relevante beslutning, så snart undtagelsestilstanden var ovre. Efter undtagelsestilstandens ophør den 1. juni 2020 blev fristerne for procedurer vedrørende retten til adgang til offentlige oplysninger genindført i fuld udstrækning.

Hvad angår **beskyttelsen af journalister**, skal det bemærkes, at det ikke i nyere tid er blevet konstateret, at Spanien har overtrådt bestemmelserne i den europæiske menneskerettighedskonvention om samspelet mellem staten og journalister eller om beskyttelse af deres uafhængighed mod trusler fra regeringen.

Ud over den beskyttelse, som den spanske forfatning giver i forhold til en effektiv udøvelse af de grundlæggende rettigheder til ytrings- og informationsfrihed (artikel 20 i forfatningen), er det værd at fremhæve de relevante samarbejdsaftaler og operationelle instrukser fra indenrigsministeriet, som regulerer politiets adfærd for at beskytte professionelle journalisters arbejde, nemlig følgende:

- Forlængelsen i december 2020 af samarbejdsaftalen mellem indenrigsministeriet og *Federación de Asociaciones de Periodistas de España* (det spanske journalistforbund), som også omfatter *Federación de Asociaciones de Periodistas de España* (det spanske journalistforbund) og *Asociación Nacional de Informadores Gráficos de Prensa y Televisión* (den nationale sammenslutning af presse- og tv-journalister), med henblik på identifikation og beskyttelse af mediemedarbejdere i forbindelse med begivenheder, der kræver en politiindsats. Formålet med denne aftale er at forbedre samarbejdet mellem politifolk og journalister med det primære mål at lette mediemedarbejdernes arbejde, så de kan udføre deres aktiviteter i et sikkert miljø, selv når de rapporterer fra steder og begivenheder, hvor der kan opstå risiko- eller voldssituationer.
- Indenrigsministeriet overvåger konstant situationen for ofrene og navnlig for dem, der måske har større risiko for at blive udsat for en ulovlig handling, som krænker deres

²³ https://transparencia.gob.es/transparencia/transparencia_Home/index/PublicidadActiva/AltosCargos/Retribuciones-de-altos-cargos.html

²⁴ Alle oplysninger om indgåelsen af kontrakter om sundhedsudstyr og de anvendte beløb er tilgængelige på gennemsigtighedsportalen via følgende link: <https://transparencia.gob.es/servicios-buscador/buscar.htm?pag=1&categoria=licitaciones&categoriasPadre=conconvsub&ente=E04921901,E05025001,E05070101&historico=false&lang=es>.

frihedsrettigheder og grundlæggende rettigheder (f.eks. på grund af deres sårbarhed, alder, sociale situation eller beskæftigelse). Man er i den forbindelse ved at foretage en reform af *Sistema Estadístico de Criminalidad* (kriminalstatistiksystemet). Dette system vil tage hensyn til de data, der indgår i den nationale stillingsklassifikation, som gør det muligt at klassificere og registrere erhvervet for alle ofre for forbrydelser, der oplyser dette. Den nationale stillingsklassifikation vil omfatte en særlig kategori for journalister.

Hvad angår **informationspluralisme**, er det nødvendigt at foretage visse præciseringer af dokumentets tekst:

Institutionelle reklamer reguleres af både statslige og regionale bestemmelser i Spanien. Statsforvaltningen, lov nr. 29/2005 af 29. december 2005 om institutionel reklame og kommunikation samt kongeligt dekret nr. 947/2006, der regulerer udvalget for institutionelle reklamer, fastsætter visse bestemmelser med henblik på at sikre offentliggørelsen af udgiftsoverslag og deres gennemførelse i forbindelse med institutionelle reklamekampagner.

Det er fastsat i bestemmelserne, at ministerrådet ved hvert års begyndelse skal godkende en reklame- og kommunikationsplan, der omfatter alle de institutionelle kampagner, som statsforvaltningen planlægger at gennemføre. I henhold til artikel 12 i lov nr. 29/2005 af 29. december 2005 skal planen som minimum indeholde de nødvendige oplysninger om formålet med de enkelte kampagner, de forventede omkostninger, gennemførelsesperioden, de anvendte kommunikationsværktøjer, budskabernes betydning, deres modtagere samt de berørte organer og enheder. Når den årlige plan er gennemført, skal parlamentet forelægges en rapport om dens gennemførelse, og rapporten stilles til rådighed for alle sektorens erhvervsorganisationer.

Oplysninger om fordelingen af offentlige midler til institutionelle reklamer i statsforvaltningen er således tilgængelige via den årlige plan, som indeholder oplysninger om det planlagte budget for de enkelte ministeriers planlagte kampagner og den tilhørende årsrapport, som angiver det samlede beløb, der er anvendt²⁵. De relevante ministerier er også underlagt de anmodninger om oplysninger, der er omhandlet i lov nr. 19/2013 af 9. december 2013 om gennemsigtighed, adgang til offentlige oplysninger og god forvaltning.

Hvad angår rapportens hentydning til, at der ikke findes et medieråd, skal det bemærkes, at Spanien har en **uafhængig audiovisuel tilsynsmyndighed**, nemlig den nationale kommission for markeder og konkurrence (CNMC). Det fastsættes i lov nr. 3/2013 af 4. juni 2013, at dette organ skal føre tilsyn med og overvåge, at markedet for audiovisuel kommunikation fungerer korrekt, herunder det audiovisuelle indholds overensstemmelse med gældende lovgivning og selvreguleringskodekser samt opfyldelsen af den public service-opgave, som public service-udbydere har fået overdraget.

Med hensyn til påstanden om, at nogle **journalister ikke fik lov til at deltage i pressekonferencer** med regeringsmedlemmer, skal det bemærkes, at det på trods af foranstaltningerne for at reducere deltagerantallet under arrangementer som følge af covid-19 ikke er registreret, at nogen behørigt akkrediterede medier ikke var i stand til at deltage i pressekonferencer afholdt af regeringen.

²⁵ Efter bestemmelsernes ikrafttræden i 2006 er alle årlige planer og rapporter blevet almindeligt offentliggjort, og de kan konsulteres af alle interesserede parter på webstedet for regeringens formandskab (<https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/cpci/paginas/PlanesEInformes.aspx>) og webstedet for gennemsigtighedsportalen (<https://transparencia.gob.es/>).

Desuden er akkrediteringsproceduren for medier i forbindelse med arrangementer, der afholdes af regeringslederen, offentlig og åben for alle fagfolk, der er interesserede i at deltage²⁶.

I udkastet til rapport gøres der opmærksom på deltagernes bekymring over Spaniens manglende gennemførelse af direktivet om **beskyttelse af whistleblowere**. Justitsministeriet koordinerer i øjeblikket gennemførelsen af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/1937 af 23. oktober 2019 om beskyttelse af personer, der indberetter overtrædelser af EU-retten ("whistleblowere"). Teksten til lovforslaget er ved at blive færdiggjort og forventes snart at blive forelagt ministerrådet til andenbehandling.

Hvad angår **bekæmpelse af forskelsbehandling**, nævner rapporten ikke de mange foranstaltninger, som de spanske myndigheder har truffet (og fremlagt på mødet med de offentlige myndigheder den 15. oktober) for at bekæmpe hadforbrydelser på grund af race, national eller etnisk oprindelse, sprog, hudfarve, religion, køn, alder, intellektuelt eller fysisk handicap, seksuel orientering eller andre lignende faktorer.

Det bør først og fremmest understreges, at alle borgere kan søge beskyttelse af de friheder og rettigheder, der er anerkendt i forfatningens artikel 14 (lighedsprincippet) og afsnit I, kapitel 2 (grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder), i afdeling I (grundlæggende rettigheder og pligter), ved de almindelige domstole gennem en procedure, der bygger på principperne om præference og hurtig retsforfølgning, samt i givet fald gennem en appel om beskyttelse ved forfatningsdomstolen.

I den forbindelse er det vigtigt at bemærke – ud over lovforslaget om ligebehandling, som i øjeblikket drøftes i parlamentet og er nævnt i rapporten – at forfatningsloven om bekæmpelse af racisme, racediskrimination og hermed forbundne former for intolerance er medtaget i den årlige reguleringsplan for 2022. Den 22. marts 2022 blev der indledt en offentlig høringsprocedure for at indhente synspunkter fra borgere, organisationer og sammenslutninger.

Forbuddet mod forskelsbehandling på det audiovisuelle område er fastsat i artikel 4, stk. 2, i lov nr. 7/2010 af 31. marts 2010, hvor der står, at audiovisuel kommunikation aldrig må anspore til had eller forskelsbehandling på grund af køn eller personlige eller sociale forhold og skal respektere den menneskelige værdighed og de forfatningsmæssige værdier, idet der lægges særlig vægt på at udrydde adfærd, som fremmer situationer med ulighed for kvinder.

I tråd hermed er principperne i lov nr. 7/2010 af 31. marts 2010 blevet udvidet og styrket i **forslaget til en generel lov om audiovisuel kommunikation**, som i øjeblikket behandles i parlamentet. Med henblik herpå hedder det i artikel 4, stk. 2, i forslaget, at audiovisuel kommunikation ikke må anspore til vold, had eller forskelsbehandling af en gruppe eller medlemmer af en gruppe på grund af alder, køn, handicap, seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, race, hudfarve, etnisk eller social oprindelse, seksuelle eller genetiske karakteristika, sprog, religion eller tro, politisk eller anden overbevisning, nationalitet, arv eller fødsel.

Med artikel 71 i forfatningslov nr. 4/2000 af 11. januar 2000 om udlændinges rettigheder og friheder i Spanien samt deres sociale integration oprettedes det **spanske observatorium for racisme og fremmedhad** (OBERAXE). Denne institution beskæftiger sig med bekæmpelse af racisme, fremmedhad og andre former for intolerance, fremme af ligebehandling og ikkeforskelsbehandling,

²⁶ Den kan konsulteres på Mondoia-webstedet og vedrører kun organisatoriske og sikkerhedsmæssige behov i forbindelse med officielle arrangementer (<https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/acredita/Paginas/index.aspx>).

bevidstgørelse og uddannelse samt samarbejde med nationale og internationale institutioner og interessenter om forebyggelse, indberetning og beskyttelse af ofre.

I 2020 ajourførte man med strategirammen for medborgerskab og inklusion mod racisme og fremmedhad for perioden 2021-2027 den integrerede strategi mod racisme, racediskrimination og fremmedhad for perioden 2021-2027 samt de strategiske planer for medborgerskab og integration (PECI I og PECI II). Formålet med denne revision var at tilpasse de relevante strategier til den nye migrationssituation og medtage de henstillinger, som de vigtigste internationale og europæiske organisationer har fremsat til Spanien, hvad angår forebyggelse af racisme, racediskrimination, fremmedhad og andre former for intolerance.

Den **interinstitutionelle aftale om bekæmpelse af racisme, fremmedhad, LGBTI-fobi** og andre former for intolerance førte til vedtagelsen af protokollen om bekæmpelse af ulovlig hadefuld tale online. Denne protokol er et vigtigt instrument, der udgør grundlaget for et effektivt samarbejde mellem de aktører, som er involveret i bekæmpelsen af ulovlig hadefuld tale online i Spanien, og omfatter offentlige myndigheder, civilsamfundsorganisationer, virksomheder og udbydere af datahostingtjenester.

Det skal ligeledes bemærkes, at indenrigsministeriet i 2018 oprettede det **nationale kontor for bekæmpelse af hadforbrydelser (ONDOD)**²⁷, hvis hovedopgave er at rådgive sikkerhedsministeren om hadforbrydelser og tilvejebringe de strategiske og tekniske oplysninger, der er nødvendige for at vedtage offentlige politikker i forbindelse med disse forbrydelser. ONDOD er også ansvarlig for at uddanne offentligt ansatte til at bistå ofre for hadforbrydelser og fungerer som et observationsorgan, der indsamler oplysninger og udarbejder strategiske analyser med henblik på vedtagelsen af nye initiativer til at tackle dette problem. ONDOD er endvidere det nationale kontaktpunkt for andre internationale organisationer, der arbejder på dette område.

Internationale og europæiske organisationer såsom Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) og Kontoret for Demokratiske Institutioner og Menneskerettigheder (ODIHR) under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) har sat stor pris på disse initiativer og har fremhævet Spanien som et eksempel på god praksis, når det gælder bekæmpelse af hadforbrydelser.

I forbindelse med bekæmpelsen af hadforbrydelser er det også værd at bemærke, at evalueringen af handlingsplanen for 2019-2021 blev afsluttet for nylig. Denne øvelse var afgørende i forbindelse med udarbejdelsen af den anden handlingsplan mod hadforbrydelser²⁸.

Der står i rapporten, at **romaer** ofte er genstand for etnisk profilering fra politiets side. Rapporten indeholder dog ingen data til støtte for denne udtalelse om en adfærd, der under alle omstændigheder er i strid med hele den gældende lovgivning. I den sammenhæng står der i artikel 16 i forfatningslov nr. 4/2015 af 30. marts 2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed, at *proportionalitetsprincippet, princippet om ligebehandling og princippet om ikkeforskelsbehandling på grund af fødsel, nationalitet, race eller etnisk oprindelse, køn, religion eller tro, alder, handicap, seksuel orientering eller identitet, overbevisning eller enhver anden personlig eller social tilstand eller omstændighed skal overholdes nøje i forbindelse med identificering*. Disse retningslinjer er også medtaget i alle politiets operationelle og etiske regler, og manglende overholdelse af alle disse principper fører til et indgreb fra de kontrolmekanismer, der er indført til dette formål, og

²⁷ Yderligere oplysninger er tilgængelige via følgende link: <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/delitos-de-odio>.

²⁸ https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/resumenes/Documents/2022/120422_II_Plan_Accion_contra_delitos_odio.pdf

tilsvarende sanktioner. Påstanden om, at romaer standses af politiet 10 gange oftere end resten af befolkningen, fremsættes også uden data til støtte for denne påstand. Det er i den forbindelse vigtigt at bemærke, at de retshåndhævende myndigheder i Spanien ikke registrerer racemæssige oplysninger om tilbageholdte.

Der er andre initiativer fra den spanske regerings side vedrørende bekæmpelse af forskelsbehandling af romaer, som er værd at fremhæve, f.eks. den nationale strategi for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse for perioden 2021-2030²⁹ eller den rolle, som rådet for afskaffelse af racediskrimination og etnisk diskrimination, der har til formål at yde bistand til ofre for forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, spiller. Hvad dette råd angår, er det vigtigt at bemærke, at budgettet for bistand til ofre blev forhøjet sidste år. Som følge heraf vil antallet af kontorer, der beskæftiger sig med disse spørgsmål, i år stige til mindst 21 kontorer forskellige steder i Spanien.

Med hensyn til udtalelserne om den spanske lovgivningsramme for **personer med handicap** vil Spanien gerne understrege, at princippet om integration er medtaget som et af de principper, der skal være retningsgivende for regeringens politikker på dette område, i artikel 3, litra m), i kongeligt lovdekret nr. 1/2013 af 29. november 2013 om rettigheder for personer med handicap og deres sociale inklusion.

Hvad angår bemærkningen om, at deltagerne navnlig var "bekymrede over tvungne medicinske behandlinger af personer med mentale handicap og deres manglende mulighed for at få oplysninger om deres medicinske behandling", skal det bemærkes, at i henhold til artikel 763, stk. 1, nr. 1), i lov nr. 1/2000 af 7. januar 2000 om civil retspleje kræver indlæggelse på grund af psykiske lidelser af en person, der ikke selv kan give samtykke, en forudgående retskendelse, undtagen i hastetilfælde, som under alle omstændigheder skal godkendes af en dommer inden for en frist på højst 72 timer. Desuden går Spanien fortsat ind for undladelse, når det gælder tillægsprotokollen om ufrivillig hospitalsindlæggelse og behandling til konventionen om beskyttelse af menneskerettigheder og menneskelig værdighed i forbindelse med anvendelse af biologi og lægevidenskab.

Rapporten nævner også de **hindringer, som kvinder stadig står over for**. Spanien vil gerne komme nærmere ind på nogle af udsagnene i rapporten og korrigere nogle af fortolkningerne af de fremlagte data.

Forfatningslov nr. 3/2007 af 22. marts 2007 om **effektiv ligestilling mellem kvinder og mænd** har været i kraft i Spanien siden 2007. Det er en meget vigtig lov, som indfører forskellige politikker og initiativer til bekæmpelse af forskelsbehandling og ulighed på grund af køn, og som sikrer retten til ligebehandling og lige muligheder. Forslaget til en omfattende lov om ligebehandling og ikkeforskelsbehandling, som der henvises til i rapporten, behandles i øjeblikket i parlamentet med det formål at supplere denne lovgivningsmæssige ramme.

I rapporten henvises der også til den **kønsbestemte lønforskel** i Spanien. I den forbindelse er det vigtigt at bemærke, at for at arbejde hen imod en reel og effektiv ligestilling og udligne lønforskellen blev den lovgivningsmæssige udvikling, der var taget højde for i kongeligt lovdekret nr. 6/2019 af 1. marts 2019 om hasteforanstaltninger til sikring af ligebehandling af og lige muligheder for kvinder og mænd på arbejdsmarkedet³⁰, i 2020 gennemført ved hjælp af kongeligt dekret nr. 901/2020 af

²⁹ https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/Estrategia_aprob_cm_2_nov_ENGLISH.pdf

³⁰ Den var en af de bestemmelser, der ændrede forfatningslov nr. 3/2007 af 22. marts 2007 om effektiv ligestilling mellem kvinder og mænd samt statuten for arbejdstagere (kongeligt lovdekret nr. 2/2015 af 23. oktober 2015).

13. oktober 2020 om regulering af ligestillingsplaner og kongeligt dekret nr. 902/2020 af 13. oktober 2020 om ligeløn til mænd og kvinder. Disse foranstaltninger har allerede bidraget til at mindske den kønsbestemte lønforskel til 16,2 %, hvilket er en reduktion på 4,8 procentpoint siden 2018.

Hvad angår **mæglingsspolitikkerne**, er det værd at uddybe oplysningerne i rapporten. Som det blev rapporteret under besøget, har regeringen gennemført forskellige politikker vedrørende familiepleje. I 2021 lancerede ligestillingsministeriet en fælles plan for omsorgspersoner (*Plan Corresponsables*) i samarbejde med de selvstyrende regioner. Planen tager sigte på at sikre pleje som en rettighed i Spanien set ud fra et perspektiv om ligestilling mellem kvinder og mænd. Den er udformet som en kernepolitik med henblik på at udvikle et statsligt plejesystem. Formålet er at tilrettelægge omfattende plejesystemer ud fra et kønsperspektiv, et intersektionelt perspektiv og et menneskerettighedsperspektiv, hvor man fremmer medansvaret mellem kvinder og mænd, staten, markedet, familierne og samfundet.

Desuden arbejder ministeriet for sociale rettigheder og 2030-dagsordenen på et **lovforslag om familiemæssig mangfoldighed og støtte til familier**, som bl.a. sigter mod at medtage syv dages betalt orlov, en universel børnepasningsindkomst for alle spanske husstande og en forlængelse af forældreorloven til 24 måneder for begge forældre.

Som led i en omfattende revisionsproces og for at styrke den **institutionelle reaktion på kønsbaseret vold** vedtog ministerrådet en "aftale om godkendelse af kataloget over hasteforanstaltninger i planen for forbedring og modernisering af bekæmpelsen af kønsbaseret vold" på initiativ af ligestillingsministeren, justitsministeren, indenrigsministeren, sundhedsministeren og ministeren for sociale rettigheder og 2030-dagsordenen. Dette katalog over hasteforanstaltninger omfatter 15 foranstaltninger på seks forskellige områder. Derudover gennemførte regeringens delegation mod kønsbaseret vold en række kommunikationskampanjer i 2021 med det formål at fremme bevidstheden hele året, sådan som der er taget højde for i kataloget over hasteforanstaltninger, der blev vedtaget i juli 2021, og i selve regeringsaftalen.

Det er endvidere vigtigt at bemærke, at det nationale sundhedssystems interterritoriale råd den 24. november 2021 godkendte det **standardiserede instrument for tidlig påvisning af kønsbaseret vold i det nationale sundhedssystem**, som supplerer den fælles protokol for sundhedsforanstaltninger mod kønsbaseret vold i det nationale sundhedssystem (2012), med henblik på at opnå standardiserede og ensartede retningslinjer for indsatsen.

Et **forslag til forfatningslov om en omfattende garanti for seksuel frihed**, der har til formål at sikre en omfattende beskyttelse af retten til seksuel frihed og udryddelse af alle former for seksuel vold, behandles i øjeblikket i parlamentet, efter at det blev godkendt af ministerrådet i juli 2021. Loven tager sigte på vedtagelsen og gennemførelsen af effektive, omfattende og koordinerede politikker hos de forskellige kompetente offentlige forvaltninger, som sikrer forebyggelse og straf af seksuel vold, samt gennemførelsen af en specialiseret og omfattende indsats for kvinder, piger og drenge, der er de primære ofre for alle former for seksuel vold.

I den sammenhæng er det også vigtigt at nævne den plan, der hedder "**Spanien beskytter dig mod vold fra mænd**". Strategien fokuserer på at udvide og forbedre omfattende støttetjenester, når det gælder alle former for vold mod kvinder, med det formål at overholde internationale standarder og den nuværende retlige ramme. Med henblik herpå tages der højde for oprettelsen af omfattende døgnåbne støttecentre for ofre for seksuel vold i alle Spaniens provinser og selvstyrende byer.

Med hensyn til **hadefuld tale mod LGBTIQ-samfundet** er det værd at fremhæve det lovforslag om reel og effektiv ligestilling for transpersoner og om sikring af **LGBTIQ-personers rettigheder**, der i

øjeblikket er under udarbejdelse. Denne lov konsoliderer og garanterer rettigheder, der udgør et stort fremskridt for transpersoner og **LGBTIQ**-personer.

Det fremgår også af rapporten, at deltagerne endvidere forklarede, at "det var vanskeligt at anmelde tilfælde af forskelsbehandling eller hadforbrydelser til politiet". Det er i den forbindelse vigtigt at bemærke, at der eksisterer en "**protokol for retshåndhævende myndigheders indsats ved hadforbrydelser**". Desuden bliver alle politirapporter videresendt til provinsens delegerede anklager for hadforbrydelser og lovovertrædelser, som vedrører forskelsbehandling, selv når gerningsmanden er ukendt.

Forfatningslov nr. 4/2000 af 11. januar 2000 om udlændinges rettigheder og friheder i Spanien samt deres sociale integration foreskriver, at frihedsberøvelse på et interneringscenter for udlændinge (*Centro de Internamiento de Extranjeros* eller CIE) kun kan besluttet af den relevante retslige myndighed. I den forbindelse skal den tage hensyn til proportionalitetsprincippet og andre relevante omstændigheder, såsom manglende dokumenter, tidligere domme eller administrative sanktioner, verserende straffesager eller administrative sanktionssager eller mulige risici for folkesundheden eller udlændingens egen sundhed. Hertil kommer, at personen kun vil blive frihedsberøvet i det tidsrum, der er nødvendigt af hensyn til sagen, og højst i 60 dage. Henvisningen til tilbageholdelse i 60 dage i CIE'er er ikke blot i overensstemmelse med direktiv 2008/115/EF (som fastsætter, at frihedsberøvelsesperioder ikke må overstige 18 måneder), men det forholder sig også således, at Spanien er en af de medlemsstater, der har de korteste frihedsberøvelsesperioder.

Derudover skal det understreges, at der er dobbelt domstolskontrol med migranternes frihedsberøvelse, eftersom der ud over den dommer, som har kompetence til at give tilladelse til og ophæve frihedsberøvelsen, er en yderligere dommer med ansvar for overvågning af udlændingens ophold i CIE'er. Disse dommere har kompetence til at behandle andragender og klager fra indsatte, hvis de berører deres grundlæggende rettigheder. Dommerne kan også besøge disse centre, hvis de får kendskab til en alvorlig overtrædelse, eller hvis de finder det hensigtsmæssigt. Hvis frihedsberøvelsen finder sted på ulovlige betingelser, har udlændingen ret til at indgive en *habeas corpus*-anmodning.

Desuden er kongeligt dekret nr. 220/2022 af 29. marts 2022 om bestemmelserne om modtagelsessystemet for international beskyttelse blevet vedtaget med henblik på at supplere afsnit II, kapitel III, i lov nr. 12/2009 af 30. oktober 2009, som regulerer retten til asyl og subsidær beskyttelse. Et af de forskellige elementer, der er medtaget i bestemmelserne, er et katalog over rettigheder for dem, som systemet henvender sig til, samt en vurdering af behovene hos personer i en sårbar situation i den periode, hvor de befinder sig i modtagelsessystemet. For at fastlægge, hvilke materielle modtagelsesforhold modtagerne skal have adgang til, vil der bl.a. blive taget hensyn til de særlige behov hos personer i en sårbar situation.

Det er også vigtigt at bemærke, at der er to retlige rammer for vedtagelsen af en afgørelse om tilbagesendelse:

- Udvisning, som finder anvendelse på personer, der opholder sig ulovligt på spansk område, og som medfører et indrejseforbud.
- Tilbagesendelse, som finder anvendelse på udlændinge, der er blevet udvist og overtræder et indrejseforbud, og på personer, der er blevet standset, da de forsøgte at rejse ulovligt ind i Spanien.

I begge tilfælde, som reguleres i forfatningslov nr. 4/2000, tages der behørigt hensyn til de gældende garantier, såsom retten til gratis juridisk bistand, til en tolk, til effektiv retsbeskyttelse og til at

appellere administrative afgørelser. Der er desuden tale om individualiserede procedurer, som aldrig kan gennemføres kollektivt. Disse procedurer skal følge princippet om non-refoulement, og der er fastsat bestemmelser om retten til adgang til international beskyttelse.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i sin afgørelse af 13. februar 2020 (N.D. og N.T. mod Spanien) og den spanske forfatningsdomstol har (i afgørelse 172/2020 og 13/2021) godkendt den ordning for **grænseproceduren**, der er fastsat i den 10. tillægsbestemmelse til forfatningslov nr. 4/2000, ved hjælp af den første endelige bestemmelse i forfatningslov nr. 4/2015 af 30. marts 2015 om beskyttelse af borgernes sikkerhed. Formålet med denne procedure er at opfylde forpligtelsen til at beskytte Spaniens ydre grænser i Ceuta og Melilla som fastsat i Schengengrænsekodeksen og artikel 72 i TEUF.

Hvad angår **fornyelsen af CGPJ**, anses udtalelsen om, at "den manglende fornyelse af CGPJ var en trussel mod retsvæsenets uafhængighed" for at være uacceptabel. Den er også i strid med andre udtalelser i rapporten om, at retsstatsprincippet i Spanien er solidt, og at de spanske dommere kan udføre deres daglige arbejde på en uafhængig måde. CGPJ udfører fortsat sin primære opgave, nemlig at forsvare retsvæsenets uafhængighed, efter ikrafttrædelsen af forfatningslov nr. 4/2021. CGPJ er ikke en retsmyndighed. Den midlertidige situation hindrer således ikke en korrekt udførelse af domstolens opgaver, og beskyttelsen af borgernes rettigheder sikres fuldt ud.

Spanien gør opmærksom på, at CGPJ består af præsidenten for højesteret, som er formand, og 20 medlemmer, der udnævnes af Hans Majestæt Kongen for en periode på fem år. 12 af disse medlemmer udvælges blandt dommere og retsmedlemmer i alle retskategorier, og otte blandt advokater og andre jurister. De skal alle være fagfolk med anerkendte kvalifikationer og skal have udøvet deres erhverv i over 15 år. Desuden vælger deputeretkammeret og senatet 10 medlemmer af CGPJ, heraf fire blandt jurister med anerkendte kvalifikationer, som har udøvet deres erhverv i over 15 år, og seks fra en liste over dommere. Valget af medlemmer kræver et flertal på tre femtedele i hvert kammer. Der er således ikke tale om en aftale mellem de politiske partier, men mellem de parlamentariske grupper i kongressen og senatet. De enkelte kamres valg af medlemmer fra listen over dommere foretages blandt de kandidater, der opstilles af domstolens medlemmer, idet hver kandidat skal godkendes af 25 dommere eller af en dommersammenslutning.

Det fremgår af rapporten, at deltagerne havde det indtryk, at der var ressourcemangel i retsvæsenet, og at antallet af dommere pr. indbygger var utilstrækkeligt, hvilket førte til langvarige procedurer, navnlig ved de øverste domstole og højesteret. I den forbindelse skal det bemærkes, at antallet af dommere pr. 100.000 indbyggere i Spanien (11,5 %) er det samme som i andre lande i nærheden med et lignende befolkningstal (Frankrig (10,9 %) og Italien (11,6 %)). Disse tal stammer fra figur 3.4 i CEPEJ-rapporten for 2020.

Det nævnes i rapporten, at retssagerne ofte er langvarige, og at oplysninger måske først bliver videregivet flere år efter anmodningen. I den forbindelse skal det bemærkes, at ifølge "resultattavlen for retlige anliggender 2021"³¹ ligger Spanien på en rimeligt god plads sammenlignet med andre lande, når det gælder varigheden af retssager på det forvaltningsmæssige og administrative område.

Når det gælder korruption, vil Spanien gerne **fremhæve den positive udvikling, der er sket inden for retsforfølgelse og sanktionering af adfærd knyttet til korruption.**

³¹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_da

Projektet vedrørende "**styrkelse af den nationale strategi for bekæmpelse af svig i Spanien**", som i øjeblikket gennemføres af IGAE's nationale koordineringstjeneste for bekæmpelse af svig med teknisk bistand fra OECD og finansiering fra Kommissionens Generaldirektorat for Strukturreformstøtte, er særlig relevant i den forbindelse. Det omfatter bl.a. følgende foranstaltninger:

- Et udkast til en national strategi for bekæmpelse af svig, som forventedes at blive fremlagt i juli-august 2022.
- En udvidelse af anvendelsesområdet for indsatsen inden for forebyggelse af svig og korruption, så den ikke blot omfatter Den Europæiske Unions finansielle interesser, men også en mere generel tilgang til bekæmpelse af korruption som aftalt på mødet den 15. marts 2022 i koordineringsudvalget for ministeriernes generalinspektorater under statsforvaltningen.

Strategien vil også tage højde for de risici, der er forbundet med anvendelsen af de midler, der skal mindske de økonomiske og sociale konsekvenser af covid-19, såsom risici i forbindelse med offentlige indkøbskontrakter under hasteproceduren eller forsøg på at påvirke de myndigheder, der er ansvarlige for at forvalte disse midler.

I forbindelse med **bekæmpelsen af svig, korruption, underslæb, hvidvask af penge, organiseret kriminalitet og anden kriminalitet, der skader Den Europæiske Unions finansielle interesser**, har IGAE's nationale koordineringstjeneste for bekæmpelse af svig operationelle og koordinerende forbindelser med den særlige anklagemyndighed for bekæmpelse af korruption og organiseret kriminalitet, Spaniens nationale politi og *Guardia Civil*-politistyrkerne samt Den Europæiske Anklagemyndighed, navnlig med sidstnævnte, efter at den blev operationel den 1. juni 2021.

Desuden deltager repræsentanter for førnævnte institutioner i den spanske kommissionen for udarbejdelse af den nationale strategi for bekæmpelse af svig, der er oprettet under det rådgivende råd for forebyggelse og bekæmpelse af svig til skade for Den Europæiske Unions finansielle interesser. Den vil bistå og rådgive IGAE's nationale koordineringstjeneste for bekæmpelse af svig i forbindelse med strategiens udarbejdelse.

Derudover lancerede IGAE's nationale koordineringstjeneste for bekæmpelse af svig i 2017 **Infraudsystemet**. Klager over forvaltningen af genopretnings- og resiliensfaciliteten vil blive kanaliseret gennem dette system, som behandler klager over svig, korruption og enhver anden ulovlig handling i forbindelse med direkte forvaltede midler, indirekte forvaltede midler og midler under delt forvaltning. I den forbindelse er det værd at bemærke, at klager over offentlige udbud overvåges særlig nøje, men kun udgør 6,69 % af det samlede antal klager, der er modtaget siden 2017. Denne kanal er i øjeblikket ved at blive ændret for at tilpasse den til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/1937 af 23. oktober 2019 om beskyttelse af personer, der indberetter overtrædelser af EU-retten.

**Bemærkninger fra Republikken Cyperns regering vedrørende udkastet til rapport fra
Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs gruppe om grundlæggende
rettigheder og retsstatsprincippet om besøget i Cypern den 25.-26. november 2021**

Republikken Cypern vil over for gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet gerne udtrykke sin påskønnelse af den interessante udveksling af synspunkter, der fandt sted den 25. november, og vil gerne fremlægge yderligere bemærkninger til det efterfølgende udkast til rapporten om besøget i Republikken Cypern den 25.-26. november 2021 i de følgende afsnit.

Republikken Cypern ønsker endnu en gang at understrege sit tilsagn om at opretholde retsstatsprincippet som en kerneværdi i EU og et uundværligt element i et demokratisk samfund.

1. Grundlæggende rettigheder i forbindelse med arbejdsmarkedets parter

Den sociale dialog er et af de vigtigste elementer ved fastlæggelsen af arbejdsmarkedspolitikken. Navnlig på arbejdsområdet, men også generelt i den sociale sektor, er en god udnyttelse af en ærlig social dialog i en atmosfære af tillid til udarbejdelsen af politiske beslutninger fortsat af central betydning for konsensusbaseret politikformulering. I den forbindelse har Cypern et stort antal permanente organer i den sociale trepartsdialog, der beskæftiger sig med beskæftigelsespolitik, arbejdsmarkedsgivning og sociale spørgsmål, og som arbejdsmarkedets parter deltager i som rådgivere. Det vigtigste af disse organer er Labour Advisory Board, som regelmæssigt beskæftiger sig med alle arbejdsmarkedsmæssige og sociale spørgsmål, der påvirker arbejdslivet. Indførelse af ny lovgivning eller ændringer af eksisterende lovgivning drøftes altid på højeste trepartsniveau, dvs. i Labour Advisory Board.

For yderligere at styrke gennemførelsen og håndhævelsen af især lovgivningen om ligeløn følger medarbejdere og inspektører i ministeriet sammen med medarbejdere fra Ombudsmandens kontor et detaljeret uddannelsesprogram med et teoretisk og praktisk indhold, der har til formål at øge deres viden og færdigheder, når de foretager inspektioner eller behandler klager vedrørende loven om lige løn til mænd og kvinder for samme arbejde eller arbejde af samme værdi. Deres uddannelse indeholder jobevalueringsmetoder. Desuden blev der i perioden 2010-2021 gennemført inspektioner på grundlag af et årligt mål, der var fastsat til 200-300 inspektioner om året, som både var forebyggende og repressive. Ud over at indhente data, der hovedsagelig havde til formål at afsløre direkte forskelsbehandling i løn, fokuserede arbejdstilsynenes rolle også på at give både arbejdsgivere og arbejdstagere oplysninger om bestemmelserne i lovgivningen, men også praktisk vejledning til arbejdsgivere om overholdelse. I 2022 gennemføres der målrettede og mere detaljerede arbejdstilsyn på grundlag af en risikovurdering, der er foretaget.

Det er i denne forbindelse vigtigt at forklare, at foranstaltninger vedrørende forskelsbehandling, lige løn for mænd og kvinder, beskyttelse af vandrede arbejdstagere i Cypern og andre retsakter vedrørende arbejdstilsyn er omfattet af specifikke love.

Denne lovgivning er lov nr. 205 (I)/2002 om lige muligheder for ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og erhvervsuddannelse, som overvåges af arbejdsministeriet. Arbejdsministeriet træffer aktivt alle nødvendige foranstaltninger for at gennemføre sin nationale lovgivning om håndhævelse af princippet om ligestilling og fremme af lige muligheder for mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og erhvervsuddannelse i henhold til lov 205 (I)/2002, som er blevet ændret og er fuldt ud harmoniseret med EU-direktiv 2006/54/EF. Dette opfyldes med arbejdsministeriets udenretslige mekanisme, der omfatter ligestillingsinspektører, som fortsat behandler klager over kønsdiskrimination (herunder klager i forbindelse med seksuel chikane på arbejdspladsen, graviditet og barsel) med henblik på at sikre ligestilling på arbejdsmarkedet og bekæmpe forskelsbehandling. En person, der er udsat for forskelsbehandling på grund af køn, kan indgive en klage til ligestillingsinspektørerne i henhold til loven om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og erhvervsuddannelse. I denne lov nr. 205 (I)/2002, som ændret, fastsættes i afsnit 27 fremgangsmåden/proceduren for behandling af en klage fra ministeriet for arbejde og social sikrings ligestillingsinspektører. Nærmere bestemt vil ligestillingsinspektøren gå videre med at mægle mellem klageren og arbejdsgiveren med henblik på at løse problemet. Hvis der opnås enighed, udarbejder inspektøren en rapport, som begge parter underskriver. Hvis der ikke opnås enighed, vil der blive udarbejdet en rapport, som kan forelægges for en domstol. Ligestillingsinspektørerne er placeret i hvert distriktskontor for offentlige arbejdsformidlinger og kan rådgive eller undersøge klager vedrørende moderskabsbeskyttelse eller modtage klager vedrørende forskelsbehandling på grund af køn, som undersøges i henhold til loven om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og erhvervsuddannelse.

Med hensyn til **den nationale handlingsplan for integration af migranter** bør det nævnes, at indenrigsministeriet udarbejdede et udkast til handlingsplan i 2020, og selv om den formelle vedtagelse heraf i ministerrådet endnu ikke er afsluttet, har de kompetente myndigheder gennemført mange foranstaltninger.

I denne forbindelse bør det præciseres, at arbejdsministeriets offentlige arbejdsformidlinger tilbyder alle jobsøgende (herunder migranter) hjælp til at finde beskæftigelse, uden forskelsbehandling, via tilmelding, jobsøgningstjenester og arbejdsformidling, hvilket omfatter erhvervsvejledning, rådgivning og henvisninger til uddannelsesprogrammer og ledige stillinger. Asylansøgere har adgang til bestemte beskæftigelsesområder, der reguleres af en ministeriel anordning. Viften af disse sektorer/erhverv er blevet udvidet i 2019 for at omfatte mere attraktive erhverv.

For at forbedre de tjenester, der tilbydes af de offentlige arbejdsformidlinger, ansatte arbejdsministeriet 30 nye midlertidige ansættelsesrådgivere i perioden 2018-2021 med henblik på levering af individualiserede tjenester til arbejdsløse, hovedsagelig personer, der tilhører sårbare grupper. De er placeret i offentlige arbejdsformidlingskontorer i hele Republiken Cypen. Deres kontrakter er blevet forlænget indtil udgangen af 2023.

2. Forsamlings- og foreningsfrihed

For så vidt angår betragtningen om, at **civilsamfundet krymper**, hvilket delvist skyldes udskiftningen af de nationale registre med regionale registre og de forsinkelser, som dette har forårsaget, bør der tages højde for, at en decentralisering af de procedurer, som den offentlige administration følger, er en proces, der gentagne gange har vist sig at være til fordel for borgerne. Den konstaterede forsinkelse skyldes, at et stort antal NGO'er pludselig måtte kontrolleres for, om deres vedtægter var i overensstemmelse med bestemmelserne i en ny lovgivning [104(I)/2017]. Revisionerne havde hovedsagelig til formål at sikre, at vedtægterne, i modsætning til hvad der var tilfældet under den tidligere lovgivning, er blevet styrket med en vis grad af gennemsigtighed og demokrati. For at fremskynde processen, navnlig for Nicosia-distriktet, der har det største antal registreringer, fortsatte ministeriet processen med at købe tjenesteydelser fra advokatfirmaer.

De ændringer, der blev indført ved lov 104(I)/217, havde på den ene side til formål at sikre en korrekt forvaltning af NGO'ernes finanser for at undgå fænomener som skatteunddragelse og hvidvaskning af penge og på den anden side at styrke demokratiet i forbindelse med driften af NGO'er. For første gang blev kravet om kollektiv beslutningstagning gennem generalforsamlinger styrket i en sådan grad, at den udgjorde NGO'ens demokratisøjler, frem for de enheder med én eller nogle få personer, som de var før, og skabte en sundere ramme for deres drift. For så vidt angår gennemførelsen af en enkelt politik, blev der afholdt uddannelsesseminarer, og der blev investeret meget store mængder tid og omkostninger i en forbedring af procedurerne. I forbindelse med gennemgangen af vedtægterne blev det konstateret, at en stor del af det problem, som NGO-sektoren i Cypen står over for i dag, primært er forsøget på at udnytte definitionen af foreningen, så forskellige virksomheder, hovedsagelig idrætsskoler eller andre skoler, ikke er registreret som virksomheder, men som foreninger, i et forsøg på at opnå skattelettelser og andre lempelser, men også for at modtage tilskud. Det er også grunden til, at ejerne af idrætsskoler føler sig stærkt berørte af gennemførelsen af den nye lov, eftersom sådanne tilfælde, når de opdages, bliver slettet af foreningsregistre. Vi er ikke enige i, at processen for foreninger, der opererer på grundlag af den forfatningsmæssige forsamlingsret, er kompleks. Tværtimod blev processen meget krævende for foreninger, som reelt var virksomheder, og som ukorrekt var registreret som foreninger. Komplexiteten opstod som følge af indenrigsministeriets krav om, at

det skulle fastslås, at repræsentanter for foreninger ikke reelt var forretningsfolk, der unddrog sig skat, gennem 104(I)/2017-loven.

Med hensyn til påstandene om, at civilsamfundsorganisationer pålægges "**store og unødvendige krav**", mener indenrigsministeriet, at beløbet på 40.000 EUR er for højt, eftersom mere end 90 % af NGO'erne opgiver en indtægt på under 40.000 EUR om året. Desuden har et stort antal NGO'er, der opgiver en indtægt på under 40.000 EUR, endnu ikke indsendt det simple årsregnskab, der kræves i henhold til loven. I betragtning af at et stort antal foreninger rent faktisk er virksomheder, som, hvis de var registreret som debitorer i selskabsregistret, ville skulle indsende regnskaber fra nulindkomst, fremgår det, hvordan beløbet på 40.000 EUR skaber et enormt incitament for virksomhederne til at afgive urigtige oplysninger (f.eks. ved at erklære, at der ikke er tale om en karateskole, men en karateklub, og at der ikke er tale om en tennisskole, men en tennisklub) for på den ene side at unddrage sig skatter og afgifter og på den anden side at skabe illoyal konkurrence. Disse sager er blevet identificeret, og der er gennemført en streng kontrolramme, som indtil videre bl.a. viser, at de reviderede regnskaber for indtægter på over 40.000 EUR i flere tilfælde ikke overholder de europæiske eller internationale revisionsstandarder. Derudover er der på grundlag af FATF's retningslinjer iværksat en risikovurdering af hele NGO-registret for lovovertrædelser i form af hvidvaskning af penge og finansiering af terrorisme. De hidtidige resultater har vist, at der er en moderat høj og høj risiko for, at 24 % af NGO'er er involveret i hvidvaskning af penge og 13 % i finansiering af terrorisme. Ministeriet har udarbejdet et program for yderligere kontrol i forbindelse med disse sager. Kravet om en ren straffeattest og en attest om, at man ikke har været dømt for forbrydelser mod mindreårige [hvis der er tale om foreninger, der også henvender sig til mindreårige med deres aktiviteter, f.eks. dans, kampsportsgrene, sport, læsning osv.], der er fastsat ved lov 104 (I)/2017, afviger ikke fra definitionerne i resten af Republikken Cyperns lovgivning, som fastsætter sådanne forpligtelser. Endelig understøtter resultatet af den kontrol, der blev foretaget af justitssekretærerne, ikke NGO'ernes påstande vedrørende årsagerne til afvisningen af ansøgninger fra mange civilsamfundsorganisationer.

Med hensyn til **afregistreringsproceduren** vedrører medtagelsen af disse organisationer på listerne over foreninger/institutioner, der skal slettes, primært, at der efter en periode på 4 år ikke er indgivet en vedtægt, der er harmoniseret med lov 104 (I)/2017. Afregistreringsproceduren er rettet mod langt størstedelen af de inaktive NGO'er, der er blevet oprettet siden vedtagelsen af den tidligere lovgivning i 1972, og som ophørte med at fungere uden at være forpligtet til at underrette justitssekretæren. Den kendsgerning, at der ud af 2.500 foreninger kun var 60, der gav sig til kende og protesterede over, at de var blevet slettet, og kun én, der indgav klage til domstolen, som afsagde dom imod den, beviser, at størstedelen af de slettede civilsamfundsorganisationer var inaktive foreninger. Der var endda nogle NGO'er, som ikke stod frem med henblik på opdatering,

fordi de skyldte indkomstskat og bidrag til socialsikringsfonden og så processen som en mulighed for at blive afregistreret. I henhold til lov 104 (I)/2017 følger der naturligvis en likvidationsprocedure.

Vi gentager endvidere vores holdning om, at påstande vedrørende **injurier** er fuldstændig grundløse og ubegrundede.

Sidst, men ikke mindst, vil vi gerne nævne nogle foranstaltninger, som Republiken Cypern har truffet for at styrke civilsamfundsorganisationernes rolle og deltagelse i det offentlige liv:

I 2021 godkendte ministerrådet udarbejdelsen af en **national strategi for aktivt medborgerskab og deltagerorienteret forvaltning**, som i øjeblikket gennemføres af borgerkommissæren.

Regeringen forelagde parlamentet **lovgivningen om "borgerinitiativet"**, hvis filosofi er baseret på det europæiske borgerinitiativ. Lovgivningen er allerede blevet drøftet i retsudvalget og vil blive drøftet på parlamentets plenarforsamling i efteråret med henblik på godkendelse.

Borgerkommissærens kontor påtager sig **følgende foranstaltninger for at styrke civilsamfundet**:

- I december 2021 blev der afholdt en større konference under overskriften "SDGs and the aspect of co-design and participatory processes regarding the implementation of the 2030 Agenda" (FN's verdensmål for bæredygtig udvikling og deltagelsesbaserede processer vedrørende gennemførelsen af 2030-dagsordenen) med deltagelse af NGO'er, borgere, politikere, regeringen og andre interessenter.
- I 2022 blev Open Citizens' University oprettet med regelmæssige rundbordsdebatter, der er åbne for offentligheden.
- Det første Democracy Forum i Cypern fandt sted i maj 2022, med to forudgående arrangementer, et Ideas Lab om offentlige høringer og en Digital Democracy Hackathon.
- I 2021 blev der afholdt en serie af præsentationer om EU-programmet CERV (borgere, ligestilling, rettigheder og værdier) og dets finansieringsmuligheder for NGO'er i hele Cypern.

3. Ytrings- og mediefrihed

Med hensyn til **mediepluralisme** bør der tages hensyn til, at gennemsigtigheden er blevet styrket (artikel 30a) efter vedtagelsen af lovændringen for lovene om radio- og

fjernsynsorganisationer den 23. december 2021 (tilpasning af den nationale lovgivning til direktiv (EU) 2018/1808). Mere specifikt fastsættes det i artikel 30a, stk. 2, at medietjenesteudbyderen skal gøre oplysninger om deres ejerforhold, herunder de reelle ejere, tilgængelige for den cypriotiske radio- og tv-myndighed. I stk. 3 fastsættes det, at enhver foranstaltning, som myndigheden træffer med henblik herpå, skal respektere de grundlæggende rettigheder såsom de reelle ejeres privatliv og familieliv og skal være nødvendig og forholdsmæssig, og at dens formål skal være at nå et mål af almen interesse.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Den **kønsbestemte lønforskel** er faldet betydeligt i løbet af det seneste årti og følger fortsat en nedadgående tendens. Ifølge de seneste tilgængelige data for 2020 er den faldet yderligere med 20 % siden 2017 (11,2 %) og ligger i øjeblikket på 9 %.

Fjernelsen af den kønsbestemte lønforskel har været et klart og fortsat mål for arbejds- og socialministeriet, og dette er blevet forfulgt gennem flere målrettede foranstaltninger. Der er udviklet en national model for certificering af virksomheder, der vedtager politikker til fremme af ligestilling mellem kønnene på arbejdspladsen, herunder især ligestilling med hensyn til løn, og der er blevet oprettet et nationalt certificeringsorgan i april 2014. Indtil videre er 61 virksomheder blevet belønnet for deres bestræbelser på at sikre lige løn og tiltrække og fastholde det underrepræsenterede køn, gennemføre foranstaltninger til at forbedre kønsbalancen i beslutningstagende stillinger, vedtage kønsneutrale jobklassifikationssystemer og gennemføre politikker, der sigter mod at forene arbejdsliv og familieliv, for blot at nævne nogle få. 25 af de certificerede virksomheder har fornyet deres certificering.

Arbejds- og socialministeriet deltager desuden i aktiviteter, der bidrager til at øge offentlighedens bevidsthed om den kønsbestemte lønforskel og dens skadelige konsekvenser for kvinders økonomiske og sociale liv, f.eks. afholdelse af årlige arrangementer i forbindelse med ligelønsdagen. Ligelønsdagen 2022 blev markeret af en paneldiskussion om den kønsbestemte lønforskel mellem mænd og kvinder og om den nuværende situation og bekymringer, hvad angår fremtidsperspektiverne samt en onlinekampagne. En repræsentant for ministeriet og en repræsentant for hver af fagforeningerne og arbejdsgiverorganisationerne deltog i panelet med det formål at kaste lys over spørgsmål såsom bl.a. konsekvenserne af kløften for arbejdstagere, økonomien og samfundet, indvirkningen på unge og betydningen af at vælge et erhverv. Mere end 1.700 personer så paneldiskussionen online, kommenterede og stillede spørgsmål.

Følgende tabel viser procentdelen og antallet af kvinder i deltidsbeskæftigelse i de seneste 10 år ifølge arbejdsstyrkeundersøgelsen fra Cyperns statistiske kontor:

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Procentdelen af kvinder, der arbejder i deltidsbeskæftigelse	12,9%	13,7%	16,1%	17,2%	16,5%	16,5%	16,1%	14,9%	15,1%	14,2%	13,4%
Antallet af kvinder, der arbejder i deltidsbeskæftigelse	24.505	25.138	28.103	30.597	28.721	28.785	29.315	28.362	29.401	27.749	27.138

Som det fremgår ovenfor er antallet og procentdelen af kvinder, der arbejder i deltidsbeskæftigelse, faldet i de seneste 2 år. Andelen af kvinder, der var lønmodtagere og i deltidsbeskæftigelse i 2021, var desuden den laveste siden 2012.

Desuden blev der gjort en yderligere indsats for at sikre **rettighederne for personer med handicap**. Efter ratificeringen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap i 2011 har Republiken Cypern vedtaget sin nationale strategi for personer med handicap 2018-2028 og gennemfører treårige nationale handlingsplaner for personer med handicap (2013-2015, 2018-2020 og 2021-2023), der fastlægger visionen, værdierne, de strategiske mål og tiltag til yderligere opfyldelse af rettighederne for borgere med handicap, på alle områder af deres liv. Cyperns strategi og handlingsplaner for rettigheder for personer med handicap er knyttet til de afsluttende bemærkninger, som FN's komité for rettigheder for personer med handicap fremsatte over for Republiken Cypern i 2017, og tager højde for udtalelser og forslag fra de organisationer, der repræsenterer personer med handicap.

Desuden er den nationale strategi for personer med handicap 2018-2028 og de nationale handlingsplaner for personer med handicap (2013-2015, 2018-2020 og 2021-2023) i overensstemmelse med den europæiske strategi for rettigheder for personer med handicap 2021-2020 og den europæiske strategi for rettigheder for personer med handicap 2021-2030. Den nationale handlingsplan for personer med handicap for 2018-2020 omfattede 86 foranstaltninger, hvoraf 54 (63 %) blev gennemført fuldt ud, 26 (30 %) blev gennemført delvist og 6 (7 %) ikke blev gennemført. Den nye nationale handlingsplan for personer med handicap for 2021-2023 blev suppleret med flere foranstaltninger (135 i alt), der skal gennemføres af 8 ministerier og 3 delegerede ministerier.

Med henblik på at overvåge den effektive gennemførelse af den nationale strategi og de nationale handlingsplaner for rettigheder for personer med handicap anmoder Department of Social Inclusion of Persons with Disabilities hvert kompetente organ om at foretage en årlig selvevaluering af sine gennemførelsesforanstaltninger. Resultaterne forelægges for Pancyprian Council for Persons with Disabilities og ministerrådet.

Med hensyn til klager fra personer med handicap har ministerrådet udnævnt Ombudsmanden (Commissioner for Administration and Human Rights) til den uafhængige mekanisme ved afgørelse nr. 73.519 af 9. maj 2012. 2012. Alle personer med handicap har adgang til at indgive en klage, der skal undersøges uafhængigt. Desuden

har Cypren ratificeret den valgfrie protokol til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, der giver alle ret til at indgive en klage til FN's komité for CRPD.

Med hensyn til adgangen til boliger bemærkes, at alle personer med handicap, der opfylder de økonomiske kriterier og er berettiget til en garanteret minimumsindtægt, også er berettiget til et månedligt tilskud til leje af et hus, som er højere end tilskuddet til en person uden handicap.

Med hensyn til det rejste spørgsmål vedrørende begrænsningerne af **migranternes bopæl** præciseres det, at det relevante lovdekret, der forbyder asylansøgere at opholde sig i visse områder, har til formål at undgå dannelsen af ghettos som følge af koncentrationen af et stort antal migranter i områder med små befolkningsgrupper på en måde, der forhindrer deres integration i lokalsamfundene. Der mindes om, at relevant gældende EU-ret (artikel 7, stk. 2, i direktivet om modtagelsesforhold) giver medlemsstaterne mulighed for at træffe afgørelse om asylansøgerens bopæl.

5. Retsstatsprincippet

"Nødvendighedsdoktrinen" er irrelevant for retsstatsprincippet og de reformer, som regeringen har foreslået med henblik på yderligere at sikre anvendelsen af dette grundlæggende princip.

Da den er nævnt i udkastet til betænkning, er det imidlertid nødvendigt at fremlægge visse faktuelle oplysninger om denne doktrin for at undgå misforståelser. Efter konflikterne mellem samfundsgrupper i 1963 og den efterfølgende tilbagetrækning af tyrkisk-cypriotiske tjenestemænd fra republikkens funktioner og organer endte det cypriotiske retssystem på én gang med at være ude af stand til at gentage sig selv via, og i overensstemmelse med, sin egen ramme og lovlighed (hvor princippet om to samfund var et grundlæggende forfatningsmæssigt træk). Parlamentet, der nu udelukkende består af græsk-cypriotiske medlemmer, vedtog en lov, der ophævede visse bestemmelser i forfatningen vedrørende de retslige organers sammensætning med deltagere fra to samfund samt vedtagelse og offentliggørelse af lovgivning. Højesteretten afsagde den vigtige afgørelse "The Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and others" [1964] CLR 195, hvori den som bekendt fastslog, at ovennævnte lovgivning, på grund af "nødvendighedsdoktrinen" (hvis grundlæggende princip som nævnt er, at statens frelse bør være øverste lov), ikke er forfatningsstridig. Nødvendighedsdoktrinen blev dybest set anvendt for at bevare statens grundlæggende tjenester, herunder forvaltning af retsplejen. **Cyperns forfatning indeholder bestemmelser om forebyggende og repressiv kontrol med lovene (forfatningens artikel 140 og 144), så der findes kontrol og balance inden for rammerne af nødvendighedsdoktrinen.** Derfor skal alle oplysningerne i afsnit 5 i denne rapport tages i betragtning med ovennævnte præciseringer in mente.

Desuden er henvisningerne til **rigsadvokaten** unøjagtige, eftersom rigsadvokaten ikke deltager i ministerrådet, **men** i det nationale råd. Han er den juridiske rådgiver for regeringen. Der er desuden ingen regel i forfatningen, der forbyder republikkens præsident at udnævne en person, der var med i regeringen som minister, før han blev udnævnt til rigsadvokat, så længe han har de kvalifikationer, som forfatningen fastlægger i artikel 112, 113. Det bør tages i betragtning, at Republikken Cyperns ministre ikke er medlemmer af parlamentet, og at de ikke nødvendigvis indgår i et politisk parti. Rigsadvokaten udfører sine opgaver i overensstemmelse med Republikken Cyperns forfatning og lovgivning.

Med hensyn til **uskyldsformodningen** i civile sager understreges det, at påstanden om, at der foreligger en strafferetlig efterforskning som bevis for forseelser, selv før der træffes en retsafgørelse i den pågældende sag, åbenbart er forkert. En strafferetlig efterforskning er aldrig bevis for, at der er tale om en forseelse, uden en domstolsafgørelse.

Med hensyn til påstandene om **manglende gennemsigtighed for så vidt angår migrationspolitikken**, bør det bemærkes, at migranter, der rejser lovligt ind i Republikken Cypern, er meget velinformerede om deres rettigheder og forpligtelser forud for deres ankomst, så de kan gå videre med de praktiske aspekter af deres ophold (visum, opholdstilladelse, arbejdstilladelse, adgang til sundhed og uddannelse osv.). Irregulære migranter er ikke informerede, da de ankommer ulovligt. Asylansøgere får adgang til de nødvendige modtagelsesforhold, sundhedspleje og sårbarhedsscreening som fastsat på baggrund af EU-retten, så snart de ankommer.

Endvidere har indenrigsministeriet aldrig foretaget udvisninger, før den pågældende afviste asylansøger eller irregulære migrant havde modtaget en endelig afgørelse (dvs. efter indgivelse af en klage til domstolen) om sin sag.

Endelig er **Cyperns investeringsprogram** (i dokumentet benævnt "gyldne pas") ophørt.

6. Udfordringer vedrørende grundlæggende rettigheder i de ikkeregeringskontrollerede områder i Republikken Cypern

Den officielle betegnelse er "områder, hvor den cypriotiske regering ikke udøver faktisk kontrol", og henvisninger til "syden" bør undgås.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

LITAUENS
SOCIAL- OG ARBEJDSMINISTERIUM

A.Vivulskio str. 11, LT-03610 Vilnius Tlf.: +370 5 266 8176 Fax: +370 5 266 4209, E-mail: post@socmin.lt

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg
Gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet

Nr. (. -) SD -

OBSERVATIONER FRA DEN LITAUISKE REGERING VEDRØRENDE UDKASTET TIL RAPPORT FRA DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALGS AD HOC-GRUPPE OM GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER OG RETSSTATSPRINCIPPET OM DENS VIRTUELLE BESØG I LITAUEN DEN 15.-17. DECEMBER 2021

Den litauiske regering vil gerne takke Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs ad hoc-gruppe om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for den konstruktive diskussion den 17. december 2021 og ønsker at tilføje yderligere kommentarer til det efterfølgende udkast til "Rapport om det virtuelle besøg i Litauen den 15.-17. december 2021" i følgende afsnit:

3. Ytringsfrihed og mediefrihed

For så vidt angår *anvendelsen af GDPR*: I 2022 afholder regeringen offentlige høringer blandt journalister og andre interessenter for at afklare de problemer, som journalister oplever i deres anvendelse af GDPR. Som følge heraf kan der eventuelt fremsættes forslag til ændring af retsakter, hvis dette er nødvendigt. Desuden er det planen at tilrettelægge kurser om GDPR og national lovgivning for journalister, dataansvarlige og databeskyttelsesrådgivere og at offentliggøre retningslinjer om de gældende krav.

For så vidt angår *initiativet til forebyggelse af SLAPP-sager*: I foråret 2021 tog det litauiske parlament initiativ til og nedsatte en arbejdsgruppe, der specifikt har til formål at afhjælpe problemet med misbrug af retssager, også kendt som strategiske retssager mod offentligt engagement (SLAPP). Der er udarbejdet følgende lovforslag:

- *forslag til ændring af den civile retsplejelov*, hvorved der indføres en ny mulighed for tidlig afvisning af en påstand, hvis en domstol fastslår, at påstanden kan kategoriseres som SLAPP.
- *forslag til ændring af straffeloven*, hvorved det strafferetlige ansvar for injurier revideres med henblik på at beskytte journalister og andre formidlere af offentlig information bedre mod uberettiget retsforfølgning.

Disse lovforslag er stadig under behandling i parlamentet.

4. Retten til ikkeforskelsbehandling

Selv om det nationale program til fremme af lige muligheder for mænd og kvinder ganske vist blev indstillet i 2021, bør det bemærkes, at alle ministerier som følge af den horisontale gennemførelse af ligestilling i alle strategiske planlægningsinitiativer nu er forpligtede til inden for deres kompetenceområde at medtage ligestillingsspørgsmål i deres udviklingsprogrammer og andre strategiske dokumenter samt træffe foranstaltninger til afhjælpning af problemet. Desuden indgår ligestillingsspørgsmål i socialministeriets nyligt udarbejdede udviklingsprogrammer.

For at fremme den generelle forståelse af ligestillingsspørgsmål og understøtte denne proces blev Litauens social- og arbejdsministerium desuden udpeget til koordinator for det horisontale princip "lige muligheder for alle", hvilket omfatter ligestilling mellem kønnene, at overvåge gennemførelsen af ligestillingsforanstaltninger og at gennemføre høringer med andre ministerier om de særlige forhold, der knytter sig til ligestillingsspørgsmål inden for deres kompetenceområder. For så vidt angår kapacitet er der en særskilt gruppe i social- og arbejdsministeriet, der også dækker ligestillingsspørgsmål.

Den 31. december 2021 vedtog justitsministeren forslag til ændring af bekendtgørelsen "om godkendelse af bekendtgørelsen om ændring af fornavn og efternavn", hvorved der indføres en effektiv administrativ procedure for personer, der diagnosticeres med kønsidentitetsforstyrrelse, med henblik på at ændre fornavn og efternavn, så disse svarer til personens valgte køn.

5. Retsstatsprincippet

For så vidt angår *udarbejdelsen af retsbudgettet*: I henhold til de gældende love påbegyndes budgetproceduren for det følgende år i foråret i det indeværende år. Regeringen godkender en budgetplan og fastsætter frister, inden for hvilke bevillingsforvalterne, herunder domstolene, meddeler finansministeriet det kommende års finansieringsbehov og begrunder de nødvendige ændringer i forhold til indeværende års budget. På et senere tidspunkt afholder regeringens kontor møder mellem premierministeren, finansministeren og bevillingsforvalterne inden for det pågældende område (i dette tilfælde repræsentanter for retsvæsenet) om det kommende års budgetbehov. På grundlag af de trufne afgørelser udarbejdes der et lovforslag om budgetindikatorer for det kommende år, som forelægges parlamentet, hvorefter det drøftes i parlamentets udvalg og normalt vedtages i december.

I 2021 godkendte regeringen programmet for udvikling af retssystemet. Et af de problemer, der er konstateret inden for retsvæsenets selvforvaltning, er, at "den nuværende finansieringsmodel ikke er knyttet til domstolenes retlige status og behov som uafhængige myndigheder". Ovennævnte udviklingsprogram omfatter en foranstaltning, der målrettet skal afhjælpe både dette problem og andre påviste problemer ("for at gøre organiseringen af retssystemets aktiviteter mere effektiv"). Initiativtageren til og koordinatoren af denne foranstaltning er den nationale domstolsforvaltning.

For så vidt angår *proceduren til udvælgelse af dommere*: Den litauiske præsident iværksatte forslag til ændring af loven om domstole samt andre beslægtede love med henblik på at sikre større effektivitet og åbenhed i retssystemet. Ændringsforslagene drøftes i øjeblikket i parlamentet og har bl.a. til formål at forbedre proceduren for udvælgelse af dommere i Litauen.

Desuden blev der foretaget visse ændringer af proceduren og betingelserne for forflytning af dommere til andre domstole. De nævnte ændringer af loven om domstole trådte i kraft i begyndelsen af dette år og har til formål at gøre domstolene mere effektive.

For så vidt angår *Litauens forfatningsdomstol*: Litauens forfatningsdomstol har siden 2021 arbejdet med fuld kapacitet. Den nye formand for forfatningsdomstolen tiltrådte den 18. juni 2021.

Vi vil gerne endnu en gang takke gruppen om grundlæggende rettigheder og retsstatsprincippet for dens besøg i Litauen den 15.-17. december 2021 og stiller os til rådighed i tilfælde af opfølgende spørgsmål på baggrund af disse yderligere observationer.

Med venlig hilsen

Viceminister

Vytautas Šilinskas

Linas Lasiauskas, tlf.: +370 659 24763, e-mail: linas.lasiauskas@socmin.lt

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Za vydání odpovídá: Oddělení návštěv a publikací
EESC-2023-40-DA

www.eesc.europa.eu

© Den Europæiske Union, 2023

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Enhver brug eller reproduktion af disse fotos / illustrationer må kun ske, efter at der indhentet direkte tilladelse fra indehaveren/indehaverne af ophavsretten.

Den Europæiske Unions
Publikationskontor

Print
QE-09-23-229-DA-C
ISBN 978-92-830-6119-9
doi:10.2864/17982
Online
QE-09-23-229-DA-N
ISBN 978-92-830-6112-0
doi:10.2864/145798

DA